

10370

TELEVİZYON VE SPOR

*"Spor ve Spor Magazin
Programlarında Erotizm ve Şiddet"*

Yüksek Lisans Tezi

Kerem ÇIDAM

Eskişehir,1996

ÖZET

Dünyanın varoluşundan bu yana süregelen etkinliklerden biri olan spor, insanların boş zaman yaratmasıyla birlikte gelişmeye, büyük kitlelere seslenmeye ve yayılmaya başlamıştır. Boş zamanla birlikte oyuna dönüşen yarışmak, kazanmak ve kaybetmek olgusu bireyde sorumluluk ve işbirliği duygusunu geliştirmiş dolayısıyla kitlelerin toplumsallaşmasını sağlamıştır. Çok eski dönemlerden beri var olan ve 19. yüzyıldan itibaren hızlı ilerleme gösteren futbol sanayi toplumlarında diğer spor dallarının içinden sıyrılarak günümüzde her yaştaki insanı saran, peşinden sürükleyen bir tutku haline gelmiş ve insanların toplumsallaşmasına katkıda bulunur. Ancak bu toplumsallaşmanın bir boyutu olarak şiddet ve erotizm gibi olgular da spor yaşamımızın bir parçası aynı zamanda da sorunu olmuştur.

20. yüzyıldan itibaren gelişerek hem göze, hem kulağa seslenen, okuma zahmeti ve becerisi gerektirmeden izleme rahatlığı ile diğer kitle iletişim araçları arasından sıyrılarak en fazla zamanı alan iletişim aracı haline gelen televizyon da futbolun büyük kitlelere ulaşmasında yardımcı olmaktadır. Televizyon kanalları da en sevilen ve birçok kişi tarafından izlenen spor dalı olmasından dolayı futbola ayrı bir önem vermektedir. Böylece, spora ayrı bir saat ve bölüm ayırarak, karşılaşmaları yayınlayarak izleyiciye daha ayrıntılı haber iletmek hem de onları kendi ekranları başına çekmeyi hedeflemektedirler.

Özel televizyonların kurulmasıyla başlayan rekabet ortamıyla birlikte spor programlarının sunuluş biçimleri ve içerikleri konuları tartışılmaya ve insan üzerinde etkileri olduğu yolunda sorular gündeme gelmeye başlamıştır. Bu sorundan hareketle, bu araştırmada, spor yayınlarına önemli bir haftalık yayın süresi içinde önemli yer ayrılması, televizyonda spor programlarında futbolun öncelikli yer alması, programlarda yer alan şiddet biçimleri, spor magazin programlarında kadının erotik bir nesne olarak sunulması gibi özellikler saptanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla 13-19 Mayıs 1996 tarihleri ve 1-7 Temmuz 1996 tarihleri arasında yayınlanan spor yayınları ve ayrıca 1995-1996 futbol sezonu boyunca yayınlanan spor programlarından Mayıs ayı içinde 3 hafta boyunca yayınlanan 7 spor programı ile bütün bir yıl boyunca devam eden spor magazin programlarından Temmuz ayı içerisinde yayınlanan 2 program içindeki sahneler değişik yönleriyle taranarak değerlendirilmiştir .

ABSTRACT

Sports, one of the major activities lasting from the early days of the earth, has gained importance and become popular since people began to define the concept of "spare time". At the same time, the concepts of competence, winning, losing have helped the individuals to have more responsibility and to cooperate that eventually play an important role for their socialization process. Football, that has been existing for years but has been on the rise from the beginning of the 19th century in the industrial societies, is the leading sports branch being the interest or even the "passion" of people of all age groups and social levels. On the other hand, aspects of socialization, concepts such as violence and eroticism to what we are obliged to face, are part of our sports life.

Since the beginning of this century, the dominant medium preferred by far among other mass communication mediums has been television. Television by addressing to both our senses of sight and hearing, by its easiness to follow without any need of reading or literacy, help the football to reach to the masses.

Since it is in the interest of many people and it is the most wanted sports branch to be followed, television channels concede an importance aside to the football. In this way, they aim to get the highest rating and to inform widely their viewers, by showing the football matches in their particular hours of sports programs.

With the establishment of private TV channels, competition affects the presentation styles and the contents of sports programs. These latter become discussion subjects because they have certain impacts on personal attitudes.

In this study, taking these realities into consideration, we've tried to underline the intensity of sports programs in a weekly broadcasting time, the priority of football among other sports branches in these programs, the forms of violence taken place and the presentation of woman as an erotic object in these programs. For this purpose, we have studied the sports programs between 13-19 May 1996 and 1-7 July 1996 besides the seven sports program of 3 weeks in May 1996 but that are broadcasted during the 1995-1996 football season and two of the sports-actuality programs in July 1996 but that are broadcasted during the whole year.

TEŞEKKÜR

”Televizyon ve Spor” adlı Yüksek Lisans çalışmamda bana her türlü kolaylığı sağlayan Danışman Hocam Prof Dr. Naci Güçhan’a, başta Dekan Prof. Dr. Niyazi Öktem olmak üzere Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi’ndeki bütün çalışma arkadaşlarıma, İnan Kıracı Masa Üstü Yayıncılık Birimine...

Ayrıca çalışmam boyunca benden desteğini esirgemeyen, her konuda yardımcı olan Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekan Yardımcısı Doç. Dr. Merih Zillioğlu’na sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	VII
TABLolar.....	X
ÇİZİMLER.....	XI
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1 KOnu ve Sorun.....	3
1.1 Spor Kavramının Tanımı, Tarihçesi ve Bir Kitle Sporunu Olarak Futbol.....	3
1.1.1. Sporun Tanımı.....	3
1.1.2. Sporun Tarihçesi.....	7
1.1.3. Spor, Toplum ve Birey.....	11
1.1.4. Kitle Toplumunda Futbolun Önemi.....	15
1.1.5. Türk Sporunun ve Futbolunun Temelleri ve Gelişmesi.....	20
1.2. Televizyon ve Spor.....	24
1.2.1. Televizyonun İşlevleri ve Spor Yayınları.....	26
1.2.2. Televizyonun Etkileri ve Spor Yayınları.....	29
1.2.3. Spor Yayınlarında Şiddet ve Seks.....	37
1.2.4. Türk Televizyonunda Spor Programları.....	41
1.2.5. Araştırmanın Amacı.....	46
1.2.6. Araştırmanın Önemi.....	47
1.2.7. Sayıtlılar.....	48
1.2.8. Sınırlılıklar.....	48

BÖLÜM 2 YÖNTEM VE TEKNİKLER.....	49
2.1. Örneklerin Seçimi.....	49
2.2. Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi.....	49
2.3. Verilerin İşlenmesi.....	50
BÖLÜM 3 BULGULAR VE YORUM.....	52
3.1. Sezon İçinde ve Sezon Dışında Yayınlanan Haftalık Spor Programları.....	52
3.1.1. Sezon İçi(13 Mayıs-19 Mayıs 1996 Tarihleri arasındaki)Spor Yayınları.....	52
3.1.2. Sezon Dışı (1 Temmuz-7 Temmuz 1996 Tarihleri Arasındaki) Spor Yayınları.....	60
3.1.3. Sezon İçi-Sezon Dışı Arasındaki Farklar.....	65
3.2. Spor Programları.....	67
3.3. Şiddet Gösterimi.....	71
3.4. Spor Magazin Programları.....	74
3.5. Spor Programlarında Kadın ve Erotizm.....	77
3.6.Toplumun Gündemini Oluşturma ve Değiştirmede Televizyon ve Basının Rolü ve Etkileşimi.....	81
3.7. İki Spor Programının Sözel ve Sözsüz İletişim Öğeleri Yönünden İncelenmesi.....	86
3.7.1. 8.7.1996 Tarihli "Tele Vole" Programı.....	86
3.7.2. 8.7.1996 Tarihli "Tele Vole" Programının Süreye Göre Dökümü.....	92
3.7.3. 5.5.1996 Tarihli "Süper Stadyum" Programının Dökümü.....	94
3.7.4. 5.5.1996 Tarihli "Süper Stadyum" Programının Süreye Göre Dökümü.....	99

BÖLÜM 4 ÖZET SONUÇ VE ÖNERİLER.....	100
4.1. Özet.....	100
4.2. Sonuç.....	101
4.3. Öneriler.....	103
KAYNAKÇA.....	104
EKLER.....	108

TABLolar

Tablo 3.1.1--1 Sezon İçi (13 Mayıs-19 Mayıs 1996 Tarihleri Arasındaki) Spor Yayınları.....	52
Tablo 3.1.1--2 Yayınların Hafta İçi-Hafta Sonu Ayrımına Göre Süreleri.....	54
Tablo 3.1.1--3 Spor Magazin Programlarının Yayın Saati ve Süresi.....	55
Tablo 3.1.1--4 Yalnızca Futbol Yayını Yapan Programların Yayın Saatleri ve Süreleri.....	56
Tablo 3.1.1--5 Diğer Spor Dallarının Yer Aldığı Spor Programlarının Yayın Saatleri ve Süreleri.....	58
Tablo 3.1.2--1 Sezon Dışı (1 Temmuz-7 Temmuz 1996 Tarihleri Arasındaki) Spor Yayınları.....	60
Tablo 3.1.2--2 Yayınların Hafta İçi-Hafta Sonu Ayrımına Göre Süreleri.....	62
Tablo 3.1.2--3 Spor Magazin Programlarının Yayın Saati ve Süresi.....	62
Tablo 3.1.2--4 Yalnızca Futbola Yer Veren Programların Yayın Saati ve Süresi.....	63
Tablo 3.1.2--5 Futbol Dışındaki Spor Dallarının Yer Aldığı Programların Yayın Saatleri ve Süreleri.....	64
Tablo 3.2--1 İncelenen Spor Programları.....	67
Tablo 3.2--2 Spor Programları Arasında En Çok İzlenen İlk Üç Program.....	68
Tablo 3.2--3 Spor Programlarında Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş ve Trabzonspor'a Ayrılan Süreler.....	70
Tablo 3.3--1 Spor Programlarında Şiddet.....	71
Tablo 3.3--2 Spor Programlarında Biçimlerine Göre Şiddet...	72
Tablo 3.4--1 İncelenen Spor Magazin Programları.....	74
Tablo 3.4--2 Spor Magazin Programlarında Futbol ve Futbol Dışındaki Sporlara Ayrılan Süreler.....	75
Tablo 3.4--3 Spor Magazin Programlarında Kişiyi Eğlendiren ve Güldüren Görüntülerin Süresi.....	76

Tablo 3.5--1 Spor Magazin Programlarında Kadın Ögesinin Kullanımı.....	77
Tablo 3.5--2 Kadın Ögesi İçinde Erotizm.....	78
Tablo 3.5--3 Spor Magazin Programlarında Sekanslara Göre Kadın ve Erotik Görüntülerin Oranı.....	79

ÇİZİMLER

Çizim 3.3--1 Spor Programlarında Gösterilen Şiddetin Biçimlere Göre Dağılımı (%).....	73
Çizim 3.5--1 İncelenen Spor Magazin Programlarında Kullanılan Erotizm ve Kadın Unsurunun Programların Toplam Süresine Oranı (%).....	79

BÖLÜM I

GİRİŞ

“Top kaleciden Alpaslan’a geldi. Alpaslan topu sağ kanattaki Osman’a uzattı. Osman rakibinden yumuşak bir bilek hareketiyle sıyrıldıktan sonra topu bekletmeden ceza sahasına ortaladı. Cemil topu göğsüyle yumuşattı ve şuuut. Gooooo!, Gooooo!

- Baba koş gol attık!, Gol attık baba!, Cemil attı baba! Cemil attı!

Ertesi gün-Mahalle arası

- Ekrem topu bana at, ortalı. Haydi Ekrem

Ekrem pasını verir, arkadaşı topu alır ve sol ayağıyla nefis bir vole vurur. Top üst köşeden ağlardadır.

- Gooooo! işte goal! Ben Cemil, ne güzel attım ama golü. İşte Cemil.

Radyodan maçı dinlerken ya da mahalle arasında top oynarken böyle seviniyordum. Benim için bir tutku olan futbolu mümkün olan her yerde oynuyor, futbol uğruna ayakkabı parçalıyor, yerlere düşüp kalkmaktan eşofman dayandıramıyordum. Tabii sonra da evde azar işitiyordum.

Sadece bizim evde değil, birçok ailede benzer olayların yaşandığı ülkemizde televizyonun gelişmesiyle birlikte başlayan naklen maç yayınları ve spor programları futbola olan ilginin daha da artmasına neden oldu. Birkaç yüz bin kişinin stadlara giderek izlediği futbol, televizyon sayesinde milyonlar

tarafından izlenmeye başladı. Benim çocukluğumda radyo dinlerken duyduğum mutluluğu, yeni nesil televizyon izlerken yaşamaya başladı. Çünkü görüntü ve sesin beraber sunulması, bir çok açıdan pozisyonların tekrarlarının, yakın çekimde de şık hareketlerin gösterilmesi insanlara değişik hazlar yaşatmaya başladı.

Ancak, son zamanlarda maçlardan sonra yapılan sevinç gösterilerinde silahların kullanılması, maç öncesinde ve sonrasında taraftarların birbirleriyle taşlı, sopalı, bıçaklı kavga etmeleri sonucu ölümlerin çoğalması, kulüp yöneticilerin verdikleri demeçlerdeki kışkırtıcı sözlerin fazlalığı, spor programların da bu ve benzeri olaylara geniş yer ayrılması, spor magazin programlarında ise kadın ve erotizmin kullanılışı rahatsızlık verici boyutlara ulaştı.

Bu sorundan hareketle bu tez çalışmasında, spor yayınlarının bir haftalık yayın süresi içinde önemli yer alıp almadıkları, spor programlarında futbolun yeri, şiddete ne kadar yer verildiği, kadın ve erotizm ögesinin kullanılışı, basın ile televizyonun birbirleriyle etkileşim içinde olup olmadığı konularını araştırmak için gerçekleştirilmiştir.

BÖLÜM 1 KONU VE SORUN

1.1. SPOR KAVRAMININ TANIMI, TARİHÇESİ VE BİR KİTLE SPORU OLARAK FUTBOL

Bu bölümde, "Spor nedir? Spor kavramı herkes için ve her zaman aynı anlamı mı taşır? Sporun ortaya çıkışı ve gelişmesi ile spora ilişkin anlayışlar arasında bir koşulluk söz konusu mudur? Bir kurum olarak spor ile toplum ve birey arasında ne türden ilişkilerden söz edilebilir? Günümüz toplumlarında neden futbolun ayrıcalıklı bir yeri var görünmekte? Türkiye'de sporun ve futbolun tarihçesi nedir? sorularının yanıtları irdelenmektedir.

1.1.1. SPORUN TANIMI

"Spor" sözcüğü Latince'de dağıtmak, birbirinden ayırmak anlamına gelen "*Disporte*" ve "*Deportare*" sözcüklerinden kaynaklanır. İngilizce'de önceleri "*Disport*" ya da "*Desport*" biçiminde yer almış, zamanla, ilk hecelerinin aşınması sonucu tek heceli "*Sport*" sözcüğüne dönüşmüştür. Ortaçağ'da Fransızca'da aynı sözcükten, eğlenmek ve zevklenmek, top oyunları ve şahinle yapılan avlar anlamında "*Se Desporter*", "*Se Deporter*" biçiminde yararlanılmıştır (Yıldız,1979:13).

Günümüzde dilimizde yaygın olarak kullanılan spor sözcüğünün anlamını eskiden "idman" sözcüğü karşılıyordu. "Vücudun gücünü arttırmak için yapılan alıştıırma" (TDK,1983 :561) olarak tanımlanan idman sözcüğü Türkçe'de varolduğundan beri küçük değişikliklerle, ancak her zaman aynı anlamda kullanılmıştır(Yıldız,1979:13). Bu bağlamda idman sporun bir parçasıdır. İdman için, kısaca beden hareketlerinin belli bir düzen ,disiplin içinde yapılması diyebiliriz.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde spor " Kişisel ya da toplu biçimde yapılan, genellikle yarışmaya yol açan, kimi kurallara göre uygulanan beden hareketlerinin tümü" (TDK,1983:1084) olarak tanımlanır.

Meydan Larousse Ansiklopedisi'nde ise spor, "Ferdî ya da kollektif oyunlar biçiminde yapılan, genellikle yarışmaya yol açan, bazı kesin kurallara göre uygulanan ve ani yarar beklemeyen beden hareketlerinin tümü" olarak tanımlanmaktadır"(1960,881).

Bir başka kaynakta ise, "belirli ölçüde fiziksel güç ve beceri gerektiren yarışmalı ve eğlenceli etkinliklere "(AnaBritannica:1993:606) spor denilmektedir.

"Spor" sözcüğünün sözlük anlamları dışında, sosyal düşünür, toplum bilimci, pedagoğ, psikoloğ, spor araştırmacısı gibi kişilerin kendi araştırmalarına göre yaptıkları tanımları bulunmaktadır.

Örneğın, Henry de Hontherlant'a göre spor, "geleneklerin oluşturduğu şeydir. Gelenekler de kendilerini oluşturan ya da halk güçleri olmalarını sağlayan şeylerdir" (aktaran Yıldız,1979:13).

Pierre de Courertın açısından " spor, ilerleme isteğine dayanan ve tehlikeyi göze almaya kadar giden, istekle seçilmiş ve alışkanlık haline getirilmiş yoğun kas çabasına tapmadır" (aktaran Yıldız,1979:13).

Charles Blandel ise çağdaş sporu, dinsel töre ve ritüellerle ilişkilendirerek, "bugün fedakarlıklar, sungular, hatta kurbanlar isteyen bir tanrıdır; yenme istemi, oyunu bir iş, bir sınav biçimine getiriyor, antrenman ise çileciktir" diye tanımlamaktadır (aktaran Yıldız, 1979 :13-14).

Bir başka yaklaşımda spor, "yarışma ve rekabet üzerine kurulmuş, savaşçı güçleri oluşturan, disiplinli bir kollektif oyun tarzıdır" (Erkal,1986 :8).

Kurthan Fişek ise sporu, "İnsanın doğayla savaşırken kazandığı ana becerileri ve geliştirdiği araçlı-araçsız savaşım yöntemlerinin, boş zamandaki artışa bağlı olarak, tek tek ya da topluca, barışçı biçimde ve benzetim yoluyla, oyun, oyalanma ve işten uzaklaşma için kullanılmasına dayalı estetik, teknik, fizik, yarışmacı ve toplumsal bir süreçtir" diye tanımlar (Fişek,1980:35).

Bernard Guillemain, "sporun olması için boş zamanın kişilerin yaşantısında, toplumsal değerler arasında bir yeri olması zorunludur. Eski çağda ve çağdaş dünyada sporların gelişim ve gerileme tarihçesinin doğruladığı şey de budur" der (aktaran Yıldız,1979:14). Bu da gösteriyor ki sporla boş zaman birbirinden ayrılmaz iki ögedir. Boş zaman yaratıldığı sürece sporun gelişmesi, ilerlemesi hız kazanır.

Bu örnek tanımlarda görüldüğü gibi "spor"un tanımını yapmak, belli bir tanımda anlaşmak zor gibidir. Ancak, birçok kişinin birleştiği temel bir özellik var, o da sporun boş zamanın değerlendirildiği bir nevi oyun, oyalanma ve işten uzaklaşma yolu olmasıdır.

Değişik kaynaklarda farklı biçimlerde yer alan spor tanımları beş ana kümede toplanmaktadır (Fişek,1980 :28 -30).

Çıkış noktası bakımından "doğabilimsel-güdüsel" sayılması gereken tanımlar kümesine göre spor, insanın doğasında bulunan saldırganlığa barışçı boşalma olanakları sağlamakta, saldırganlık güdüsünün denetim altına alınması için uygun bir yarışma ortamı yaratmaktadır.

İkinci akımın özelliği burada yer alan tanımların, temelde davranışçı yaklaşım içinde olmasıdır. Bunlara göre spor, bireyin topluma uyumunu sağlamakta, kişilerin ruh ve beden sağlıklarını güvence altına almaktadır. Ancak, bunların da bir bölümü tıp, diğer bölümü psikolojik açıdan değerlendirme yapmaktadırlar. Tıpçılar düzenli olarak yapılan sporun ruh ve beden sağlığını geliştirdiğini ileri sürerler. Psikologlara göre spor, rekabetçi ortamlarda olan insanların rahatlamak ve gevşemek için yapmaları gereken bir etkinliktir. Toplumsal davranışçılar açısından ise sporun görevi "davranış belirleyici değerleri yaymak ve güçlendirmek, yaşamda karşılaşılan sorunlara çözümler getirmektir".

Üçüncü grup tanımları yapanlar, "saldırganlık ve yayılmayı devletler için hem doğal, hem de gerekli görürler, sporu da bu genel bütün içinde para-militer eğitim görevi veren bir anlayışla değerlendirirler". Kısaca bu anlayışa göre sporun gerçek hedefi genç insanları savaşa hazırlamaktır.

Dördüncü tanım grubuna göre spor kitlelerin afyonu, zaman içinde onun simgesi durumuna gelen Olimpiyat oyunları da bir tür yumuşatılmış milliyetçiliktir. Marksist yaklaşımı benimseyen bu görüş dayanağını kitle sporunun kapitalizmle birlikte ezilen sınıf ve azınlıklara yönlendirilmesinde bulmaktadır.

Fizyolojik kökenli olan beşinci ve son tanımlar grubu, sporun içindeki "oyun, yarışma, kazanma, beden gücünü" yansıtır. Diğer tanımlar arasında sporun en kapsayıcı ve genel tanımı sayılır. Buna göre, herhangi bir spor dalında başarılı olacak kişilerin bulunup yoğun bir eğitimle yetiştirilmesi söz konusudur. Böylece spor, daha çok yarışma amacı içermekte, dolayısıyla mücadele, kas ve irade çalışması gerektirmektedir.

Bu değişik tanım grupları, sporun açıklanmasındaki değişik yaklaşımlardan kaynaklandığı gibi, aynı zaman ve/veya toplumlarda üstlendiği değişik işlevleri de yansıtır. Toplumsal ve kültürel yaşamın başlangıcından günümüze sporun geçirdiği evrim ve değişimi gözlemek kısaca, tarihçesine bakmak bu açıdan gerekli görünmektedir.

1.1.2. SPORUN TARİHÇESİ

Tarihin ilk sporları "savunma-saldırı kökenli" olanlardı. Paleolitik çağda avcı-toplayıcı insanın doğayla girdiği ölüm kalım savaşı bedensel eylemlerinden kaynaklanmaktadır. Örneğin, avcılarının elli bin yıl önce geliştirdiği ve daha sonra mezolitik çağın en önemli beceri sanatlarından biri olan okçuluk, İ.Ö. 3000 yıllarında Mısır'da prenslerin ve soyluların hedef atışlarında başarılı ve özenle kaydedilen bir yarışma aracına dönüşmüştür. İnsanın, çıplak ellerini ve sıkılı yumruklarını silah olarak kullanılabileceğini akıl etmesine kadar geçen zaman boksun; Tunç çağı Mısır krallarının hem savunma, hem saldırı hem de spor amacıyla kullandıkları kılıcın, günümüzün eskrim sporunun başlangıcı olduğu görülmektedir. Mağara insanlarına kadar giden göğüs göğüse savaş yöntemi de daha sonra güreşe dönüşmüştür.(Fişek,1980:17)

İ.Ö. 1700 yıllarında "taşıma, ulaştırma kökenli" sporlar ortaya çıktı. İnsanların bir yerden ötekine gitmek ve doğa güçlerinden, yırtıcı hayvanlardan, insanlardan kaçmak için başvurdukları araçlı araçsız yöntemlerin bir benzetimi olan bu tür spor dalları arasında en önemlisi, kökenleri insanların at yetiştirmesine kadar giden biniciliktir. Anadolu'da İ.Ö. 1400 yılından itibaren ilk kürekçilik, kanoculuk, yelkencilik, Mısır'da, Akdeniz kıyılarında yatçılık spor etkinlikleri olarak ortaya çıkmıştır(Fişek,1985:9). Bu kapsamdaki diğer spor dalları arasında kızak ve kayağın önemi ayrıdır. Kutup altı insanları tarafından "taşıma ve ulaştırma" için, Orta Asya insanı tarafından "savaş" için, dağlık Orta Avrupa'da "hem ulaştırma, hem spor" aracı olarak kullanılan kızıağın, İ.Ö. 2500 yıllarında Finlandiya ve İskandinavya yörelerinde daha geliştiğini görülür (Fişek,1980:18).

Kısaca, insanın doğal çevresiyle ve diğer insanlarla mücadelesinde geliştirdiği etkinlikler ve teknolojiler zaman içinde gelişen sporların kaynağını oluşturmaktadır. Ancak, bunların yanısıra "boş zaman" olgusunun ortaya çıkmasının da sporun ve dallarının gelişmesinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir "Boş zaman" zorunlu üretim etkinlikleri için harcanması gereken

zamandan arta kalan zamandır. Bu bağlamda kölelik rejiminin ortaya çıkışıyla sporun köle sahibi belli bir azınlığın uğraşı olarak gelişmesi de anlam kazanmaktadır.

Neolitik Devrimini, tarımsal üretimi gerçekleştiren toplumlarda artı ürün elde edilmesi ile ortaya çıkan toplumsal farklılaşma çerçevesinde genellikle savaş tutsaklarının ya da köle çocuklarının oluşturduğu kölelik olgusu da kurumsallaşır (Şenel, 1995:15-16). Bu ise, köle besleyip çalıştırabilecek kadar varlıklı insanların daha çok boş zamana, dolayısıyla oyun ve eğlenceye de daha çok yönelebilmeye olanağına sahip olmaları demektir.

Nitekim, Demir çağına iyice girildikten ve kölelik iyice yaygınlaştıktan sonra, köle sahipleri artık hiç üretim yapmadan üretim fazlasından pay almalarını sağlayan sistemi oturtunca, hem boş zamanları arttı, hem de spora zaman ayırmaya başladılar. Bunun sonucunda, bir yandan eski sporlar kurallara bağlanırken, bir yandan da bütünüyle yapay sayılmaları gereken takım sporları oluştu. Özellikle Eski Yunanda, İ.Ö. 900 ile İ.Ö. 600 yılları arasında insanların bir yerden bir yere giderken kullandıkları doğal yöntem olan yürüme ve koşmadan atletizm, denizde yüzmeden yüzücülük, güç ve erkeklik gösterilerinden halter ve boks, jimnastik gibi spor dalları oluştu ve Olimpiyat oyunları programlarına alındı (Fişek,1980:19).

“Takım sporlarının nerede, ne zaman, nasıl ortaya çıktıklarına baktığımızda, yine Eski Yunan ön görüntüde olmakla birlikte, anılan spor türünün ön koşulu olan bireysel boş zamandan sınıfsal boş zamana geçişin Dalmaçya’dan Çin’e, Atina’dan Meksika’ya uzanan bir alanda gerçekleştiğini görüyoruz” (Fişek,1980 :19).

Çin’de doldurulmuş deri topu tekmelemek anlamına gelen “*tsu-chu*”, Roma’da “*harpastum*” ve Yunan’da “*episkyros*” gibi futbol benzeri, Homeros’un Yunan’ında İ.Ö.700'lere kadar giden ve Orta ve Güney Amerika gravürlerinde “dinsel tören” olarak görülen basketbol, hem takım sporlarıyla boş zaman arasındaki bağlantıyı göstermekte, hem de bu sporların tek bir yerde

doğmadığını eski çağda birçok yörede varolduğunu kanıtlamaktadır (Fişek,1980:19).

Sporun daha çok savaşa hazırlık olarak algılandığı Eski Roma ve Bizans dönemlerinde boks, güreş ve mızrak atma sporlarına önem veriliyordu. Ancak, araba yarışları en çok tutulan spordu. Roma'da Circus Maximus'ta yapılan araba yarışlarını 250 bin kadar izleyici izliyordu. Yarışmalarda yapılan dereceler rekor olarak kabul ediliyordu. Gladyatör dövüşleri ise İ.Ö. 264'te *Etrusk* cenaze oyunlarında geliştirilmişti. Araba yarışlarının dörtte biri kadar izleyici çeken bu karşılaşmalar insanın insanla döğüştüğü "*munera*" ve insanın hayvanla döğüştüğü "*venatiores*" olarak ikiye ayrılırdı (AnaBritannica,1993:607).

Ortaçağ her konuda olduğu gibi karanlık bir çağ idi. Katolik Kilisesi'nin bağnaz baskıları sonucu spor adına hiçbir şey yapılmayan bu dönemde her şey yasaklandı, sadece soyluların ata binme, ok atma, yüzme gibi faaliyetlerine izin verildi. (Fişek,1986 :14)

Karanlık çağın bitimiyle girilen "Aydınlanma Çağı" Avrupa kıtasında birçok dalda olduğu gibi sporda da yeniden doğuşu simgeler (Fişek,1985:14). Rönesansla birlikte tamamen din dışı bir etkinlik olan spor, Hümanistler tarafından sadece beden eğitimi aracı olarak görülünce yarışma yanı biraz gölgelendi. 15. ve 16. yüzyıllarda sporda estetik ve uyum ön plana çıktı. Atlar hız ve dayanıklılıktan ayrı olarak, zarif hareketler öğretilerek yetiştirilmeye başlandı. Eskrim bir sanat biçimi olarak ele alındı (AnaBritannica,1993 :607)

Aydınlık çağı izleyen Sanayi Devriminin ilk yıllarında işçilerin boş zamanları yoktu. Çoluk çocuk demeden günde on iki, on beş saat çalışılıyordu. Çünkü üretim herşeyden önemliydi. Kentlerde boş alan çok az olduğu için zaten yoğun bir tempoda çalışılan bu dönemde spor yapma olanağı zor bulunmaktaydı. 1780'lerde İngiltere'de, 1820'lerde Amerika'da başlayan Sanayi Devrimi'nin üzerinden yüzyıl geçtikten sonra sporun bir hayli yol aldığı görülür. Çalışma saatleri, koşulları, tatil günleri düzenlendi. Çalışanların artık boş zamanı vardı ve boş zamanlı kitleler oluştu (Büker,1992 :44-45).

18. ve 19. yüzyıllarda boş zaman tekelini elinde bulunduran egemen sınıf tribünlere çekilince, yerlerini sporu meslek edinmek için yapan kişiler, yani profesyoneller aldı (Fişek,1986,s:15). Daha sonra değişik güçteki sporcuların aynı yarışta yer almalarının engellemek için yaşa ve ağırlığa göre kategoriler oluşturuldu, kurallar standartlaştırılmaya başlandı. Bu amaçla birçok ulusal örgüt kuruldu. Boş zamanların çoğalmasıyla birlikte insanlar kendi aralarında maçlar yapmaya, yarışmalar düzenlemeye başladı. Yapılan yarışmaların hızla artış göstermesi ve karışıklıkların çoğalmasıyla birlikte kentlerde, kasabalarda, mahalle aralarında yapılan maçların bir düzene konulması gerekliliği ortaya çıktı. 1863'de İngiltere'de Futbol Birliği (FA) kuruldu, bunu 1880'de Amatör Atletizm Birliği'nin (AAA) kuruluşu izledi. 1894'te de Uluslararası Olimpiyat Komitesi kuruldu ve 1896'da ilk modern olimpiyat oyunları yapıldı (AnaBritannica,1993:607).

20. yüzyıl toplumunun temel değerleri olan laikliği, ulusculuğu, uzmanlaşmayı, bürokrasiyi, ölçme ve değerlendirmeyi yansıtmaya başladı ve bu yönde gelişti. Bir çok düşünür ve toplumbilimci modern sporu sanayi kapitalizminin bir ürünü olarak kabul eder . Kapitalizm, televizyon ve öteki iletişim araçlarını da kullanarak sporu pazarlanabilen bir mal haline getirdi. Boş zamanların artması da spor izleyicilerinin ve tüketicilerinin sayısının görülmemiş ölçüde çoğalmasına yol açtı (AnaBritannica,1993:607).

20 yüzyılda kapitalist toplumlarda bu gelişmeler olurken sosyalist ülkelere spor tam bir kapalı kutu içindeydi. Ülke sporcuları bütün branşlardaki yarışmalarda başarılı oluyorlar, ancak nasıl çalıştıkları, hangi koşullarda antrenman yaptıkları öğrenilemiyordu. Ancak bilinen sosyalist blok ülkelerinde spora önem verildiği ve sporcuların büyük bir disiplin içerisinde çalıştıklarıydı. Öte yandan, özellikle ABD ve İngiltere'de yaygınlaşan modern spor dalları Afrika ve Asya'daki geleneksel sporları bastırarak buralara modern sporu soktular. Dönemin en önemli spor dalı olan futbolun herkes tarafından oynanabilecek kolay ve heyecan verici bir oyun olması bu yörelerde sporun gelişmesinde önemli katkılarda bulunmuştur (Ana Britannica,1903.607).

1.1.3. SPOR, TOPLUM VE BİREY

“Spor” olayının ya da “spor olgusunun” gözlenebilmesi için toplum biçiminde örgütlenmiş ve bu örgütlenmeyi sürekli kılan bir insan topluluğuna ihtiyaç vardır. Toplumun oluşmadığı bir durumda herhangi bir toplumsal olay, dolayısıyla spor olgusu ortaya çıkamaz. Sporu bir toplumsal kurum olarak kendi içindeki örgütlenmesi ve toplumsal ilişkileriyle bir bütün olarak görmek gerekir. Bu bütün incelenirken de onu kapsayan daha geniş bir bütün olan toplum gözden uzak tutulmamalıdır (Erkal,1986:7). Nitekim sporun tarihçesi de (Bkz1.1.2.), gelişen spor biçim ve dalları ile toplumların özellikleri arasındaki ilişkiyi yansıtır. Bunun yanısıra, bir kurum olarak sporun diğer toplumsal kurumlara, örneğin ekonomi ilişkileri de gözlenebilir.

Sporun gelişmesi ile boş zaman arasındaki ilişki daha önce vurgulanmıştı. Boş zaman anlayışının ve etkinliğinin olabilmesi ise, toplumların ekonomik yapısı ve gelişme düzeyi ile ilgilidir. Günümüzde yoğun üretimi ve tüketim gerçekleştiren ülkeler, boş zaman etkinliklerine olanak verecek ortamı da yaratarak sporun gelişmesine katkıda bulunmaktadır (Erkal,1986:39). Gelişmiş ülkelerdeki insanlar, iş ile boş zamanı ayırarak günlük yaşamda hem spor yapabilmekte, hem de çalışabilmektedir. Örneğin, Batı toplumlarında yoğun tempoda çalışan insanlar bir saatlik öğle tatilinde tenis oynayabiliyor ya da yüzmeye gidebiliyor. Ülkemizde, özellikle büyük kentlerde sayıları giderek artan spor salonları da Batı’daki bu yaygın olgunun yansımasıdır. Bu olgunun bir boyutu boş zamanın örgütlü kullanımı ise, diğer boyutu da ticari kazançtır. Boş zamanını spor yaparak değerlendirmek isteyen kişilerin, yaptıkları spora göre malzeme almaları gerekmektedir. Reebok, Adidas,Umbro gibi firmalar hem bu alandaki gereksinimleri karşılamakta, hem de ticari kazanç elde etmektedirler. Özel spor, jimnastik vb. salonları, sahaları da benzer biçimde var olan, yaratılan ve yaygınlaştırılmaya çalışılan bu gereksinimlerin sonucu ve aynı zamanda da kaynağı olan ekonomik etkinliklerle ilgilidir.

Boş zamana koşut olarak artan sportif etkinlikler bireyin toplumsal statüsüne katkıda bulunan bir nitelik taşımaktadır. Örneğin bir işçinin, boş

zamanlarında spor etkinliklerine katılarak spor grubunda belirli bir görevi yerine getirmesi; işçinin toplumdaki statüsünü de yükseltebilmektedir. Böylece iş yerinde sıradan bir işçi olan kişi, bir takımın başarılı bir oyuncusu olabilir (Erkal,1986:68).

İnsan çevresindeki diğer kişiler tarafından tanınmak ve beğenilmek ister. Tanınma ve beğenilme psikolojik bir özellikle olmakla birlikte, her insan için geçerli olduğundan toplumsal statü ve roller içinde biçimlenir. İnsanlar, tanınma ve beğenilme gereksinimlerini karşılamak amacıyla fiziksel beceri ve yeteneklerini geliştirerek, bunu diğer insanlara gösterirler. Böylece de, toplum içinde "farklı bir statü elde etmek" peşinde koşarlar(Doğan, 1989 S:271). Kısaca spor etkinlikleri bazen toplumsal statü kazanmada ya da değiştirmede önemli bir rol oynayabiliyor.

Takım sporlarının yarışmalarına izleyici olarak katılanlar, başka türlü gereksinimleri için de doyum sağlarlar. Bunların başında "Biz" lik duygu ve ideolojisi gelir. Ortak kimlik arayışı bir grubun, bir toplumun üyeleri için vazgeçilmez bir gereksinimdir. İnsan toplumsal bir varlık olduğuna göre, toplumsallığı ancak kolektif kimlik çerçevesinde ortaya çıkabiliyor ve birey tarafından algılanıyor. Bu açıdan spor kulüplerinin toplumsal ve kültürel işlevlerinden biri de sportif "kültürel yarımlar" kavramı bağlamında ele alınabilir. Toplumda "Karşıtlık yoluyla bütünleşme" sağlayan birbirine rakip ya da birbirine muhalif gruplaşmalar (Güvenç, 1991:233) bu gruplara üye olanların kimliklerini belirlemelerine de katkıda bulunur; "Ben"le "Biz" i buluşturur: Bizim takım, bizim maç gibi...

Böylece, spor alanındaki yarışmada kazanma ve kaybetme ile birlikte, bir kimlik boyutu da gündeme gelir ve kolektif kimlik ön plana çıkar. Seyirci, taraftar, kolektif bir kimlik içinde kazanmanın ya da zaferin güzelliğini, kaybetmenin acısını yaşar. Takım tutmak psikolojisinin altında bu gerçek yatar. Kazanmak ve kaybetmek gerçeği ile birlikte, kendine güven, haz duymak, hırslanmak, kıskanmak gibi duygular seyircinin, taraftarın yaşam deneyine girer (Doğan,1989: 272-273).

Birey açısından spor, toplumda manevi bakımdan yalnızlığı da önleyici olabilir. Çünkü birey, spor yaparken en azından diğer birey ve gruplarla buluşmaktadır. Böylece spor etkinliğine, olayına katılırken manevi yalnızlıktan kurtulma duygusu yaşar ,kendini toplumsal açıdan daha güçlü hissedebilir. Bunun yanısıra spor bireyin sorumluluk ve işbirliği eğilimi ile düzen sağlama yeteneğini ortaya çıkararak toplumsallaşmasına katkıda bulunur.

Sporda toplumsallaşmayı sağlayıcı temel özellik yarışmak, kazanmak ya da kaybetmektir. Sporun eğlence için yapılan bir yarışma olduğu çoğu zaman gözardı edilmektedir. Bu durumda spor tek bir amaçla kazanmak amacıyla yapılır. Çünkü kazanmak, toplumlarda bir üstünlük ölçütü sayılır (Thomas,1993:32). Öyle ki, bireyler ve gruplar kazanmak için varını yoğunu ortaya koyar, gerekirse de savaşır.

Bu savaşın sporda saha içinde kalması gerekir. Saha dışına taşan savaş toplumda engellenemeyecek büyük yaralar açmaktadır. Örneğin, 30 Mayıs 1985 tarihinde Brüksel'deki "Heysel Stadı"nda Liverpool ile Juventus takımları arasındaki kupa maçı öncesi çıkan olaylar bireysel ve rastlantısal sayılamalacak kadar çok sayıda ve giderek yaygınlaşan benzeri şiddet olaylarından yalnızca biridir. Bu nedenle ülkemizde de daha hafif birçok örneğini gözlemlediğimiz bu tür olaylar değişik toplumsal sorunlardan kaynaklanan toplumsal hastalıklar olarak nitelendirilmektedir. Özellikle, ileri sanayi toplumlarındaki toplumsal hastalıklar arasında belirtilebilecek yabancılaşma, yalnızlaşma, maddi tatmine rağmen manevi tatminsizlik içinde olma gibi çeşitli sapma davranışları çözüm bekleyen sorunlardır (Erkal,1986:41). Sanayileşme ve hızla değişme sürecini yaşayan bizimki gibi toplumlarda ise dengesiz gelir dağılımı, işsizlik gibi ekonomik sorunlar, hızlı ve çarpık kentleşmenin yarattığı sosyo-kültürel sorunlarla bütünleşir.

Ancak, insanlar ne denli refah içinde de yaşarsa yaşasın, yaşadığı ve gözlediği belli olaylardan etkilenir. Dolayısıyla maçlara giderek bağırarak, gerekirse kavga ederek bir boşalma gereksinimine çözüm getirmeye çalışır.

Özellikle, alt sosyo-ekonomik gruplarda yer alan kişiler , içinde buldukları elverişsiz yaşam koşullarının ezikliğini ve baskısını atabilmek için maçlarda bağırarak, çağırarak hatta küfür ederek deşarj olmakta, boşalmaktadır. Toplumdaki zengin ile fakir arasındaki büyük uçurumlara karşın, o ortamda zengin ve fakir diye sınıfsal bir farklılık geçici olarak ortadan kalkar. Bu durumda söz konusu olan insanların psikolojik açıdan boşalmaları ve rahatlamalarıdır.

Ancak, psikolojik açıdan doğru sayılabilecek bu yorum toplumsal açıdan geçerli sayılamaz. Çünkü gözlemler sözü aşan boşalma ve şiddet davranışlarının yetersiz sosyo-ekonomik düzeyle doğrudan bağlantı olduğunu göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında günümüz toplumlarında sporun toplumdaki sorunları perdeleyici ve varolan ya da potansiyel tepkilerin yönünü ve hedefini değiştiren bir rol oynadığı da ileri sürülebilir. Böylece spor çağımızda benimsenen barışçı yarışma ve kaynaştırma ideolojisine ters düşen bir ideolojik boyuk kazanabilmektedir. Başka deyişle, varolan düzenin temelini oluşturan egemen ideolojiye dolaylı olarak katkıda bulunmaktadır.

1.1.4. KİTLE TOPLUMUNDA FUTBOLUN ÖNEMİ

İngilizce'de "*football*", ayak topu anlamından gelen ve dilimize de aynen yerleşmiş olan futbolun, nerede ve ne zaman başladığı konusunda değişik görüşler olmasına karşın, ilk olarak İ.Ö. 2. yüzyılda Çin'de başladığı genelde kabul edilir (Ana Britannica,1993: 206). Başlangıç yeri ve zamanı tam olarak bilinmese de futbolun savaşta, galip gelen tarafın galibiyeti kutlamak için ölen düşman askerlerinin kafasını kesip top niyetine kullanmasından kaynaklandığı yaygın bir ortak görüştür (Büker,1992:33).

İ. S. 500'e kadar geçen zamanda Çin'de içi kılla doldurulmuş küre biçimli toplar kullanılarak futbol oynanmaya başladı. Eski Yunan'da oynanan "*episkyros*" ya da "*harpaston*", daha sonra "*harpastum*" adıyla Roma'ya geçti ve Roma lejyonları aracılığıyla bütün Avrupa'ya yayılarak Britanya'ya ulaştı. Japonya'da 7. yüzyılda futbola benzer bir oyun oynanmaktaydı, keza İtalya'da da 14. yüzyılda "*calcio*" -tekme- adı verilen oyun oynanırdı. İngiltere'de ve İskoçya'da 12. yüzyıldan sonra Salı günleri "Tövbe Salı" adı altında geleneksel futbol oynanmaktaydı (AnaBritannica,1993 : 206).

Ortaçağ'da Avrupa'da köylüler, top diye adlandırılan şişirilmiş işkembeye vuruyorlardı. Katolik Kilisesi de onları destekliyor, avlularını pazar günü öğleden sonra, kutsal günlerde, azizler gününde köylülere açıyordu. Topun bir ileri bir geri atılması, iyi ile şeytanın çatışması ya da yaşam-ölüm karşıtlığı gibi yorumlanıyordu (Büker,1992: 31).

Batı'da ortaçağ'dan itibaren daha çok dini nitelikte bir eğlence sayılan, insanları gerilimden uzaklaştıran futbolun toplum için taşıdığı önem bazı krallar tarafından hoş karşılanmamıştır.

Örneğin, 1314'de II. Edward, Belediye Başkanı aracılığıyla yayınladığı bildiride:

“Sulh ve sukunetin korunması için yüce krallığımızın buyruğudur .

Kendileri İskoçya'daki düşmanlarıyla savaşırken, bizlere sulh ve sukunun korunması için kesin talimat vermişlerdir. Şehrimizin muhtelif semtlerinde futbol adı altında grup halinde top tepiştilmesinden ortaya çıkan şamata, Tanrı esirgesin, halkımızı şeytani işlere alet eder. Krallar adına bugünden itibaren, bu oyunun şehir sınırları içinde oynanması mennudur. Aksini yapanlar hapsolunacaktır.” (aktaran Elias,1986 Bkz. Büker,1992:35) yasağı duyuruyordu.

Daha sonra III. Edward da, halktan zaman kaybı saydığı futbolu bırakmasını, enerjisini yararlı işler için harcamasını ister. Aslında istenen savaşa hazır olmak için silah kullanmayı öğrenmeleri idi. Ama toplum futbol oynamayı sürdürmekte kararlıydı (Büker,1992:37).

Ortaçağ ile girilen Karanlık dönemde, bu spor türü daha önce belirtilen köylü oyunları dışında fazla varlık gösteremedi. Futbolun asıl gelişmesi, diğer birçok spor dalında olduğu gibi, Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan yeni toplumsal düzenle ilişkilidir. Futbol 19.yüzyılın ortalarına doğru İngiltere'de iyice yerleşti ve yeni kuralların konulmasıyla daha çok ilgi görmeye başladı. 1863'te Futbol Birliği'nin (FA) kuralları benimsendi.1871 yılında 15 kulübün katılmasıyla “FA Kupası” karşılaşmaları başladı. 1881'de İngiliz futbol ligi kuruldu. Bu arada futbol bir üst sınıf sporu olmaktan çıkarak hızla yayıldı ve 1884'te profesyonelleşme gündeme geldi. Profesyonel Futbol ligi karşılaşmaları 1888'de başladı. (AnaBritanica,1993:206).

20. yüzyıl Kıta Avrupa'sında futbolun gelişmesinde Büyük Savaş'ın etkin rolü oldu. Yüzyılımızın başındaki savaş deneyimi henüz ileri bir sanayileşme alt yapısının olmadığı ülkelerde de bu oyunun yayılmasını hızlandırmıştır. I. Dünya Savaşı'nda dayanışmacı fedakarlık, topluluk ruhu ve yaratıcılık gibi, dört yıl boyunca savaşa tahammül etme gücü veren değerleri futbol da ön plana çıkartmaktadır (Horak, Reiter, 1993 :20).

Ortaçağdan günümüze kadar çeşitli değişikliklere uğrayarak gelen futbolun önemli yönlerinden birisi de izleyiciyi toplumsallaştırmasıdır. Futbol topluma nasıl uyum sağlanacağını, hangi rollerin oynanacağını, hangi kuralların işleneceğini, yaşamın ne olduğunu öğretmektedir (Berger, 1982 S:123-124). Dağıtılan rollere ve belirlenmiş kurallara göre oyunu sürdürmek ya da izleyip değerlendirmek gündelik yaşamın provası gibidir. Kısaca tüm toplumsal etkinlikler ve oyunlar gibi futbol da bir toplumsallaşma aracıdır. Çünkü, futbol takımları ileri işbölümü ve uzmanlaşmaya dayanan modern toplumlar için model sayılabilir. Futbol birçok spor dalında olduğu gibi bir takım oyunu ve bir ekip işidir. Futbolun yaşamın içine çok girdiği toplumda insanlar, başarılı takımlara benzer biçimde kendi işlerinde anlaşabilecekleri ve uyum içinde çalışabilecekleri bir ekip kurmaya çalışmaktadır. Nasıl bir takımın amaca en iyi dereceyi almaksa iş hayatındaki ekibin de amacı da yaptıkları işte başarılı olmaktır.

Bunun yanısıra futbolda başarılı olanların, "yıldız"laşanların çok para kazanabilmesi, mütevazi çevrelerden gençlerde statü yükseltmek, sınıf atlamak için özenti, ümit yaratmaktadır. İzleyici gençler ise sahadaki "kahramanlarla" kendilerini özdeşleştirebilmektedirler(Berger,1982 :124).

Stadlarda binlerce, televizyon başında milyonlarca insan sanki kutsal bir ayin izler gibi spor müsabakalarını izler. Eğer önemli bir maç varsa birçok ülkede hayat durur, ülke tam bir stadyuma dönüşür. Farklı alt kültürlerden birçok insanın gittiği stadyumlarda değişik göstergeler bulunmaktadır. Örneğin, bir kişinin stadda loca ya da şeref tribünü gibi yerlerde oturması onun zenginliğini ya da sosyal konumunu, seyircinin tuttuğu takımın renklerinden oluşan kıyafetler giymesi onun takımına bağlılığını gösterir. Oyunun içinde de belli göstergeler

vardır; taktik icabı bir takımın savunmada kalarak, ani hücumlarla rakibini yenmeye çalışması veya sürekli hücum eden bir takım, savunma yapan takımı hata yapmaya yöneltmektedir(Berger,1993:121).

Oyunun bir parçası olan hakemler de yaptıkları hareketlerle, gösterdikleri sarı veya kırmızı kartlarla oyundaki kuralları ya da cezaları ifade ederler. Bu işaretler aslında maçları izleyenlere, kural dışı davranışların boyutunu göstermek için hakemlerin kullandıkları sözsüz, görsel benzetmelerdir. Bunun gibi birçok imgelemeler ve göstergeler birçok spor dalında kullanılmakla beraber bunlar futbolun vazgeçilmez bir parçasıdır (Berger,1993:122).

Son zamanların en çok para kazanılan sporlarından bir olan futboldan hem futbolcular, hem kulüpler, hem de televizyon kanalları inanılmaz miktarlarda paralar kazanmaktadır. Özellikle televizyon kanalları kulüplerin naklen yayın haklarını ele geçirmek için diğer kanallarla kıyasıya mücadeleye girerler ve büyük paralar harcarlar. Çünkü, onlar için futbol maçları reklamcılarını çekecek büyük bir gelir kaynağı olmaktadır (Erdoğan,1994:196). Futbol kulüpleri de sponsorluk ve reklam paraları olmaksızın futbolun finansmanının mümkün olmadığını farkındadır. Çünkü transferlerde dönen astronomik rakamlara ulaşmak olanaksız gibidir. Bu masrafları çıkartabilmek için kulüpler televizyon naklen yayınları, forma reklamları, stad reklamları gibi birçok alan için kanallarla ve sponsor firmalarla sezon öncesinde anlaşmalar imzalamaktadır (Klose,1993:377).

Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de kulüpler, belli kişiler tarafından finanse edilmektedir. Kulüp yöneticiliğini, çoğu kez parası bol olan fakat futboldan fazla anlamayan insanlar yapmaktadır. Bunu engellemek için futbol kulüplerinin şirketleşmesi gerekmektedir. İleri sanayi ülkelerinde profesyonel sporda ve futbolda gözlenen süreç bu doğrultudadır. Ancak sponsorluk sistemi dengesiz gelişmelere yol açmıştır. Çok sayıda seyirci toplayan sporlar desteklenmiş, diğerleri ise ya yok olmuş ya da yok olma noktasına gelmiştir. Bu gelişme aynı yolu takip eden diğer ülkelerde de görülmektedir (Alemdar, Erdoğan, 1994:85).

Öte yandan psikolojik açıdan futbol, futbolcu -profesyonel olarak oynayan, futbolu meslek olarak yapan kişiler hariç- ve seyirci için bir tür özgürlüktür. Çünkü, birçok sorunun olduğu toplumlarda insanlar rahatlamak ve/ya da heyecan yaşamak isterler. Futboldan heyecan duymamızın nedeni, çağdaş toplumsal yaşamımıza benzemesi ve onu yansıtmasıdır. Zamanın çok değerli (vakit, nakittir), iletişimin önemli ("Bilgi" toplumunda yaşıyoruz) ve bürokratik var oluşun baskın (kurumlar, üniversiteler vb.) olduğu bir dünyada yaşayan insanlar için futbol tam bir 20. yüzyıl sporudur (Berger,1982: 125). Çünkü, futbolu dinlemek için, deşarj olmak için oynuyoruz ya da seyrediyoruz. Bir futbolcunun ya da seyircinin iyi ya da kötü hareketi bizlere birşeyler öğretiyor, çağrıştırıyor. Futbol sayesinde kısa zamanda pek çok şey öğreniyoruz.

1.1.5. TÜRK SPORUNUN VE FUTBOLUNUN TEMELLERİ VE GELİŞMESİ

Tüm eski Türk devletlerinde olduğu gibi, Osmanlı Devleti'nde de ülke varlığını korumak başlıca amaçtı. Bunun için gözüpek, kuvvetli, dayanıklı savaşçılar yetiştirilir, savaşçıların oku, mancınığı, kılıcı, mızrağı iyi kullanabilmeleri için uzun süreli çalışmalar ve ön hazırlık gerçekleştirilirdi (Yıldız,1979:132).

Doğudan batıya yelpaze gibi yayılan Türklerin, atı, silahı, avradı gurur unsuru saymaları, Osmanlılarda da aynı anlayışla benimsenmiştir. Osmanlı Türkleri Budapeşte'ye, Basra Körfez'ine, İspanya kıyılarına uzanan, Cezayir, Fas, Tunus, Trablusgarp, Mısır, Arabistan, Kafkasya, Kırım ve Romanya'yı kapsayan sınırlar içinde beden kültürüne çok önem vermişler, çok sayıda spor alanlarının, tesislerin yapımını sağlamışlar ve bunların vakıf olmasını uygun bulmuşlardır. Tekke (kulüp) adı verilen bu kurumların dışında oluşturulan birçok eğitim kurumlarının yanına "zorhane" adı verilen, beden eğitimi ile ilgili çalışmaların yapıldığı bir bölüm de inşa ettirilirdi. Bir diğer adı "Sücca Tekkeleri" olan zorhanelerde gençler boş zamanlarının bir bölümünü beden hareketleri yaparak değerlendirirdi. Şeyhlerin ve pehlivan denilen sporcuların yattıkları ve yemek yedikleri zorhaneler tam bir disiplin içinde çalışır, uyku saatlerine dikkat edilir, besinler özenle seçilir, ustaların düzenledikleri idman programlarına uyulurdu (Yıldız,1979:132-133).

Evliya Çelebi'nin ünlü Seyahatnamesi'nde yazdığına göre, Osmanlı İmparatorluğu'nun 30 kentinde beden kültürü ve oyunları ile ilgili tesisler padişah, vezir, paşa,bey, çiftlik ağaları tarafından maddi ve manevi olarak korunur ve desteklenirdi. Halep, Manisa, Üsküp ve Belgrat'ta sürekli Alman ve Macar akınları ile karşılaşıldığı için dört tesis, Bağdat ve Mısır'da da herhangi bir savaş durumunda kullanılmaya hazır olarak bekletilen çok iyi ok atıp güreş ve cirit oynayan pehlivanların eğitildiği 14 tesis yapılmıştır (Yıldız,1979:134).

II. Mahmut dönemi (1808-1839) sporun en çok geliştiği, en iyi örgütlendiği dönem olmuştur; güreş, okçuluk kürek, tüfek atışı, binicilik ve tomak oyunu gibi sporlar çok büyük ilgi toplamıştır. Abdülaziz ile devam eden spordaki gelişmeler sonucunda güreşte Kurtdereli, Koca Yusuf, Filibeli Kara Osman, Deli Ormanlı gibi dünya çapında birçok ünlü sporcumuz yetişmiştir (Hiçyılmaz,1995:20). Okçulukta, kürek ve su sporlarında gürz ve tomak oyunlarında, atıcılık ve avcılıkta Türk sporcuları üstün başarılar elde etmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ülkeye gelen yabancılar, kendi aralarında spor etkinliklerinde bulunmaya başladılar. Futbol, özellikle İngilizler sayesinde, önce İzmir ve Selanik'te, daha sonra da İstanbul'da oynanmaya başlandı. Daha sonra 1903 yılında Beşiktaş Jimnastik Kulübü, 1905 yılında Galatasaray Spor Kulübü ve 1907 yılında Fenerbahçe Spor Kulübü kuruldu. Bu kulüpler sayesinde ülkede yalnızca futbol değil, jimnastik, güreş, halter, binicilik gibi modern sporlar yapılmaya başlandı. Ancak, Balkan Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nın araya girmesiyle birlikte birçok sporcu savaflara katıldı. Bu dönemde birçok spor dalı durmasa bile çok zor şartlar altında yapılabildi. Forma, ayakkabı, karşılaşılabilecek rakip bulunamadı, her etkinlik güç koşullar altında yapılmaya çalışıldı. Savaşın bitimi ve Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Türk sporu bir atılım içine girdi. Yusuf Ziya (Öniş), Selim Sırrı (Tarcan) gibi kişilerin ve büyük kulüplerin çabalarıyla Türk sporu yavaş yavaş ilerlemeye başladı (Yıldız,1979:285-330).

Ülkemizde gelişen spor dalları içinde en önemli yeri futbol tutmaktadır. 19. yüzyılın sonlarından itibaren, Osmanlı ülkesine tütün ve pamuk ticaretiyle uğraşan İngilizler yanlarına ailelerini de alarak İstanbul, İzmir ve Selanik gibi liman kentlerine yerleşmişlerdir. Bu ailelerin erkekleri beraberlerinde pipoları ve viskileriyle birlikte futbolu da getirmişlerdir. Erkekler aralarında futbol oynarken, komşuları ve yakın dostları Rumlar da onlara katılmışlar ve böylece futbol oynayan kişiler ve dolayısıyla takım sayıları da artmıştır (Arıpınar,1992:10-11).

Eldeki birçok belge ilk futbol maçlarının 1875 yılında Selanik'te oynandığını göstermektedir. 1877'de ise, İzmir'de Bornova çayırlarında Rumlarla takviyeli İngiliz takımları arasında maçlar olmuştur. 1890 yılında Selanik'te iyice ilgi çeken ve ilerleyen futbol, 1895'de İstanbul'a sıçramış, Kadıköy ve Moda'da futbol oynanmaya başlamıştır. 1897 yılında İzmir'den İstanbul'a gelen İzmirli gençlerden oluşan karma bir takım, İstanbul karmasıyla maç yaparak Türk futbol tarihinin önemli dönüm noktalarından birini gerçekleştirmiştir (Arıpınar ,1992:12). O dönemde Türklerin biraraya gelmeleri yasak olduğundan, Türk gençleri rahatlıkla futbol oynayamıyordu. 1899 yılında Fuat Hüsnü ve Reşat Danyal adlı gençler, hükümetin dikkatini çekmeden İngilizce bir isimle "*Black Stocking Football Club- Siyah Çoraplılar Futbol Kulübü*"nü kurmuşlardır. Ancak kulüp , devlet yönetiminin baskısı sonucu kapatılmıştır. 1901 yılında tekrar Fuat Hüsnü tarafından kurulan "Kadıköy Futbol Kulübü" de iki ay içinde hükümet tarafından kapatılmıştır. Ancak; aynı "Kadıköy Kulübü"nü yabancıların kurmasına hükümet tarafından izin verilmiştir (Yıldız, 1979:286).Bütün baskılara rağmen içindeki futbol sevgisi bitmeyen Fuat Hüsnü (Kayacan) bey İngiliz arkadaşlarıyla yakınlaşmış ve Kadıköy kulübünde "Bobby" takma adı altında futbol oynamıştır (Arıpınar,1992:13).

Hükümetin izin vermemesine rağmen futbol oynamayı arzu eden Türk gençlerinden bir grup, her türlü müdahaleyi göze alarak bugünkü Galatasaray Lisesi olan Mektebi Sultan-i de 10. sınıf öğrencisi Ali Sami (Yen)'nin etrafında 20 Ekim 1905 günü "Galatasaray" adıyla bir takım kurmuşlardır (Arıpınar,1992:15). 1905-1906 sezonunda "İstanbul Futbol ligi"ne katılan ilk Türk takımı olan Galatasaray'ı, Kadıköy yakasında Saint Joseph Lisesi mezunlarından Nurizade Ziya Bey, Ayetullah Bey ile Bahriye öğrencisi Necip Okanar'ın kurduğu "Fenerbahçe" kulübü izlemiştir(Doğan,1989:30). Bu iki kulübü takiben kurulan Beşiktaş, Göztepe gibi kulüpler Türk futbolunun temel direklerini oluşturmaktadır.

Türk Futbol tarihi incelendiğinde dört önemli dönem görülür. (Arıpınar,1992:16-18).1895-1908 yılları arasındaki ilk dönem, Selanik ve İzmir'de yerleşmiş olan İngiliz ailelerinin kendi aralarında ilk futbol maçları yapmaya başladıkları dönemdir. 1908-1923 yılları arasındaki ikinci dönemde ise Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş gibi futbol kulüpleri kurulmuş ve bunlar kendi aralarında maçlar yapmıştır. Bu dönemde futbolun gelişmesi I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı gibi Türk tarihinin önemli savaşlarının girmesiyle kesintiye uğramıştır. 1923-1951 yılları arasında ise ilk futbol federasyonu "Türk Heyet-i Müttehidesi" kurulmuştur. Bu dönemde ilk milli maçı Romanya'ya karşı oynanmış, 1924 Olimpiyatlarına katılmış ve Milli Küme maçları oynamaya başlanmıştır. 1952-1960 arasındaki son dönemde ise Türk futbolunda profesyonellik kabul edilmiştir. Birçok futbolcumuz da yurtdışındaki takımlarda oynamaya başlamıştır. Dünya çapında ün yapmış birçok yabancı oyuncu da takımlarımızda oynamıştır. Ayrıca Türk takımları Avrupa kupalarına katılmış ve bazen başarılı maçlar çıkarmışlardır. Kısaca, önce ulusal düzeyde kurulup gelişen futbolda son döneminden itibaren dışa, uluslararası ilişkilere açılma süreci de etkinlik kazanmıştır.

1.2. TELEVİZYON VE SPOR

Tarih boyunca insanlar ve toplumlar birbirleriyle iletişim kurma yollarını aramış ve geliştirmiştir. Eski Atina'da bir konuşmacının bir platformda durarak çevresindeki insanlara seslenmesi, Kızıldeniz'in duman yoluyla iletişim kurma yöntemleri çok sayıda insanla anında iletişim kurma çabalarına örnek verilebilir. Sanayi Devrimi'nden günümüze hızla gelişen teknoloji ile birlikte günümüzde köylerde kasabalarda ve kentlerde yaşayan kitlelere ulaşma imkanı doğmuştur. "İnsanlar kendilerine neyin gerekli olduğunun farkında olmadıkları için, onlara göre bunun farkına varıcı politikalar geliştirilmesinde kitle iletişim araçlarının önemli rolü kuşkusuzdur" (Güçhan,1993:112). Gazete, kitap, dergi, broşür, sinema, radyo, televizyon, video, uydu yayınları gibi iletişim teknolojisindeki gelişmelerin ürünü olan araçlar sayesinde de kitlelerin iletişimdeki zaman ve mekan engelleri aşılmış, kitlelere ulaşım kolaylaşmıştır (Aziz,1989:3-5).

"İnsanın doğal olan bilgi edinme, anlama isteği, başkalarından geri kalma endişesi, hoşça vakit geçirme gibi birçok etken -ayrı ayrı ya da birlikte- kitle iletişim araçlarına iletilerine artan ölçüde yönelmesine yol açar. Bu araçlar, insanda, yaşamını yaşamadıklarıyla zenginleştirme izlenimi yaratma gücünden destek alarak doğrudan gözlenebilen dışında kalan dünya için, özellikle alternatif kaynakların bulunmadığı konularda ve durumlarda, güvenilir kaynak oluştururlar ve seslendiklerinin yaşanan gerçekliğin anlaşılmasına, ya da benimseyebilmesine yardımcı oldukları ölçüde etkin olurlar" (Zıllıoğlu,1986:37).

Bu bağlamda, bir süreden beri spor ile kitle iletişim araçları arasında çok sıkı bir ilişki kurulmuş durumdadır. Televizyon zamanın bir kısmını, gazeteler de birkaç sayfasını spora ayırmaktadır; ayrıca yalnız spor haberlerini veren kanallar, gazete ve dergiler var. Ancak bunlar, hiç bir zaman birbirinin yerini tutamaz, çünkü televizyon görüntü eşliğinde yorumlara yer verirken, gazete ayrıntılara girerek, tartışmalar açmaktadır. Televizyon görüntü ve sesi beraber verirken, radyo sadece ses vermektedir.

Sporsever maçları radyoda dinlerken pozisyonları kafasında canlandırır, atılan gölü kendi hayal gücüne göre kafasında kurgular televizyon izlerken ise kendi hayal gücünü hiçbir zaman kullanamaz, çünkü en az 10 kamera açısından görüntüler ayrı ayrı kendisine sunulmaktadır (Büker,1992: 50-51).

Televizyonda yayınlanan spor müsabakalarında izleyici kameranın ya da yönetmenin seçtiklerini izlemek zorundadır (Büker,1992: 50). Oyunu değişik ve farklı açılardan verip, zamanın gerçek yaşamdaki gibi sürmesini engelleyen ve tekrar yapan aletler sayesinde kendimizi hiç zorlamadan müsabakaları izleriz. Zamanın geçmesine rağmen bir evvelki pozisyon değişik açılardan yeniden gösterilerek zamanın sanki akışı engellenmektedir (Berger,1993:123).

Kısaca spor programları yapımcıları, hazırladıkları programların içeriğiyle, biçimiyle izleyiciye farklı bilgiler sunmaktadır. İzleyici de bilinçli ya da bilinçsiz bir seçicilikle bu bilgileri algılamakta ve toplumsallaşmaktadır.

Her türden programa yer veren televizyon kanallarının toplumlarda giderek önem kazanan ve özellikle erkek nüfusun yoğun ilgisini çeken spora da ayrı bir önem vermesi kaçınılmazdır. Nitekim, belli gün ve saatlerin spor programlarına ve karşılaşmalarına ayrılması, hatta tümüyle spor üzerine kurulmuş Eurosport gibi kanalların bulunması bu doğal buluşmayı sergilemektedir . Her ne kadar spor tarihi ile televizyon tarihi arasında 23 yüzyıllık bir süre farkı varsa da, sporun gelişmesinde televizyonun etkin bir rol oynadığı söylenebilir. 1936 yılında İngiltere’de yayına başlayan televizyon (Aziz,1981:14) sporu kitlelere tanıtarak, sevilmesinde ve oynanmasında etken olmuştur. Günümüzde yapılan Olimpiyat oyunları, futbol şampiyonaları, atletizm gibi spor müsabakalarını milyonlarca insan, dil, din, ulus vb. farklarını aşarak aynı anda ve heyecanla izleyebilmektedir. Bu durum televizyondaki spor programlarında yer alan iletilerin işlevlerini ve etkilerini göz ardı edilemeyecek bir gerçek konumuna getirmektedir.

1.2.1. TELEVİZYONUN İŞLEVLERİ VE SPOR YAYINLARI

İletişim, her toplumun gelişmesi ve ilerlemesi için temel olan toplumsal ilişkileri gerçekleştirir. Kitle iletişim araçları da yer, zaman, toplum tipi ne olursa olsun birbirine benzeyen toplumsal işlevleri yerine getirir (W.Schramm ve W.E.Porter,1982, Bkz.Zıllıoğlu,1983:80). Özellikle televizyonun bu işlevler açısından önemi çok büyüktür, çünkü ona yönelik belirtiler de yoğundur. Televizyonun başında bulunanlar da, toplumun gereksinim, beğeni ve isteklerini göz önünde bulundurarak program üretmeyi üstlenmişler ve bu konuda bilinçlenmişlerdir (Aziz,1989:50).

Televizyonun toplumsal işlevlerinden biri “**haberdar etme**”dir. “Toplumsal yaşam tüm çatışma ve karşıtlıklara karşı işbirliğine dayanır. İşbirliği ise, toplumsal rollerin dağıtımı ve rol gereklerinin belirlenmiş kurallara göre yerine getirilmesiyle olanaklıdır. Toplum, üyelerinin bu rollere göre karşılıklı etkileşimiyle biçimlenir. İletişim, toplumsal sistemin genelinde toplumsal roller, kurallar, olup bitenler, olacak ve olabilecekler hakkında bilgi ve haber verme, bunların değerlendirilmesi, benimsenmesi ya da reddi ile ilgilidir” (Zıllıoğlu,1993:80-81). Dolayısıyla yaşadıkları topluma göre yapacağı işlerde karar ve sorumluluk alması gereken bireyin, çevresinde olanlardan haberdar olması zorunludur. Televizyon ise olayları duyurarak, yorumlayarak, toplumdaki insanların davranışlarına yön vermektedir. Okuma yazma oranı pek fazla olmayan, eğitim seviyesi düşük ülkelerde televizyonun haber vermedeki ve halkı aydınlatmadaki önemi artmaktadır (Aziz,1989:51). Çünkü halk haberleri televizyon kanalıyla kendisini zorlamadan izleyerek durumdan haberdar olmak istemektedir.

Televizyonun bir diğer toplumsal işlevi “**eşgüdüm**”dür. “Birey olarak her insanın kendisine ve içinde yaşadığı somut koşullara göre gereksinimleri, istekleri, beklenti ve çıkarları vardır. Oysa, toplumun varlığı ve işleyişi temel olarak ortak değer ve davranış kurallarının bu bireysel çıkar ve amaçlara egemen olmasına bağlıdır. Bu nedenle, toplumdaki denetim mekanizmaları, yani değerler ve yazılı ve yazısız davranış kuralları ile grupların ve bireylerin davranışları toplumun birliği ve devamı için sınırlandırılır ve yönlendirilir” (Zıllıoğlu,1993:81-

82).Bu açıdan bakıldığında televizyonun, birey ve grupların gösterilen haberlere karşı tepkilerinin uyumunu ve düzenini sağladığı söylenebilir.

Televizyonun toplumsal işlevlerinden üçüncüsü “**kuşaklararası aktarma**” işlevidir. Böylece toplumsal ve kültürel miras , davranışlar ve değerler toplumun yeni üyelerine kazandırılır. Kısaca bu işlev toplumsallaşma süreci ile ilgilidir (Zıllıoğlu,1993:82).

Televizyonun dördüncü işlevi “**eğlendirme**” dir. İnsanların çoğu televizyonu bir eğlence ve boş zaman değerlendirme aracı olarak görmektedir. Sinemaya ya da tiyatroya gitmek gibi toplumsal bir etkinlik yerine, yorucu bir günün sonunda televizyon karşısında ayaklarını uzatarak eğlenmeyi ve dinlenmeyi tercih etmektedir (Groombridge:23). Böylece izleyici, televizyon sayesinde boş zamanını değerlendirmekte, yaşamın gerçeklerinden ya da işten kaçmaktadır.

Televizyonun işlevleri konusu bireylerin gereksinimleri açısından da ele alınabilir. İnsanların kişisel gereksinimleri vardır ve bunları çeşitli davranışlar yoluyla karşılamaya çalışılır ya da gereksinimleri karşılamak için gerekli kişisel veya çevre ile ilgili olanaklar olmadığında başka seçeneklerde doyum ararlar (Rosengren,1974: 270, Bkz. Erdoğan, Alemdar,1990:110). Belli doyumların arayışı içinde olan bu kişiler kitle iletişim araçlarını kullanırlar. Bunun nedenini İrfan Erdoğan şöyle açıklar: “ Günlük yaşamın baskılarından kurtulmak, dünyada neler olup bittiği hakkında bilgi edinmek; zaman öldürmek/vakit geçirmek, diğer kişilerle konuşacak şeyler elde etmek; yalnızlıktan kurtulmak,eğlence, yiyecek,giyecek ve eşyalar hakkında bilgi elde etmek, dinlenmek, içinde yaşadığımız zamana ayak uydurmak” (aktaran Alemdar, Erdoğan,1990:11).

Her haber programının olduğu gibi spor programlarının görevi de haber vermektir. İzleyici tuttuğu takım ya da ilgilendiği spor dalı hakkında son bilgilerin doğru ve tarafsız verilmesini ister. Bir çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de futbol haberlerine geniş yer verildiğinden genellikle spor programı, futbol programı olmaktan daha ileriye gitmemektedir. Oysa, birçok izleyici sporun sadece futbol

olmadığının bilincinde olduğundan diğer branşlardan da haberler beklemektedir. Bunun bilincinde olmayanlar ise sporu büyük ölçüde futbol ile sınırlı tutma yönünde koşullanırlar.

Son zamanlarda çoğalan magazin türü spor programları ise izleyiciye hem spor haberleri vermekte, hem de izleyicinin biraz olsun hoşça vakit geçirerek eğlenmesini hedeflemektedir. Programlardaki kamera şakaları, anlatılan fıkralar , futbolcularla ilgili yapılan kliplerde amaç izleyicinin ekran karşısında rahatlamasını sağlamaktır.

Spor programları özellikle çocuklara ve gençlere verdiği olumlu iletilerle düşüncelerini geliştirebilir, yönlendirebilir, eğitebilir, kısaca onları olumlu yönde toplumsallaştırır. Böylece gençler ve çocuklar aldıkları bilgilerle sporun barış, kardeşlik, dostluk içinde yapılması gerektiği anlayışını benimseyebilirler. Ancak sergilenen ya da onaylanan olumsuz örnekler de bunun tam tersi bir toplumsallaşmaya yol açabilir.

Spor sevgisinin fazla olduğu ülkelerde taraftarlar takımlarıyla bir bütün halindedir. Bazı taraftarlar takım nereye giderse oraya giderler, maçlarını televizyondan izlerler, beraber sevinirler, beraber üzülürler. Kısacası takımlarıyla özdeşleşmişlerdir. Bu kişiler hiç kaçırmadan takımlarıyla ilgili haberleri ve spor programlarını takip ederler. Böylece de değer, duygu ve davranışlarında eşgüdüm içinde olurlar.

1.2.2. TELEVİZYONUN ETKİLERİ VE SPOR YAYINLARI

Yüzyılımızda sürekli gelişen teknoloji ile temel bir güç olan kitle iletişim araçlarının topluma nasıl etki yaptığı en çok merak edilen konulardan biri olmaktadır. Bu etki, iyi yönde mi kötü yönde mi, çok mu az mı, açık mı gizli mi? gibi sorulara araştırmacılar sürekli yanıt aramaktadır (Severin, Tankard, 1934,364).

Kitle iletişim araçlarının etkileri konusunda yapılan ilk bilimsel nitelikte araştırmaların sonuçları, varsayılanın aksine, bu etkilerin doğrudan hemen ve herkes için aynı olmadığını ortaya koymuştur. Daha çok şiddet öğeleri taşıyan ya da siyasal propaganda içerikli iletiler üzerinde yoğunlaşan bu tür araştırmalar kitle iletişim araçlarının değer, tutum ve davranışları değiştirmede belki koşullarla sınırlı kaldığını, asıl olarak var olanları pekiştirmede etken olduğunu ortaya koymuştur (Mc Quail, Bkz. Kaya, Alemdar,1983:62-69). Ancak son zamanlarda, toplumlardaki sosyo -ekonomik ve kültürel koşulların hızla değişikliği ve buna bağlı olarak kişilerin tutum ve davranışlarındaki tutarsızlık sonucunda kitle iletişim aracından yayılan haberlerin bazen kısa dönemde etkisi görülmektedir (Alemdar, Erdoğan,1990:148). Örneğin 1994 yılında Star ve TGRT haber bültenlerinde hiç bir kaynaktan teyit edilmeden yayınlanan "Bosna'da müslümanlar katlediliyor, ey müslümanlar neredesiniz" haberi kısa dönemde etkisini göstermiş, yüzbinlerce kişi Taksim meydanında toplanarak protesto gösterilerinde bulunmuştur. Aynı şekilde Star televizyonundaki "Turnike" yarışma programında Aleviler aleyhinde söylenen bir söz Alevi vatandaşları yollara dökmüş ve uzun süren Alevi-Sunni tartışmalarına yol açmıştır. Bu iki örnek kitle iletişim araçlarının kısa dönemde ani etkilerinin olduğunu göstermektedir. Kuşkusuz bu tür tepkiler de toplumda varolan gerilim ve çatışmalara dayanmaktadır.

Spor programlarında ise yöneticinin, sporcunun özellikle büyük maçlar öncesinde söylediği sözler, ertesi günkü maçta etkisini göstererek, taraftarlararası şiddetli tartışmalara veya kavgalara neden olabilmektedir. Sporda kısa dönemli etkiye en güzel örnek iki sene önce Fenerbahçe Kulübünde yaşanmıştır. Bir spor programında yapılan ankette kulüp

başkanı % 50 civarında inandırıcı bulununca, başkan taraftar bana inanmıyor diyerek suçlu olarak gösterdiği teknik direktörü kovmuştur. Belki daha önce antrenörün kovulması düşünülüyordu, bu programdaki sonuç da bir bahane olmuş olabilir. İşin ilginç tarafı inanmayanların oranını rakip takım taraftarlarının da yükseltmiş olabileceğidir, ama her ne olursa olsun sonuçta bir etkinin kısa dönemde ortaya çıkmış olması da somut bir gerçektir. Bu durumda yapılabilecek nesnel yorum, kitle iletişim araçlarında, özellikle de önce televizyonda sonra da yazılı basında yer alan spora ilişkin iletilerin varolan ya da potansiyel tutum ve davranışları güçlendirdiği ya da ortaya çıkardığı biçimde olabilir.

Kitle iletişim araçlarının toplum üzerinde kabul edilir olası etkilerinden biri de gündem belirleme olarak kabul edilir. Gündem belirleme tezi; kitle iletişim araçlarının haberleri sunuş yoluyla, halkın düşündüğü ve konuştuğu konuları belirlediği düşüncesine dayanmaktadır (Kaynak: Long, 1958 S:344, aktaran Severin Tankard,1994:367). Kitle iletişim araçları bir konuya dikkat çekmesi ve bu dikkati sürdürmesi o sorunun önemli olarak değerlendirilmesine neden olabilir. "Gazeteler ve televizyonlar insanların çoğunluğunun ne hakkında konuşacağına, çoğunluğun gerçekleri ne olarak düşüneceğine ve pek çok insanın sorunlarla mücadele etmede hangi yolu kabul edeceğine karar vermede en büyük paya sahiptir". (Long, 1958 : 260 , aktaran Severin,Tankard:1994:367)

Kısaca, "kitle iletişim araçları bireylerin neyin hakkında düşünmeleri, neyi bilmeleri ve ne hissetmeleri gerektiğini öneren nesnel sunar" (Long ve Long,1959 :232, aktaran Severin, Tankard,1994:367). Bernard Cohen ise gündem oluşturmayı başka şekilde açıklar. "Kitle iletişim araçları insanlara ne düşüneceklerini söylemede başarılı olmayabilir, fakat izleyicilere / okuyuculara ne hakkında düşünme gerektiğini söylemede başarılıdır". (1963 :13,aktaran Severin, Tankard,1994:367)

Ancak son yıllarda çok kanallı sisteme geçişle birlikte, kamu mu kitle iletişim araçlarının gündemini belirliyor, yoksa kitle iletişim araçları mı kamunun gündemini belirliyor? soruları sorulmaktadır. Araştırmacılar televizyon yayınlarının kapsamının yoğun olduğu, aynı haberin birkaç kez tekrarlandığı durumlarda kitle iletişim araçlarının kamunun haberdar olmasını şekillendirdiğini belirtmektedirler. Buna karşılık halkın gündeminde yer alan bir konu hala konuşulmaya tartışılmaya devam ediyorsa, kitle iletişim araçları, konunun üzerine daha fazla gitmekte olaylarla daha fazla ilgilenmektedir (Alemdar, Erdoğan,1990:146-148).

Peki kitle iletişim araçlarının gündemini kim oluşturur? Bu sorunun yanıtının bir kısmı gerçek hayatta meydana gelen olaylarda yatar. Belirli bir yere kadar kitle iletişim araçları basit olarak toplumdaki konuları ve meydana gelen olayları aktarır. Bu süreç oldukça kaba bir şekilde işler. Ancak kitle iletişim araçlarının kapsamı gerçekte olan olaylarla çok iyi bağdaşmaz. Westley bazı durumlarda baskı ya da özel çıkar gruplarının bir konuyu kitle iletişim araçlarının gündemine sokabileceklerine işaret etmiştir. Funkhouser'e göre ise, kitle iletişim araçları genelde farkedilmeyen konuları haber konusu yapmakta, kimsenin aldırış edip bakmadığı bir olayı alıp evirip çevirerek ilginç hale getirmektedir (Bkz.Severin, Tankard,1994:392). Örneğin, haber değeri taşımayan olayların haber değeri taşıyan açılarını haber konusu yapmakta, ayrıntıları ele alarak konuyu incelemektedir ya da haber değeri olmayan olayları haber değeri varmış gibi gösterilmesine olanak vermektedir.

Haber hazırlayan yapımcılar da, konuları yaptıkları haberle kitle iletişim araçlarının gündemine sokmakta, yazdıkları metinlerle yaptıkları yorumlarla iyi ya da kötü gündemin oluşumuna katkıda bulunmaktadır. Shoemaker ve Reesekitle iletişim araçlarının içeriğini belirleyen etkiler olarak 1- Kitle iletişim araçları çalışanlarından kaynaklanan etkiler, 2- Tekdüzeliliğinden kaynaklanan etkiler, 3- İçerik üzerindeki örgütsel etkiler, 4- İçeriğe kitle iletişim araçları örgütlerinin dışından gelen etkiler, olarak belirtmektedir (1991, Bkz. Severin, Tankard,1994:394-395).

Sonuç olarak kitle iletişim araçları ele aldığı konularla insanlara belli bakış açılarını sunar / zorlar, ancak kitle iletişim araçlarında vurgulanan bu sorunların tümünün toplumun ve izleyicilerin gerçek sorunları olmadığı da bilinmektedir. Kitle iletişim araçları, önemsetme aracılığıyla ilgiyi belli bir noktaya çekerek gündemi oluşturmaktadır.

Spor programlarında en çok kullanılan yöntem isteyerek ya da istemeyerek yapılan gündem belirlemedir. Programlarda verilen bir transfer haberi, bir olay, yöneticinin bir sözü, haberin bitiminden itibaren konuşulmaya başlanır, tartışılır. Özellikle toplumun büyük bir kesiminin ilgilendiği futbol haberleri gündemi uzun süre meşgul eder. Bu belirleme sporun gündemi ile sınırlı kalabileceği gibi, bazen olduğu gibi toplumsal olaylar boyutuna ulaşabilir. Örneğin, milli maçlar ve şampiyonluklar bu türden gündem konusu oluştururlar. Hangi etkenlerin sonucu olursa olsun, medyanın gündemi, Cohen'in deyişiyle hangi konuda düşünüleceği üzerinde belli ölçüde etkiliyse, gündem de yer alan, bazen de abartılan spor olaylarının önemli sayılmasına neden olabilir. Bu durum toplumda gerçekten önemli olması gereken olay ve olguların gözden kaçmasına ya da belli bir süre için de olsa gündem dışı kalmasına yol açabilir.

Kitle iletişim araçlarının etkileriyle ilgili çalışmalar dolaylı ve uzun dönemli etkilerin önemini vurgulamıştır. Bu etkiler, model sunma/modelleme (modeling) ve anlam yaratma (meaning) kuramlarıyla açıklanır. Modelleme, özdeşilebilecek, örnek alınabilecek kişilerin hal-tavır, düşünüş ve davranış biçimleriyle uzun dönemde izleyicilere hazır davranış örnekleri sunmalarıdır; görsel boyutu nedeniyle özellikle televizyon açısından önemli sayılır. Anlam yaratma ise, kavramları, sözcükleri temel aldığından asıl olarak yazılı ve sözlü konuşma dili ile ilgilidir. Kitle iletişim araçlarının, sözcük ve kavramlar aracılığı ile izleyicilerin dağarcığına yeni anlamlar kazandırması, eski anlamları pekiştirmesi ya da değiştirmesi olarak açıklanır. Bu açıdan toplumsal ilişkilerin ve iletişimin belli anlamlar çerçevesinde gerçekleşmesine katkıda buldukları söylenebilir (Bkz. Defleur, Everestt, 1985:370-380).

Yaşamın vazgeçilmez bir parçası olan sporun özellikle toplumsallaşma sürecini yoğun bir şekilde yaşayan çocuklar ve gençler üzerinde önemli etkileri vardır. Çocuk/genç severek yaptığı spor dalında beğendiği oyuncuyla kendisini özleştirir. Oyuncu artık örnek aldığı bir modeldir. Onunu gibi giyinir, davranışlarını ona göre düzenler, mahalle arasında oynarken onun yaptığı hareketleri yapar, onu kafasında yüceltir. Bu yüceltme ve özdeşleşme sporda gözlediği küfür etme, kaba el kol işaretleri yapma, kavga etme gibi olumsuz davranışları gözardı etmesine ya da onaylanmasına yol açar. Bu davranışlardan etkelenen birçok genç/çocuk, mahalle aralarında yaptıkları maçlar sırasında arkadaşına sert girebilmekte, küfür edebilmekte ve kavga çıkartabilmektedir. Bu modellerin ortaya koydukları sonuçlar uzun dönemde ortaya çıkmaktadır, çünkü iletişim araçları uzun süre bu konularda yayın yaparak etkinin gerçekleşmesini sağlar. Son zamanlarda televizyon ekranlarında ve maçlardan önce izleyicileri, taraftarları dostluğa ve barışa yönlendiren "fair play" çağrıları olumsuz davranışları değiştirme yönündeki çabaları yansıtır. |

Son zamanların en yaygın kitle iletişim aracı olan televizyon sayesinde günümüzde öylesine çok şeyden öylesine hızlı haberdar ediyoruz ki, bizlere sunduklarını enine boyuna tartacak zamanı kolay kolay bulamıyoruz(Uğur,birikim 91:13). Sunulan bu olaylar hemen olmasa bile uzun dönemde etkisini gösteriyor. Bunun sonucunda toplumdaki bazı kesim insanlarda davranış ve tutum değişiklikleri göze çarpıyor.

Bu değişikliklerin oluşumu psikolojik açıdan üç temel sava dayandırılır. Bunlar "Kolaylaştırma" (facilitation), "Boşalım-Arınma" (catharsis) ve "Uyarı" (arousal) dır (Tamer,1983:4).

"Kolaylaştırma savı"nın temel kavramı öğrenmedir. "İnsanda -özellikle çocuklarda ve gençlerde- öğrenmeyi oluşturan etkenlerden biri de benliğin bir başka kişinin benliği ile özdeşleştirilerek şekil almasıdır. Gençin sosyal ilişkiler içinde olduğu kişilerden uyumlu davranışlar gördüğünde onların benlikleri ile kendi benliğini bir tutar"(Tamer,1993:4). Bronfenbrenner'in "model alma" sözü ile tanımladığı bu kavram sayesinde aynı kişiden birkaç tane ortaya çıkabilmektedir.

Model alınan kişi, sosyal değerler bakımından olumlu bir yapıya sahipse, çocuk/genç için özendirici olabilir ama sosyal değerleri hiçe sayan, karakterinde ve davranışlıklarında olumsuzluklar olan bir kişi ise olumsuz yönde etki yapabilir. Dolayısıyla ileride düzeltilmesi zor psikolojik ve sosyal bozukluklar ortaya çıkabilir. İşte bu nedenle televizyon programlarında yer alan kişileri seyirci tarafından benimsendiği, örnek alındığı ve taklit edildiği böylece bir "model" işlevi gördüğü kabul edilmiştir (Tamer,1983:5).

Kolaylaştırma savına en güzel olumlu örneklerden biri,1981 yılında TRT'de yayınlanan "Beyaz Gölge" adlı basketbol dizisidir. Bu sayede ülkemizde basketbol tanındı ve gelişti. Gençler Coolige, Salami, Torp gibi davranmaya başladı, ülkede inanılmaz bir basketbol sevgisi oluştu ve bas-

ketbol futboldan sonra Türkiye’de en çok sevilen spor oldu. Son zamanlarda ekranlarda yayınlanan karete filmleri, karete öğreten programlar, çocukları şiddete yönelterek üzerlerinde olumsuz etki yapmaktadır

Gerçi etkiyi belirleyen psikolojik süreçlerde ikincisi olan “**boşalım savı**” na göre, televizyonda yayınlanan saldırgan nitelikli programların aslında saldırganlığa yöneltici etkisinden çok, kişilerdeki saldırganca tutumları zayıflattığı iddia edilir (Tamer,1985:7). Araştırmaların bir çoğu özellikle şiddet içerikli programların seyircileri etkilediğini iddia etmektedir. Ama bazı kaynaklarda şiddet gösteriminin izleyici ya da seyirciyi gerçek hayatında seyirciye yöneltmediğini ileri süren araştırmalara dayanak noktası “fantazy” olarak açıklamaktadır.

Psikanalitiğe göre fantazy deneyimi, bir acıya karşı gösterilecek tepki gerçek hedefin yerine ikame hedef koymakta; şiddet davranışında bulunmamıza neden olabilecek içimizdeki saldırganlık dürtüsünün yoğunluğu azaltmaktadır. Arınma sayesinde fantazy iletilerinden (film, dizi vs.) uyarıya ve-rilen yanıt gerçek yaşamdaki eylemin yerine geçen bir yanıt olmakta; gerçek yaşamdaki eylemin oluşumunu önlemektedir (Oskay,1993,371). Spor izleyicisi de maçlarda bağırarak, küfrederek rahatlamakta, deşarj olmakta, iş hayatında ya da özel yaşamında yaşadığı stresden kurtulmaktadır.

Kısaca boşalım savına göre örneğin şiddet ögesi içeren programlar, insanları saldırganlığa yönlendirmesinden çok, saldırganca duyguları zayıflatmaktadır. (Tamer,1983:7)

“**Uyarı savı**” ise, insandaki güdülerini canlandırıcı görüntü ve seslerin et-kileme aktif rol oynadığı savunur. Görme , duyma, koklama ve dokunma duyularına yönelik algısal araçlarında dürtüleri ortaya çıkardığı bir gerçektir. Örneğin müstehcenliğin hemen hemen her kültürde açığa vurulmasına izin verilmemesi, görüntü ve ses yoluyla insanda cinsel dürtülerin gelişigüzel canlanmasını önlemek içindir (Tamer1983, :9). Özellikle tele-

vizyon reklamlarında ürünü satmak için kullanılan görüntü ve sesler insanların dürtülerinin canlanmasında önemli rol oynar.

Bir uyarının olabilmesi için görüntülerin yeni ve çarpıcı olması gerekmektedir. Devamlı tekrar edilen görüntüler insanlar üzerinde bıkkınlık yaratır ve uyarı etkisini azaltır. Televizyon programında gösterilen olayların sık sık değişmesi, sesin ve görüntünün karmaşık bir biçimde sunulması seyircide uyarıyı arttırmaktadır. Ayrıca görüntüde yer alan nesnelerin ve nesne ile ilgili çevre, ses gibi öğelerin anlam kazanması zihinsel faaliyeti arttırmakta ve izleyiciyi dikkat toplamaya zorlamaktadır(Tamer,1983:9).

Araştırmaların sonucuna bakarsak, ister televizyon bir davranışın biçim almasında kolaylaştırma etkisi yapsın, ister boşalım savına göre kişiyi kurulmuş bir hayale rahatlamaya yöneltsin, önce programın izlenmesini sağlaması için uyarması şarttır. Uyarının neden olduğu davranış ise program ile sunulan görüntü ve sesin hangi dürtüleri canlandırıp kişiye neler duyurduğu ile ilgilidir. Bu da daha çok sosyal kavramlar ve algılara bağlı olarak değişmektedir(Tamer, 1983:10).

1.2.3. SPOR YAYINLARINDA ŞİDDET VE SEKS

Çağdaş dünyada güncel bir sorun olan şiddet, birçok sosyal bilimcinin üzerinde araştırma yaptığı konulardan biridir. Şiddeti tanımlarken değişik yaklaşımlarda bulunan birçok araştırmacıdan Dominik ve Fletcher üç tür şiddetin varlığından söz etmektedir: Fiziksel şiddet, ruhsal şiddet ve sözel şiddet (1985:242).

Fiziksel olarak nitelendirilen şiddet "karşıt görüşte olanlara, inandırma ya da uzlaştırma yerine kaba kuvvet kullanma" (TDK,1983:1120) olarak tanımlanmaktadır. Ruhsal şiddet ise "...fiziksel gücün bir tehdit unsuru olarak kullanımıdır"(Dominik, Fletcher,1985:242). Sözel şiddet de "insanın karşısındaki küçük düşürücü, kırıcı alay edici sözler kullanması, doğrudan ya da dolaylı olarak onu aşağılaması, kötülemesi, kişiliğine saldırması, umudunu, beklentisini kırması; türlü söylentiler çıkarması, sert kaba konuşmalarla sürekli engellemeler yapması" (Köknel,1982:185) olarak tanımlanmaktadır. Özcan Köknel'in tanımladığı bu şiddet gösterimi güncel hayatta en çok karşılaştığımız türdendir. Polisin sert uyarıları, maçlarda seyircilerin rakip takıma ve hakeme çirkin tezahüratları, öğretmenin öğrenciye bağırması gibi...

Yaşamımızın her anında yakından ya da uzaktan şiddet gösterimi ile karşılaşmaktayız. Bir şoförün hatalı sollama yapan diğer bir araç şoförüne bağırması, milletvekillerinin birbirleriyle kavga etmeleri, babanın oğlunu dövme-si gibi birçok örnek günlük yaşamımızda olağan olan davranışlardır. Spor müsabakalarında ise şiddet gösterimin en fazla futbol maçlarında görüyoruz.

Futbolda, "Holiganizm" olarak adlandırılan şiddet ve kavga olgusu başka hiç bir spor dalında yoktur ve hemen hemen bütün diğer spor dalları belli bir barış ortamı içinde geçer (Thomas,1993:112). Oysa futbol karşılaşmalarının öncesinde ve/veya sonrasında çıkan kavgalar sporun barış, kardeşlik olgusu içinde yapılmasını engelleyen niteliktedir.

“Futbol fanatizmi” olarak da adlandırılan şiddet gösterimini birkaç kendini bilmez kasıtlı olarak yapmaktadır, saha içinde amaç maçı durdurmak , futbol oynanmasını engellemek, saha dışında ise şiddetli ve tahribata yol açan meydan kavgaları çıkarmaktır. Aslında dikkat edilirse maçlara iki tür seyirci gider. Maça dövüşme ya da düzen dışı, bozucu davranışa girme amacını gütmeyen sadece futbol seyretmek amacıyla giden seyirci grubu, bir diğeri de maça dövüşmeye ve saldırganca davranış uygulamak için giden holigan adı verilen serseri bir gruptur (Dunning,1989:206-207). Fanatik derecede takımlarını tutan ve ölümü/öldürmeyi göze alabilen bu grup, büyük maçlar öncesinde ilk başta taşlı sopalı olarak birbiriyle çatışmakta, daha sonra yakın dövüşe girerek birbirlerini yaralamaya hatta öldürmeye kadar giden bıçaklı kavgalara girmektedir. Ülkemizde son yıllarda maç öncesinde emniyet güçlerinin yaptıkları aramalarda bulunan döner bıçak, çakı ve hatta tabancanın futbolda şiddetin ne boyutta olduğunun en önemli göstergesidir.

Yapılan araştırmalarda kavga eden gençlerin genelde alt kültür içindeki işçi sınıfından olduğu görülmektedir. Ekonomik düzeyi kötü, iyi eğitim almamış ve aile baskısı altında yetişmiş olan çocukların bir kısmı iş bulamadıkları ve kendilerini oyalayacak bir etkinlik olmadığından, maçlarda kavga etmeyi, bağırıp çağırmayı rahatlatma aracı olarak görmekte, bıçaklayıp yaralamayı da marifet olarak değerlendirmektedir (Dunning,1985:215-219). İngiltere’de yapılan bir araştırmada “futbol fanatikliği olgusu”nu biçimlendiren nitelikler belirtilmiştir. Bunlar:

- İşçi sınıfının “kaba” ve “saygın” kesimleri içinde ve bunlar arasındaki ilişkilerde görülen yapısal değişimler,
- Ergenlik dönemi gençlerine özgü boş zamanın artışı,
- Genç taraftarlara ülke içindeki ve dışındaki maçlara gitmede sağlanan kolaylıklar,
- Futbolun yapısında ve kulüplerle taraftarlar arasındaki ilişkilerdeki değişimler,

- Kitle iletişim araçları içinde özellikle televizyon ve basının futbola yaklaşımları,

- Gençlerin iş bulmalarının gündemden güne zorlaşması (Dunning,1989:22).

Gençlerin futbol maçlarında yarattığı terör ortamını, yukarıdaki nedenlere bağlı olarak, tamamen olmasa bile büyük bir kısmını yavaş yavaş ortadan kaldırmak mümkündür. Ancak, kitle iletişim araçları içinde özellikle televizyonun şiddet içeren programlara yoğun olarak yer vermesi bunun gerçekleşmesini zorlaştırmaktadır. Televizyonda gösterilen şiddet ağırlıklı filmler, diziler, haber programları gençleri ve çocukları belli koşullarda şiddete yöneltebilir. Bunun yanı sıra gençler/çocuklar izledikleri kavga sahnelerinden öğrendikleri davranışları gerçek hayata yansıtabilmektedir. Bu sahnelerin en güzel örneklerini de büyük maçlar öncesinde stad çevrelerinde görmek mümkündür.

Televizyon kanallarındaki spor programlarında arada şiddeti engelleyici yayınlar da yapılmasına, maç öncesinde ele geçen kesici aletlerin teşhir edilmesine rağmen günümüzde maçlar öncesinde ve sonrasında şiddet hiç azalmadan devam etmektedir. Çünkü, spor programları yapımcıları rating uğruna, rakip takıma hakaret yöneticiyi televizyona çıkararak küçük düşürücü aşağılayıcı demeçleri yayınlamakta ya da iki yöneticinin karşılıklı ağız dalaşını ekrana getirmektedir. Doğal olarak taraftar, kendi yöneticisini haklı görmekte ve rakip takım oyuncularına, taraftarına ve yöneticisine bakışı olumsuz yönde biçimlenmekte, duyguları nefrete dönüşebilmektedir.

Sadece yöneticilerin değil, futbolcuların da verdikleri demeçlere ve maçlarda yaptıkları hareketlere dikkat etmesi gerekmektedir. Çünkü, şiddete başvuran oyuncu seyirciyi özendirmekte, seyirci de oyuncuyu yaptığı tezahüratla ödüllendirmektedir (Büker,1992:77). Kahvede, sokakta, meyhanede maç izleyen binlerce kişi bu görüntülerden etkilenince düşmanca duygularını bastıramayarak ölümlere kadar giden kavgalara yol açan taşkınlıklara neden olabilmektedir.

Şiddet kadar doğal ve etkili bir başka olgu olan seks de çarpıtılmış biçimde pornografi olarak yaşamımızın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Öyle ki, pornografi evlerimize, nezih semtlerdeki kitapçı dükkanlarına, büfelere girerek ve yaygınlaşarak çok yönlü bir toplumsal sorun haline gelmiştir (Oskay,1993:396). Bir zamanlar telafuz edilmesi bile ayıp kabul edilen sözcükler günlük konuşmalarımıza katılmıştır. Ancak, bugünkü seks ağırlıklı olduğu pazara uygun olarak yapılan erotik filmlerde, kadın üzerinde şiddet fazlasıyla kullanıldığı görülmektedir. Bu filmlerdeki sahneler, gündelik yaşamımızda kullanılabilmekte, böylece erkekler bu filmlerde öğrendikleri kabalığı, şiddeti ve eşitsizliği gündelik yaşama yansıtılabildikleri gibi (Oskay,1993:389-390), bu tür davranış dağarcığına sahip olanlar da davranışlarına meşru bir temel bulmaktadır.

Spor toplumdaki cinsel bölünmeyi destekler. Çünkü sporun kendisi yaradılıştan “erkek” uğraşı olarak görülmektedir. Spor özellikle de futbol erkeklik mitini yeniden üreten bir forumdur, ayrıca erkeğin aktif saldırgan, rekabetçi, kuvvetli, düellocu, cesaretli olduğunu kanıtlar. “Kadın sadece aşağı düzeydeki konumlara sokulur. Eğer kadınlar futbol oynarsa ya görmemezlikten gelinir ya da alay konusu olurlar. Kadınlar devre arasında gösteri için çıktıklarında bile erkekler onları sporcu olarak değil, kadın olarak seyrederek. Sporda kadınlar genelde çok az yer alırlar. Futbol sunan bir kadın sunucu düşüncesi bile birçoğumuza oldukça tuaf gelir. Kadın sporlarında bile sunucular/muhabirler erkektir. Ne zaman bir kadın sporcu iletişim araçlarında sunulsa, yeteneği ile değil gerçek kadının ne olduğunun tutucular tarafından tarifi içerisinde değerlendirilir. Dikkatler kadın sporcunun çekiciliği, yüz ve vücut şekli, giysisi, saç modeli, makyajı üzerinde toplanır. İletişim araçları, feminist , boşanmış, tutucu çerçeveye içine sığmayan ve güzel olmayan kadın sporculara zorunlu olmadıkça yer vermez” (Alemdar, Erdoğan,1994,93).

1.2.4. TÜRK TELEVİZYONUNDA SPOR PROGRAMLARI

Türkiye'deki televizyon yayınları, dünyadaki ilk yayınlara göre 32 yıllık bir gecikmeyle başlamıştır. 1960'lı yıllarda televizyon kitle iletişim aracı olarak dünyada altın dönemini yaşarken, Türkiye'de görüntüye dayalı elektronik iletişimin yapılıp yapılmaması tartışılmaktaydı (Aziz,1989: 105). 1960'lı yılların başında İstanbul Teknik Üniversitesi kendi bünyesi içinde bir televizyon stüdyosu kurarak ilk deneme yayınlarına başladı.

İTÜ TV'si ilk naklen yayını, 12 Mayıs 1961 tarihinde Taşkılla binasının damına bir kamera koyarak, o gün oynanan Türkiye-Sovyetler Birliği milli maçını naklen yayınlayarak gerçekleştirmiştir (Kıvanç,1983:56). 11 Mayıs 1966 tarihinde de Mithatpaşa Stadında oynanan Fenerbahçe-Beşiktaş maçı, stada kamera konularak nakledilen ilk maç olmuştur (Kıvanç,1983:85). 1968 yılında TRT'nin yayınına başlamasıyla birlikte televizyonculuk büyük gelişme gösterdi. TRT spor programlarına geniş yer vermeye başladı. 6 Ekim 1971 tarihi ise Türk Spor Tarihi'nin övünülecek bir günü olduğu gibi, Türk yayıncılık tarihinde de dönüm noktalarından birini oluşturmaktadır. Türkiye, 6. Akdeniz olimpiyatlarına ev sahipliği yaparken, TRT bu organizasyonu naklen yayınlamak için çalışmalara başlamıştı. Halit Kıvanç, Uğur DüNDAR, Güneş Tecelli, Çetin Çeki, Orhan Ayhan, Julide Gülizar gibi günümüzün ünlü birçok ismi oyunlarda görev almış , yayınların seyirciye sağlıklı ulaşması için çalışmıştı (Kıvanç,1983:164).

Bu gelişmeyi takiben TRT, Tele Spor, Spor Stüdyosu gibi programlar, Dünya Kupası, Avrupa Futbol Şampiyonası, Olimpiyatlar, Dünya ve Avrupa Güreş Şampiyonası gibi büyük organizasyonları naklen yayınlayarak seyirciye ulaşmasını sağlamıştır.

1990 yılına kadar resmi ve tek kanal bulunan Türkiye'de bu tarihten sonra özel televizyonlar birbiri ardına açılmaya başladı. Star, Show TV, Kanal 6, ATV, Kanal D gibi bir çok özel kanal açılarak Türkiye'de çok seslilik ortamı yaratıldı. Ülkemizde spora karşı olan yoğun ilginin farkına varan özel kanallar, izleyiciyi çekebilmek için spor programları sayısını çoğaltmaya ve kulüplerin

maçların naklen yayın haklarını almak için kıyasıya yarışa girdiler. Ancak, yapılan spor programlarında ve hatta spor haberlerinde ülkede başka sporlar yokmuş gibi sadece futboldan haberler verilmeye başlandı, programlar asıl olarak "futbol programı" olmaktan fazla öteye gidemedi. Özellikle Cumartesi, Pazar ve Pazartesi günleri televizyonlar akşam saatlerindeki programlarının çoğunu futbola ayırarak izleyiciyi kendi kanalına çekmeyi amaçlamaktadır. Genelde ticaret anlayışıyla yönetilen kanallar, büyük paralar harcayarak belli başlı spiker ve muhabirleri transfer etmektedir. Bu transferler sayesinde izleyicinin kendi kanallarını seçeceğini, izlenme oranının artacağını ve programın reklam gelirinin yükseleceğinin hesaplarını da yapmaktadır.

Özel televizyon kanallarının açılması ve spor yayınlarında devlet televizyonunun tekelinin kırılmasıyla birlikte kanallar futbola yoğun ilgi göstermeye başladılar. Özel kanallar daha çok futbola önem verirken, devlet televizyonu bütün spor dallarındaki yarışmalara eşit olarak yer vermeye çalışmaktadır. Ayrıca Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, elinde bulundurduğu teknik imkanları kullanarak futbol maçlarının oynandığı bütün illerden canlı bağlantı yaparak izleyiciye daha doyurucu haber ulaştırırken, özel kanallardan bazıları sadece Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş, Trabzonspor takımlarının maçlarına canlı bağlantı yapabilmektedir. Bunun nedenini ellerinde yeteri kadar teknik imkânın olmamasına olduğu kadar rating kaygısına bağlanabilir.

Spor programlarının izlenme oranının yüksekliğini farkederek özel kanallar, sporun magazin yönünü ön plana çıkartan yayınlara da yer vermeye başladılar. İzleyiciyi eğlendirme amacıyla yapılan bu programlar yüksek izlenme oranlarına ulaşarak en çok seyredilen programların başında gelmeye başladı (Kaynak: AGB Anadolu)(Bkz. Ek:1). Bu programlarda kadın ögesinin dolayısıyla seks faktörünün kullanılmasının özellikle erkek seyircinin ilgisini sıcak tutma hedefinden kaynaklandığı söylenebilir.

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de, güzel vücutlu kadın faktörünün erkek izleyici üzerinde uyandırdığı etkiyi farkederek özel televizyon kanalları spor programlarında bir dönemde bayan spiker kullanmaya başladılar. Hemen hemen

her özel kanal, spor programlarından birinde 90-60-90 vücut ölçülerinde genç, güzel aynı zamanda ünlü bayanlara sunuculuk yaptırmaktaydı, erkek izleyicilerin o dönemlerde spor programlarına daha fazla ilgi gösterdiği söylenebilir. Spor magazin türünde yayınlanan programlarda ise, bayan sporcuların göğüsleri, kalçaları yakın çekimlerde defalarca gösterilerek izleyicilere sunulmaktadır. Anlaşılacağı gibi, spor programı yapımcıları hitap ettikleri kitlenin büyük bir kısmının erkek olduğunu gözönünde bulundurarak karşı cinsteki kişilerin çekici görüntülerini yayınlarak programa olan ilgiyi arttırmayı hedeflemektedir. Örneğin, 1994-1995 futbol sezonunda ATV televizyonunda Gözde Tan isimli mankenin sunduğu spor haberleri o dönem en çok izlenen 10 program içine girmektedir. Tabii bunda Gözde Tan'ın bacaklarını ortaya çıkartan mini etekler, silikonlu göğüslerini gösteren dekolte kıyafetler giymesinin, ilginç oturularının payı olduğu da söylenebilir. Başka deyişle erkek izleyicilerin spor haberleri yanısıra güzel sunucuyu da seyretmek için ekran başına geçtikleri söylenebilir. Gözde Tan bir röportajında şu örneği vermektedir. "Geçenlerde bir defile için Kıbrıs'taydık. Yan masada küçük bir çocuk bizim masaya geldi. Gözde abla babam seni çok beğeniyor; keşke annen de böyle olsaydı, dedi bana. Yan masa o kadar yakın ki babası da annesi de duydular çocuğun söylediklerini. Ne yapacağımı şaşırdım" (Aktüel,Sayı:193).

Ayrıca, kadın sporcular son zamanlarda yarışmalarda dişiliklerini ortaya çıkartan kıyafetler giymeye başladılar. Sosyalist ülkelerde bile eskiden erkeksi olarak algılanan kadın sporcuların artık makyajlarıyla, saç stilleriyle, etkili vücut kıvrımlarıyla yürekleri hoplatır hale geldikleri söylenebilir. Hürriyet gazetesi genel yayın yönetmeni Ertuğrul Özkök, aynı günkü gazetenin spor bölümünde fotoğrafı yayınlanan Rus sporcu hakkındaki görüşlerini şöyle dile getirmektedir: "Güzel bir yüz, afro saçlar, makyaj ihmal edilmemiş. Uzun bacakları çevreleyen odaklar, kadın güzelliğine asla travesti bir rötuş yapmıyor. Tam aksine, kadınlığını yerli yerinde bırakıyor. Agrandize ediyor. Uzun bacakları üzerindeki streç mayo, kadın hatlarının altını bir kere daha çiziyor. Copyright'ı ve patenti kadında olan bütün çizgiler yerli yerinde. Alameti farikaya dokunulmamış. Travestilik şüphesine yer bırakacak hiçbir iz yok. Ve bütün bunların üzerine mükemmel bir duruş eklenmiş. Yüzü, gözleri, göğüsleri, saçları, kalçaları ve bacakları mümkün olan en güzel

pozda montaj bandında toplayan estetik bir duruş. Yeni sporcu statüsü...Yeni Rus kadın sporcusu. Artık benim kafamda bile kendi kulvarında koşan, kendi branşında yarışan bir sporcu. Dünyanın en güzel estetiklerinden ikisi, aynı varlık üzerinde birleşiyor, çiftleşiyor. Kadın ve Spor” (Hürriyet, 6.5.1996)(Bkz.Ek:2). Bu yazıda genelde erkeklerin kadın sporcuya açısını rahatlıkla görebiliriz. Birçok erkeğin de Ertuğrul Özkök gibi düşündüğü bir gerçektir.

Kadınlarda gittikçe artan futbol sevgisi erkeklerde olduğu gibi fanatizm düzeyine ulaşabiliyor. Özellikle, üç büyük kulübün ateşli kadın taraftarının futbol konusunda erkeklerden aşağı kalır tarafları olmadığı gözlenebilmekte. Bu kişiler evlerinin bir bölümünü bayraklarla süslemekte, aldıkları eşyaları tuttıkları takımların renginden seçmektedirler (Aktüel,1996,237)

Bir süredir küfürlü tezahüratın azaltılması için kadın seyircilerin maçlara gitmesi için çalışmalar yapılmaktaydı. Stadlara bedava girme, devre aralarında çekilişler gibi yöntemler kullanılarak kadın seyircileri stadlara çekebilme konusunda belli bir başarı sağlandı. Ancak beklenenin tam tersi oldu ve kadınlar da maçlar sırasında küfür etmeye başladılar. Belki bazıları kalabalık çoğunluğa uyum gösteriyorlar, bu yönde toplumsallaşıyorlar, bazıları da gündelik yaşamın stresinden böyle kurtulup, boşalabiliyorlar.

Son zamanlarda spor karşılaşmalarında artan şiddet olaylarını televizyon kanallarının yaptıkları yayınlarla isteyerek ya da istemeyerek destekledikleri söylenebilir. Kulüp yöneticilerinin rakip takım aleyhine verdiği demeci, televizyondan izleyen taraftar kolaylıkla etkilenebilir. Böylece uyarılan dürtüler kışkırtılan gerilim özellikle büyük maçlar öncesinde kavgaların çıkmasına, insanların ölmesine ya da yaralanmasına neden olabilmektedir. Her ne kadar büyük maçlar öncesinde centilmenlik çağruları yapılıyorsa da, taşlı sopalı kavgalar, bıçaklı yaralamalar süregitmektedir

Özellikle önemli maçlar sonrasında, silahla havaya ateş edilerek sevinç gösterilerinde bulunulması sonucu birçok kişi yaralanmakta ya da hayatını kaybetmektedir. Örneğin, Türkiye- Macaristan milli maçı sonrasındaki sevinç gös-

terileri sırasında havaya açılan ateş sonucu üç yaşında bir çocuk öldü ve bir 11 aylık bebek olmak üzere 33 kişi yaralandı (Milliyet 9.9.1995)(Bkz.Ek:3). Fenerbahçe'nin İstanbulspor'u yendiği maçın akşamında dört fanatik Beşiktaş'lının saldırısına uğrayan Fenerli bir taraftar öldürüldü (Hürriyet,13.5.1996). Son Avrupa Şampiyonası sırasında kahvede Türkiye-Portekiz milli maçını seyreden Kasım Kurga isimli vatandaş, milli takımın gol yemesi üzerine sinirlenerek küfür eden garsonu, kafasından kurşunlayarak öldürdü. Olayın esas ilginç tarafı Kasım Kurga'nın "Ben Türküm, hiç kimsenin milli takıma küfretmesini izin vermem. Garson oyunculara küfür edince kendimi tutamadım. Pişman değilim"diye konuşmasıdır (Posta 16.6.1996) (Bkz. Ek:4).

Televizyon kanalları ve gazeteler büyük maçlar öncesinde genelde gerilimi azaltmaya çalışmaktadır. Örneğin, 5.5.1996 tarihinde Milliyet gazetesinde "sportmenlik ve insanlık yapışık ikiz gibidir. Birine zarar veren, diğerini de kaybedebilir. Henüz ok yaydan çıkmadı. Küfür, yumruk, silah, kan görmek istemiyoruz. Terörün acı tadını sık sık damağında hisseden Türkiye dileriz sporda temiz kalır" denilerek izleyiciler centilmenliğe çağrılmaktadır. Ama bazı gazeteler ise yazdıkları haberlerle itaraftarları kışkırtıcı olabilmektedir. Örneğin, "Ali Şen savaş ilan etti" diye başlık atan Sabah gazetesi Ali Şen'in "Bundan böyle ben de artık Fenerbahçe taraftarına -Siz küfür etmeyin, Fair Play'e uyun. Olay çıkartmayın demem" sözlerine yer vermiştir (30.1.1996). Ancak, bir gün sonraki Hürriyet gazetesinde Ali Şen'in böyle bir demeci olmadığı ortaya çıkmıştır. İki örnekte de görüldüğü gibi bazen gazeteler maçlarda olay çıkmasını diye centilmenliğe çağrı yaparken, bazıları asparagas haberle izleyiciyi isteyerek ya da istemeyerek şiddete yöneltebilmektedir. Gazeteler de taraftarları centilmenliğe çağıran iletilerin çoğunlukla maçlardan bir gün evvel ya da maç günü yayınlandığı görülmektedir, diğer günlerde aynı duyarlılığın gösterildiği söylenebilir.

Daha önce de belirtildiği gibi kitle iletişim araçlarının, bunlar arasında da televizyonun insanları doğrudan ve hemen etkilemedikleri ileri sürülmekteydi, ama son yıllarda sosyal bilimlerde, şiddet ve seks gösteriminin izleyicileri etkilemeyeceğine ilişkin hoşgörü yaygınlığını yitirmeye başlamıştır

(Oskay,1993:376). Çünkü sosyo-ekonomik şartların bozukluğu sonucunda insanlar üzerinde oluşan baskı dışı şiddet gösterimi olarak çıkmaktadır. Dolayısıyla insanlar televizyon programlarından izledikleri şiddet gösterimine benzer şekilde tepki vermektedir.

Özetle bütün dünyada çoğunluğu erkekler tarafından izlenen ve yapılan spor, televizyon sayesinde milyonlarca insana ulaşır. Televizyon kanalları da yayınladıkları maçlar ve programlarla izleyiciyi ekran başına çekmeyi amaçlar. Yapılan programların içeriği ise kişileri belli ölçülerde etkileyebilmektedir. Özellikle verilen demeçler izleyiciyi kışkırtıcı, şiddete yöneltici olabilmekte ya da verilen görüntüler cinselliği çağrıştırebilmektedir. Ülkemizde yapılan spor programlarının sunuluş tarzının ve içeriğinin de bu özellikleri taşıması özellikle modelleme ve anlam yaratma yoluyla -okur yazarı az, işsizi ve genci çok ülkemizde genelde toplumsallaşma, özelde spor açısından önemli sorunları yaratabilir ve pekiştirebilir.

Bu bağlamda, Türk televizyonlarında yayınlanan spor programlarının sunuluş tarzının ve içeriğinin olumsuz yönleri bu araştırmanın sorununu oluşturmaktadır.

1.2.5. AMAÇ

Bu sorun çerçevesinde bu çalışmanın amacı spor programlarının değerlendirilmesidir. Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıda belirtilen sorulara cevap aranacaktır.

1- Spor yayınları bir haftalık yayın süresi içinde önemli yere sahip midir?

2- Programlarda futbola verilen süre ve ağırlık diğer dallara göre daha mı fazladır?

3- Futbol sezonu ve sezon dışı dönemlerde futbolun programlardaki ağırlığı fark gösteriyor mu?

4- Programlarda spor kulüplerine verilen yer açısından farklılık ve eşitsizlik var mıdır?

5- Bu programlarda kadın ve seks unsuru kullanılmakta mı?

6- Bu programlarda her tür şiddet (sözel, ruhsal, fiziksel) şiddet kullanılmakta mı?

7- Spor programları ve yazılı basın, spor olaylarıyla gündemi belirlemede etkili olabiliyorlar mı ve birbirleriyle etkileşim içinde midirler?

1.2.6. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

- Bu çalışma spor programlarının içeriklerindeki olumsuz iletilere dikkat çekerek bu konuda olası etkiler ve sorunlar için uyarıcı bilgileri kapsar.

- Bu araştırma daha kapsamlı benzer araştırmalara katkıda bulunabilir ve bundan sonraki çalışmalara örnek oluşturabilir.

- Bu araştırma program yapımcılarını etkileyebilir ve programların yapımında daha dikkatli olmayı özendirir.

1.2.7. SAYILTILAR

Bu çalışmada,

1-Televizyonun görsel ve sözel iletilerle toplumsallaşma sürecinde etkili bir araç olduğu;

2- Spor programlarındaki iletilerin kısa dönemde daha çok varolan değer, tutum ve davranış pekiştirme yönünde sınırlı etkide buldukları, uzun dönemde ve dolaylı olarak da, modelleme ve anlam yaratma yoluyla değerleri tutumları ve davranışları geliştirme ve değiştirme yönünde etkili oldukları;

3- Bu programlardaki iletilerin çocukların ve gençlerin toplumsallaşması açısından önemli ve etkili oldukları;

4 - Oluşturulan örneklemin araştırmanın amacına uygun özellikleri olduğu varsayılmıştır.

1.2.8. SINIRLILIKLAR

- Araştırma, televizyonda yayınlanan spor programları ile spor magazin programlarını kapsamaktadır. Spor karşılaşmaları ve spor haberleri araştırma kapsamı dışındadır.

- Araştırmada, 5 Mayıs 1996-19 Mayıs 1996 tarihleri arasında yer alan 7 spor programı ile bütün yıl süren spor magazin programları arasında 5 Temmuz 1996-23 Temmuz 1996 tarihleri arasında yayınlanan 4 program incelenmiştir.

- Araştırmanın sonuçları televizyonda yayınlanan tüm spor programları için geçerli ve güvenilir olma savı yoktur.

BÖLÜM II

BÖLÜM 2 YÖNTEM VE TEKNİKLER

“Televizyon ve Spor” konulu bu çalışma belgesel tarama ve inceleme modeline göre yapılmıştır. Çalışma, kaynak taraması, kuramsal çerçevenin geliştirilmesi, belirlenen tarihler arasında ve saatlerde TV’deki spor programlarının kaydı yapılanların izlenerek değerlendirilmesi, bulguların dökümü ve yorumlanması aşamalarından oluşmaktadır.

2.1. ÖRNEKLEMİN SEÇİMİ

Araştırmada iki ayrı amaçla iki ayrı örneklem kullanılmıştır. Birinci örneklem grubunu 13-19 Mayıs 1996 tarihleri ve 1-7 Temmuz 1996 tarihleri arasında televizyonda yapılan spor yayınları oluşturmaktadır. Bu birer haftalık örneklem grubu sezon içi ve sezon dışı dönemde spor magazin ve futbol içerikli spor programlarının karşılaştırmasını yapabilmek için oluşturulmuştur ve bununla ilgili bulgular Cumhuriyet, Hürriyet ve Milliyet gazetelerinin tv programlarının taranması ile elde edilmiştir.

İkinci örneklem grubu şiddet ve kadın (erotik) öğelerin incelenmesi için oluşturulmuştur. Bu örneklem grubunda 7 spor programına ve 4 spor magazin programına yer verilmiştir. Bunların seçiminde en fazla izleyicinin ekran başında olduğu 20.00-24.00 saatleri ölçüt alınmıştır. Hafta boyunca yayınlanan spor karşılaşmaları (Futbol, Basketbol, Tenis, vb) gerek sayı, gerekse toplam süre açısından araştırmaya getireceği ek zaman, masraf gibi etkenler gözönünde bulundurularak kapsam dışı bırakılmıştır.

2.2. VERİLERİN TOPLANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

İlk aşamada kuramsal temel için kaynaklar araştırılmış. Daha sonra ATV kanalında yer alan “Skorbord” ve “Kale Arkası”, SHOW TV’de yayınlanan “Spor Ekstra”, KANAL D’de yayınlanan “Süper Stadyum, Star’da yayınlanan “Star Tribün” ve TRT 1 ekranlarında yayınlanan “Stüdyo Futbol” spor programlarıyla,

Kanal D'de yayınlanan "Tele Vole" ve Star'da yayınlanan "Süper Frikik" adlı spor magazin programları incelenmiştir. Değerlendirilen programlarının bulgularının, evrene genellenme özelliği ve amacı olmamasına karşın, anlamlı olabilmesi için, önce bir sezon içinde (futbol, basketbol, hentbol sezonu) yer alan spor programları ile sezon dışında bir hafta içinde yer alan spor programlarının dökümü ve kıyaslaması yapılmıştır. Daha sonra 5.5.1996-19.5.1996 tarihleri arasında yer alan spor programları ile 5.7.1996-25.7.1996 tarihleri arasında televizyonda en çok izlenen iki spor magazin programı belirlenen amaç ve denenceler çerçevesinde defalarca incelenmiştir. Ayrıca bir spor programı (5.5.1996-Süper Stadyum) ve bir spor magazin programı (5.7.1996-Tele Vole)şiddet ve erotizm açısından incelenmiştir.

Örnekleme giren programların yayım saatleri ve süreleri, içeriklerindeki şiddetin süresi, biçimi, kadın ögesi ve erotizm konuları incelenmiştir. Özellikle spor magazin programları incelenirken yanılıya düşmemek için araştırmacıyla birlikte, iki kadın izleyici de kayıtları izlemiş ve kadın ve erotizm konusunda gösterdikleri tepkileri de gözönüne alınmıştır.

Yazılı basından tarama yoluyla çıkarılan örneklerle futbolun toplumun gündeminde aldığı yer, sporun gündeminde aldığı yer ile televizyon ve basının birbirleriyle etkileşimleri de araştırılmıştır.

2.3 VERİLERİN İŞLENMESİ

Araştırma ile ilgili bulgular gerektiğinde tablolar halinde ve oranlarıyla işlenmiştir. Spor programlarında gösterilen şiddet ve spor magazin programlarında gösterilen kadın ögesi ve erotizm oranı aritmetiksel ortalama yöntemi ile bulunmuştur.

Süre ile ilgili verilerin tablolara aktarılması sırasında (şiddet biçimleri, kadın ve erotizm, futbolun ve diğer sporların ağırlığı) bilgiler saniye olarak verilmiştir. Tabloya aktarılan ve yüzde (%) ile değerlendirilen veriler amaç çerçevesinde sorulan sorulara yanıt geliştirebilecek biçimde değerlendirilip yorumlanmıştır.

Ayrıca bir spor programı ve bir spor magazin programı şiddet ve erotizm konularında incelenerek dökümleri yapılmıştır.

BÖLÜM III

BÖLÜM 3 BULGULAR VE YORUM

3.1. SEZON İÇİNDE VE SEZON SONUNDA YAYINLANAN HAFTALIK SPOR PROGRAMLARI

Bu bölümde televizyonda iki ayrı haftada yer alan spor yayınlarının (karşılaşmalar dahil)dökümü yapılmış, bunlar içinde spor programları ve spor magazin programlarının haftalık yayın süresi, futbola verilen ağırlık ve sezon içi sezon dışı durumlar açısından karşılaştırılmıştır. 13 Mayıs- 19 Mayıs 1996 tarihleri, futbol, basketbol, hentbol gibi oyunlar gözönüne alınarak, sezon içi; 1 Temmuz-7 Temmuz 1996 tarihleri sezon dışı sayılmıştır.

3.1.1. SEZON İÇİ (13 MAYIS -19 MAYIS 1996 TARİHLERİ ARASINDAKİ) SPOR YAYINLARI

TABLO 3.1.1--1

PAZARTESİ

TRT 3	18.00-19.25	EUROSPORT	
SHOW TV	18.20-20.00	EFES PİLSEN-ÜLKER BASKETBOL MAÇI	
TRT 3	19.25-20.00	SPOR PANORAMA	
TRT 3	21.25-22.15	FUTBOL SAATI	
KANAL D	22.30-23.30	TELE VOLE	Toplam Süre:8 saat: 480dak: 28800sn
HBB	22.30-2300	SPORAZZİ	Maçsız:6 saat 20dak:380dak: 22800sn
HBB	23.00-24.00	SPOR MEYDANI	
ATV	23.45-00.35	KALE ARKASI	

SALI

TV GAP	12.00-13.30	GAP FUTBOL	
TRT 3	21.15-21.30	ORHAN AYHAN'LA SPOR-YORUM	
TRT 3	21.30-22.30	POTA	
TRT 3	22.30-24.00	2. LİG DOSYASI	Toplam: 6 saat 45dak:405dak:24300sn
STAR	22.30-23.30	SÜPER FRİKİK	Maçsız: 3saat 45 dak:225dak:13500sn
TRT 3	24.00-01.30	ALMANYA LİGİ	

ÇARŞAMBA

SHOW TV	18.30-20.00	EFES PİLSEN- ÜLKER BASKETBOL MAÇI	
SHOW TV	21.30-23.30	BORDEAUX-B. MUNİCH FUTBOL MAÇI	

TRT 3	21.45-22.30	İNGİLTERE LİGİ	
KANAL D	00.10-00.30	EFES PİLSEN BİLARDO TURNUVASI	
STAR	01.20-01.50	MOTOR SPORLARI	Toplam:5 saat 15dak:315dak:18900sn Maçsız:1 saat 35 dak:95dak:5700sn

PERŞEMBE

KANAL D	16.40-17.10	NBA ÖZEL	Toplam:1saat 45dak:105dak:6300sn
TRT 3	22.45-00.00	SPOR	Maçsız:1saat 15dak:75dak:4500sn

CUMA

SHOW TV	18.30-20.00	EFES PİLSEN- ÜLKER BASKETBOL MAÇI	
TRT 3	21.15-23.15	SON DAKİKA	Toplam:5 saat 15dak:315dak:18900sn
TGRT	22.30-23.30	TELE KRİTİK	Maçsız:3 saat 45dak:225dak:13500sn
SAMANYOLU	00.30-00.15	ORTA SAHA	

CUMARTESİ

KANAL 6	11.40-12.30	HİPODROMDA BUGÜN	
STAR	12.20-12.45	YARIŞ BAŞLIYOR	
TRT 3	12.30-14.00	AVRUPA'DAN FUTBOL	
STAR	14.10-14.40	BANKO	
TRT 3	16.15-17.05	ATLETİZM MÜSABAKALARI	
KANAL D	16.40-17.40	NBA BASKETBOL KARŞILAŞMASI	
CİNE 5	17.00-18.00	FORMULA 1	Toplam: 9 saat 5dak:545dak:32700sn
TRT 3	19.30-21.00	SPOR	Maçsız: 6 saat 35dak:395dak:23700sn
TRT 3	21.00-22.30	ALMANYA LİG MAÇI	

PAZAR

TRT 3	12.30-14.00	ALMANYA LİGİ MAÇI	
CİNE 5	13.00-15.15	BOKS	
CİNE 5	15.15-17.00	FORMULA 1	
KANAL 6	15.45-16.15	POTA ALTI	
KANAL D	16.30-17.45	NBA MAÇI	
ATV	17.00-17.45	ŞAMPİYONLUK HAFTASI	
SHOW TV	17.30-19.00	ŞALPİYONLUK ÖZEL	
ATV	17.45-20.00	VANSPOR-FENERBAHÇE	
CİNE 5	18.40-19.00	FUTBOL	
CİNE 5	19.00-20.00	TRABZONSPOR-ESKİŞEHİRSPOR	

TRT 1	18.10-19.15	SPOR STÜDYOSU	
STAR	20.10-20.50	STAR TRİBÜN	
SHOW TV	20.30-21.00	ŞAMPİYON	
TRT 3	21.00-23.00	STÜDYO FUTBOL	
KANAL D	21.30-01.00	SÜPER STADYUM	
HBB	22.00-23.30	BİZİM STADYUM	
KANAL 7	22.30-23.00	SPOR STÜDYOSU	
KANAL 6	22.30-23.15	ŞUT VE GOL	
TGRT	22.30-23.30	TELE SPOR	Toplam:27saat45dak:1665dak:99900sn
KANAL E	23.05-00.05	SPORAMA	Maçsız:21saat20dak:1280dak:76800sn
ATV	23.15-00.15	SKORBORD	
STAR	23.45-00.30	STAR TRİBÜN	

13-19 Mayıs 1996 tarihleri arasında spor yayınlarına baktığımızda kanalların Pazartesi günü 8 saat (28800sn), Salı günü 6 saat 45 dakika (24300sn), Çarşamba günü 5 saat 15 dakika (18900sn), Perşembe günü 1 saat 45 dakika (6300sn), Cuma günü 5 saat 15 dakika (18900sn), Cumartesi günü 9 saat 5 dakika (32700sn), Pazar günü 27 saat 45 dakika (99900sn)'yi spora ayırdıkları görülür. Toplamda ise 63 saat 50 dakika (229800sn) spor yer almaktadır, yani haftada iki günden fazla spor yayını yapılmıştır. Pazar günü yapılan bütün spor yayınlarının saatlerinin toplamı bir günü aşmaktadır. Hafta sonunda toplam 132600sn süre ile spor yayınları toplam yayın süresinin % 57.70'ini kapsamaktadır (Bkz. Tablo 3.1.1--2)

TABLO 3.1.1--2
YAYINLARIN HAFTA İÇİ- HAFTA SONU AYRIMINA
GÖRE SÜRELERİ

	SÜRE (Sn)	%
HAFTA İÇİ	97200	42.30
HAFTA SONU	132600	57.70
TOPLAM	229800	100

Bir hafta boyunca oynanan futbol ve basketbol ma yayınlarını çıkardığımızda ise 44 saat 35 dakika (164100sn) spor yayınına yer verildiği görülür. Bu bir bölümü spor programlarına, bir bölümü de spor magazin programlarına aittir.

Spor magazin programları karşılaşmalar dışında en çok ilgi çeken spor yayınlarındandır. Özellikle Tele Vole en çok izlenen 100 program listesinde her hafta ilk e girmektedir (Kaynak: AGB Anadolu). Bu tür programlar eğlendirme işlevi ağırlıklı kadın oğesinin sık kullanıldığı programlardır (Bkz. 3.4)

13 Mayıs- 19 Mayıs 1996 tarihleri arasında yapılan spor yayınları içinde 5 tane spor magazin programı yer almaktadır, bunlar, Tele Vole, Sporazzi, Süper Frikik, Tele Kritik ve Orta Saha'dır (Bkz. Tablo 3.1.1--3).

TABLO 3.1.1--3
SPOR MAGAZİN PROGRAMLARININ YAYIN SAATİ VE SÜRESİ *

TARİH	PROGRAM ADI	YAYIN SAATİ	SÜRE (Sn) *
13.5.1996	TELE VOLE	22.30	3600
13.5.1996	SPORAZZİ	22.30	1800
14.5.1996	SÜPER FRİKİK	22.30	3600
17.5.1996	TELE KRİTİK	22.30	3600
17.5.1996	ORTA SAHA	00.30	2700

* Programların toplam yayın süresi 15300sn/255 dakikadır

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi hafta içinde yayınlanan spor magazin-programlarından dördü *prime-time* da yayınlanırken, biri gece yarısından sonra

yayınlanmıştır. Sporazzi programı 1800sn ile en kısa süren program olurken Tele Vole, Süper Frikik ve Tele Kritik 3600sn ile en uzun süren programlardır. Spor magazin programlarının süresinin toplam yayın süreye oranı % 6.65'dir.

Haftalık spor yayınları içerisinde yer alan spor karşılaşmalarını ve spor magazin programlarını çıkarttığımızda geride kalan spor programları, yalnızca futbola yer veren programlar ve futbol dışındaki diğer sporlara yer veren programlar olmak üzere ikiye ayrılabilir. Bu durumda futbola yer veren 21 program bulunurken, diğer spor dallarının yayınlandığı program sayısı 16'dır (Bkz. Tablo 3.1.1--4, Tablo 3.1.1--5)

TABLO 3.1.1--4
YALNIZCA FUTBOL YAYINI YAPAN PROGRAMLARIN YAYIN SAATLERİ VE SÜRELERİ

TARİH	PROGRAM ADI	YAYIN SAATİ	SÜRE (Sn) *
13.5.1996	FUTBOL SAATİ	21.15	3600
13.5.1996	KALE ARKASI	23.45	3000
14.5.1996	2. LİG	22.30	5400
16.5.1996	İNGİLTERE LİGİ	21.45	2700
17.5.1996	SON DAKİKA	21.15	7200
18.5.1996	BANKO	14.10	1800
18.5.1996	AVRUPADAN FUTBOL	12.30	5400
19.5.1996	ŞAMPİYONLUK HAFTASI	17.00	2700

19.5.1996	FUTBOL	17.30	1800
19.5.1996	ŞAMPİYONLUK ÖZEL	17.30	5400
19.5.1996	STAR TRİBÜN	20.10	2400
19.5.1996	ŞAMPİYON	20.30	1800
19.5.1996	STÜDYO FUTBOL	21.00	7200
19.5.1996	SÜPER STADYUM	21.30	12600
19.5.1996	BİZİM STADYUM	22.00	5400
19.5.1996	SPOR STÜDYOSU	22.30	1800
19.5.1996	ŞUT VE GOL	22.30	2700
19.5.1996	TELE SPOR	22.30	3600
19.5.1996	SPORAMA	23.05	3600
19.5.1996	SKORBORD	23.15	3600
19.5.1996	STAR TRİBÜN	23.45	2700

* Futbol yayını yapan programların toplam süresi 86400sn/1440 dakikadır.

Futbol yayın yapan spor programlarının çoğunluğunun *prime-time* da yayınlandığını görmekteyiz. 21 futbol programından 5'i hafta içi yayınlanırken 16'sı hafta sonu yayınlanmaktadır. En kısa süren programlar 1800sn ile Banko, Futbol ve Spor Stüdyosu olurken en uzun süren program 12600 sn ile Süper Stadyum programı olmuştur. Futbol yayını yapan programlar toplam sürenin % 37.59'una eşdeğerdir.

TABLO 3.1.1-3
DIĞER SPOR DALLARININ YER ALDIĞI PROGRAMLAR YAYIN SAATLERİ VE SÜRELERİ

TARİH	PROGRAM ADI	YAYIN SAATİ	SÜRE (Sn) *
13.5.1996	EUROSPORT	18.00	5100
13.5.1996	SPOR PANORAMA	19.25	2100
13.5.1996	SPOR MEYDANI	23.00	3600
14.5.1996	ORHAN AYHAN'LA SPOR YORUM	21.15	900
14.5.1996	POTA	21.30	3600
15.5.1996	E.P.BİLARDO TURNUVASI	00.10	1200
15.5.1996	MOTOR SPORLARI	01.20	1800
16.5.1996	SPOR	22.45	4500
18.5.1996	HİPODROMDA BUGÜN	11.40	3000
18.5.1996	YARIŞ BAŞLIYOR	12.20	1500
18.5.1996	FORMULA 1	17.00	3600
18.5.1996	SPOR	19.30	5400
19.5.1996	BOKS	13.00	8100
19.5.1996	FORMULA 1	15.15	1800
19.5.1996	POTA ALTI	15.45	3900
19.5.1996	SPOR STÜDYOSU	18.10	6300

* Programların toplam yayın süresi 56400sn/940 dakikadır.

Yukarıdaki tabloda futbol dışında diğer spor dallarından görüntülerin yayınlandığı programları görmekteyiz. Diğer spor dallarının yayınlandığı programlar bir haftaya eşit olarak dağılmıştır. Programların 8'i hafta içi, diğeri 8'i hafta sonu yayınlanmıştır. Programlar içinde en uzun süreni 8100sn ile Boks programı olurken, en kısa program 900 saniye ile Orha Ayhan'la Spor Yorum'dur. Diğer spor dalları ile ilgili yayın yapan programların toplam spor yayın süresine oranı % 24.54'dür. Futbol programları yayın süresi (Bkz. Tablo 3.1.1--4) ile diğer spor dallarının yayınlandığı programların yayın süresi (Bkz. Tablo 3.1.1--5) arasında % 13.05'lik bir fark bulunmaktadır. Bu sonuçtan futbol programlarının daha fazla olduğunu görmekteyiz.

**3.1.2. SEZON DIŞI (1 TEMMUZ 1996-7 T EMMUZ 1996 TARİHLERİ
ARASINDAKİ) SPOR YAYINLARI**

TABLO 3.1.2--1

PAZARTESİ

TRT 3	14.30-22.00	WİMBELDON TENİS TURNUVASI	
TRT 2	20.00-21.30	AVRUPA ÜMİTLER BASKETBOL MAÇI	
KANAL D	22.10-23.30	TELE VOLE	Toplam:11saat 50dak:710dak:42600sn
TRT 3	23.35-00.35	WİMBELDON	Maçsız:1saat 20dak:80dak:4800sn
KANAL D	00.50-01.20	NBA ACTION	

SALI

TRT 3	19.00-24.00	WİMBELDON	
TRT 2	20.00-21.30	AVRUPA ÜMİTLER BASKETBOL MAÇI	
STAR	22.10-23.20	SÜPER FRİKİK	Toplam:7 saat 40dak:460dak:27600sn Maçsız:1 saat 10dak: 70 dak:4200sn

ÇARŞAMBA

TRT 3	19.00-24.00	WİMBELDON	
TRT 2	20.00-21.30	AVRUPA ÜMİTLER BASKETBOL MAÇI	
STAR	23.40- 00.20	BEACH VOLEY	Toplam:7 saat 10dak:430dak:25800sn Maçsız: :40 dak:2400sn

PERŞEMBE

TRT 3	19.30-24.00	WİMBELDON	
TRT 2	20.00-21.30	AVRUPA ÜMİTLER BASKETBOL MAÇI	
CİNE 5	23.30-00.30	BOKS	Toplam:7 saat:420 dak:25200sn Maçsız:1 saat:60dak:3600sn

CUMA

TRT 3	14.30-21.30	WİMBELDON	
TGRT	22.15-23.15	TELE KRİTİK	
TRT 3	22.50-23.15	KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ	
TRT 3	23.15-24.00	WİMBELDON	
			Toplam:10 saat10dak:610dak:36600sn
			Maçsız:1 saat 25 dak:85dak:5100sn

CUMARTESİ

TRT 2	19.00-22.40	AVRUPA ÜMİTLER BASKETBOL YARI FİNAL MAÇI	
ATV	20.30-22.20	LİERSE- GAZİANTEP FUTBOL MAÇI	
TRT 3	23.00-24.00	WİMBELDON	Toplam:6 saat 30dak:390dak:23400sn
			Maçsız: 0

PAZAR

KANAL 6	12.00-12.30	HİPODROMDA BUGÜN	
TRT 3	15.30-19.30	WİMBELDON	
TRT 1	16.00-19.10	KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ	
KANAL 6	17.15-17.45	ÇILGIN SPORLAR	
STAR	17.20-18.00	MOTOR SPORLARI	
ATV	18.00-20.00	AURO MİNSK- ANTALYASPOR FUTBOL MAÇI	
TRT 3	21.00-22.40	AVRUPA ÜMİTLER BASKETBOL FİNAL MAÇI	
KANAL 6	22.50-23.35	ŞUT VE GOL	
STAR	23.00-24.00	STAR TRİBÜN	Toplam:15saat15dak:915dak:54900sn
TRT 3	23.00-24.00	WİMBELDON	Maçsız:9saat 35dak: 575dak: 34500sn

1-7 Temmuz tarihleri arasında yer alan spor programlarına ve karşılaşmalarına baktığımızda kanallar, Pazartesi günü 11 saat 50 dakika (42600sn), Salı günü 7 saat 40 dakika (27600sn), Çarşamba günü 7 saat 10 dakika (25800sn), Perşembe 7 saat (25200sn),Cuma günü 10 saat 10 dakika (36600sn), Cumartesi günü 6 saat 30 dakika (23400sn), Pazar günü 15 saat 15 dakika (54900sn) spora yer vermişlerdir. Toplamda ise 65 saat 35 dakika (236100sn) spor yayınlanmıştır. Wimbeldon Tenis Turnuvası, futbol ve basketbol karşılaşmalarını çıkarttığımızda süre 15 saat 10 dakikaya inmektedir. Hafta içinde toplam 157800sn ile spor yayınları toplam yayın süresinin % 57.70'ini kapsamaktadır (Bkz. Tablo 3.1.2--2)

TABLO 3.1.2--2
YAYINLARIN HAFTA İÇİ-HAFTA SONU AYRIMINA GÖRE SÜRELERİ

	SÜRE (Sn)	%
HAFTA İÇİ	157800	66.84
HAFTA SONU	78300	33.16
TOPLAM	236100	100

TABLO 3.1.2--3
SPOR MAGAZİN PROGRAMLARININ YAYIN SAATİ VE SÜRESİ

TARİH	PROGRAM ADI	YAYIN SAATİ	SÜRE (Sn) *
1.7.1996	TELE VOLE	22.10	4800
2.7.1996	SÜPER FRİKİK	22.10	4200
3.7.1996	BEACH VOLEY	23.40	2400
5.7.1996	TELE KRİTİK	22.15	3600
7.7.1996	ÇILGIN SPORLAR	17.45	1800

* Programların toplam yayın süresi 16800sn/ 280 dakikadır.

Yukarıdaki programlarda görüldüğü gibi spor kagazın programlarından dördü hafta içi yayınlanırken Çılgın Sporlar adlı program hafta sonu yayınlan-

maktadır. En uzun süren spor magazin programı 4800sn ile Tele Vole olurken, Çılgın sporlar 1800sn ile en kısa süren program olmuştur. Spor magazin programları toplam sürenin % 7.1'ini oluşturmaktadır.

TABLO 3.1.2--4

YALNIZCA FUTBOLA YER VEREN PROGRAMLARIN YAYIN SAATI VE SÜRESİ

TARİH	PROGRAM ADI	YAYIN SAATI	SÜRE (Sn) *
7.7.1996	ŞUT VE GOL	22.50	2700
7.7.1996	STAR TRIBÜN	23.00	3600

* Programların toplam yayın süresi 6300sn/105dakikadır.

Haftalık spor yayınları içerisinde yer alan spor karşılaşmalarını ve spor magazin programlarını çıkarttığımızda geride kalan spor programları, yalnızca futbola yer veren programlar ve futbol dışındaki diğer sporlara yer veren programlar olmak üzere ikiye ayrılabilir. Bu durumda yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi sezon dışında futbola yer veren 2 program bulunurken diğer spor dallarının yayınlandığı spor programı sayısı 5'dir(Bkz. Tablo 3.1.2--4). Futbol programları, toplam yayın süresinin % 2.7'sini oluşturmaktadır.

TABLO 3.1.2--5
FUTBOL DIŞINDAKİ SPOR DALLARININ YER ALDIĞI PROGRAMLARIN
YAYIN SAATLERİ VE SÜRELERİ

TARİH	PROGRAM ADI	YAYIN SAATI	SÜRE (Sn) *
4.7.1996	BOKS	23.30	3600
5.7.1996	KIRKPINAR	22.50	1500
7.7.1996	HİPODROMDA BUGÜN	12.00	1800
7.7.1996	KIRKPINAR	16.00	11400
7.7.1996	MOTOR SPORLARI	17.20	2400

* Programların toplam yayın süresi 20700sn/165dakikadır.

Yukarıdaki tabloda da futbol dışında diğer spor dallarından görüntülerin yayınlandığı programları görmekteyiz. İki defa yayınlanan Kırkpınar yağlı güreşleri hem en uzun hem de en kısa programlardır. Diğer spor dallarının yayınlandığı programların toplam spor yayın süresine oranı % 8.76'dır. Özellikle o hafta yapılan tarihi Kırkpınar yağlı güreşleri oranı yükseltmektedir. Yağlı güreşleri çıkarttığımızda oran % 3.4'e düşmektedir.

3.1.3. SEZON İÇİ-SEZON DIŞI ARASINDAKİ FARKLAR

Futbol sezonu bitmeden önce ve bittikten sonra yapılan haftalık spor programların karşılaştırılmasından çıkan sonuçlar aşağıda gösterilmiştir.

	SEZON İÇİ	SEZON SONU
Toplam Program Sayısı*	42	13
Magazin Program Sayısı	5	5
Futbol Programı Sayısı	21	2
Spor(Diğer)Programı Sayısı	16	5

Bir hafta boyunca yayınlanan maçları ve uzun süreli turnuvaları çıkarttığımızda sezon içi toplam 42 olan spor programı sayısı, sezon bitiminde 12'ye, futbol programı sayısı 21'den 2'ye, Diğer spor dallarının yayınlandığı program sayısı 16'dan 5'e düşerken, spor magazin program sayısı aynı kalmıştır. Sezon boyunca süren programlardan sadece 5 tanesi, Tele Vole, Süper Frikik, Şut ve Gol, Star Tribün ve Tele Kritik programları sezon bitiminde de devam etmektedir. Sezon içinde hafta arası az hafta sonu çok olan spor yayını, sezon bitimde tersine dönmüştür.

* Her iki araştırmada da futbol, basketbol ve tenis karşılaşmaları program sayılarına dahil edilmemiştir. Ancak tenis turnuvalarının tenis açısından sezon içinde yer aldıkları gözönüne alındığında, tenise ayrılan programların sayı ve sürelerinin sezon dışında yoğunlaştığı görülür.

Sezon içindeki spor yayınlarının toplam süresi 63 saat 50 dakika iken (Bkz. Tablo 3.1.1--1) sezon dışında bu sürenin 65 saat 35 dakikaya (Bkz. Tablo 3.1.2--1) çıktığını görmekteyiz. Ancak spor karşılaşmalarının sürelerini toplam süreden çıkarttığımızda sezon içinde 44 saat 35 dakika yer ayrılan spor programları, sezon dışında 15 saat 10 dakikaya düşer.

Spor magazin programlarının sayısı aynı kalırken sezon dışında yayınlanan programların süresinin (16800sn)(Bkz. Tablo 3.1.1--3),sezon içinde yayınlanan programlardan daha fazla olduğu (15300sn) (Bkz. Tablo 3.1.2--3) görülmektedir.

Futbola yer veren spor programlarının sayısında olduğu gibi sürelerinde de büyük fark vardır. Sezon içinde 86400sn (Bkz. Tablo 3.1.1--4) yer ayrılmışken, sezon dışında bu süre 6300sn'ye (Bkz. Tablo 3.1.2--4) düşmektedir. Futbol dışındaki spor dallarına ise sezon içi 56400sn (Bkz. Tablo 3.1.1--5), sezon dışı 20700sn (Bkz. Tablo 3.1.2--5)yer ayrılmıştır.

Sezon içinde, hafta sonundaki spor yayınlarının süresi (132600sn), hafta içinde yayınlanandan (97200) daha fazla iken (Bkz. Tablo 3.1.1--2), sezon dışında, hafta içindeki spor yayınlarının süresinin (157800sn) daha fazla, hafta sonunda yayınlarının süresinin (78300sn)daha az olduğunu görüyoruz (Bkz. Tablo 3.1.2--2).

3.2. SPOR PROGRAMLARI

Bu bölümde spor programları içinde futbol ağırlık taşıdığı ve ülkemizde en çok bu spor dalına ilgi duyulduğu için yalnızca futbol içerikli spor programları incelemeye alınmıştır.

TABLO 3.2--1
İNCELENEN SPOR PROGRAMLARI

TARİH	PROGRAM ADI	SÜRE (Sn)
5.5.1996	SPOR EKSTRA	3300
5.5.1996	SÜPER STADYUM	5400
6.5.1996	KALE ARKASI	3600
12.5.1996	SKORBORD	4500
19.5.1996	STAR TRİBÜN	5100
19.5.1996	SÜPER STADYUM *	12600
19.5.1996	STÜDYO FUTBOL	7200

* Süper Stadyum programı en çok izlenen spor programı oldu u için iki kere alınmıştır (Bkz. Tablo 3.2--2)

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, programların en kısıası 55 dakika (3300sn), en uzun süreni ise 210dakika (12600sn)dir.Tabloda program sürelerinin saniye olarak verilmesi ölçümlerde daha hassas davranabilme olanağına sahip olabilmek içindir. Öte yandan spor programlarının adlarına baktığımızda sadece devlet televizyonunda yayınlanan programın adının futbol-la ilgili olduğu diğerlerinin ise bir çok spor dalını çağırıştırabileceği görülür. Örneğin "Skorbord" denildiğinde basketbol, "Tribün" ya da "Stadyum" denildiğinde atletizm, "Kale Arkası" denildiğinde hentbol de anlaşılabilir.

Tablo 3.2--2

SPOR PROGRAMLARI ARASINDA EN ÇOK İZLENEN İLK ÜÇ PROGRAM

	KANAL ADI	%
EKİM 1995		
1- SÜPER STADYUM	KANAL D	6.57
2- 3.DEVRE	SHOW TV	5.93
3- SPOR PAZARI	ATV	4.07
KASIM 1995		
1- SÜPER STADYUM	KANAL D	8.53
2- 3. DEVRE	SHOW TV	4.97
3- SPOR PAZARI	ATV	3.27
ARALIK 1995		
1- SÜPER STADYUM	KANAL D	8.13
2- 3. DEVRE	SHOW TV	4.55
3- SPOR PAZARI	ATV	3.25
OCAK 1996		
1- SÜPER STADYUM	KANAL D	6.30
2- 3. DEVRE	SHOW TV	5.70
3- DEPAR	SHOW TV	4.33
ŞUBAT 1996		
1- SÜPER STADYUM	KANAL D	10.06
2- 3. DEVRE	SHOW TV	4.58
3- FUTBOL PAZARI	ATV	4.28

MART 1996

1- SÜPER STADYUM	KANAL D	9.07
2- STAR TRİBÜN	STAR	6.46
3- SKORBORD	ATV	5.14

NİSAN 1996

1- SÜPER STADYUM	KANAL D	8.28
2- STAR TRİBÜN	STAR	3.53
3- SKORBORD	ATV	3.25

MAYIS 1996

1- SÜPER STADYUM	KANAL D	7.90
2- STAR TRİBÜN	STAR	4.00
3- SKORBORD	ATV	3.97

(Kaynak: AGB Anadolu)

Kanal D'nin "Süper Stadyum" programı 8 ay boyunca en çok izlenen program olmuştur. Mart ayına kadar 2. sırada yer alan Show Tv'nin "3. Devre" programı, büyük transferler yapan, birçok spikeri ve muhabiri kadrosuna alarak yeni bir yapılanma içine giren İnter Star'ın "Star Tribün" programına ikinciliği bırakmıştır. ATV'nin spor programı ise bir ay hariç diğer aylar üçüncülüğünü korumuştur. Bu arada ATV'nin yayınladığı programın iadı iki kez değişmiştir. Adı "Spor Pazarı" olan program Şubat ayında "Futbol Pazarı", Mart ayında ise "Skorbord" adını almıştır.

TABLO 3.2--3
SPOR PROGRAMLARINDA FENERBAHÇE, GALATASARAY, BEŞİKTAŞ
VE TRABZONSPOR'A AYRILAN SÜRELER *

PROGRAM ADI	PROGRAM SÜRESİ (Sn)	AYRILAN SÜRE(Sn)	%
SPOR EKSTRA	3300	2700	81.8
SÜPER STADYUM	5400	4200	77.7
KALE ARKASI	3600	2400	66.6
SKORBORD	4500	3300	73.3
STAR TRİBÜN	5100	3600	70
SÜPER STADYUM	12600	11400	90
STÜDYO FUTBOL	7200	4200	58.3
TOPLAM	41700	31800	76.25

* Programlar içinde yayınlanan reklam süreleri ortalama 10 dakika (600sn) olarak hesaplanmış ve sürelerden düşülmüştür.

Tablo 3.2--1'de spor programlarında Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş ve Trabzonspor'un maçlarına oldukça fazla süre ayırdıkları görülebilir. Kanallar programlarının ortalama % 76.25'ini bu takımlarımıza ayırmakta, kalan %23.75'lik süre ise diğer futbol takımlarımızın maçlarına ayrılmıştır. Futbol ligimizde zirveye oynayan bu takımlarımızla diğer takımlar arasında bir ayırım yapıldığı gibi İstanbul kulüpleri- Anadolu kulüpleri olarakta ayırım yapılmaktadır. Sürelerdeki farkta bunun bir kanıtı olmaktadır.

3.3. ŞİDDET GÖSTERİMİ

Bu bölümde örnekleme oluşturan spor programlarının yer verdikleri şiddet öğeleri incelenmiştir, ayrıca gazetelerde yer alan şiddet haberleri de örnek olarak kullanılmıştır.

TABLO 3.3--1
SPOR PROGRAMLARINDA ŞİDDET (süre olarak)

PROGRAM ADI	PROGRAM SÜRESİ (Sn)	ŞİDDET (Sn)	%
SPOR EKSTRA	3300	196	5.94
SÜPER STADYUM	5400	396	7.33
KALE ARKASI	3600	985	27.36
SKORBORD	4500	49	1.09
STAR TRİBÜN	5100	—	—
SÜPER STADYUM	12600	—	—
STÜDYO FUTBOL	7200	—	—
TOPLAM	41700	1626	3.89

Tablo 3.3--1'de programların şiddet olaylarına ayırdıkları süreler görülmektedir. İncelenen 7 programdan 4'ünde şiddet görüntüleri yer almaktadır. Diğer 3 programda şiddet görüntülerinin yer almamasının nedeni liglerin son haftasının olması ve şampiyon olan takımın ve küme düşen takımların hemen hemen belli olmasından kaynaklanmaktadır. Dört programda toplam 1626 saniye şiddet görüntülerine yer verilmiştir.

TABLO 3.3-2

SPOR PROGRAMLARINDA BİÇİMLERİNE GÖRE ŞİDDET*

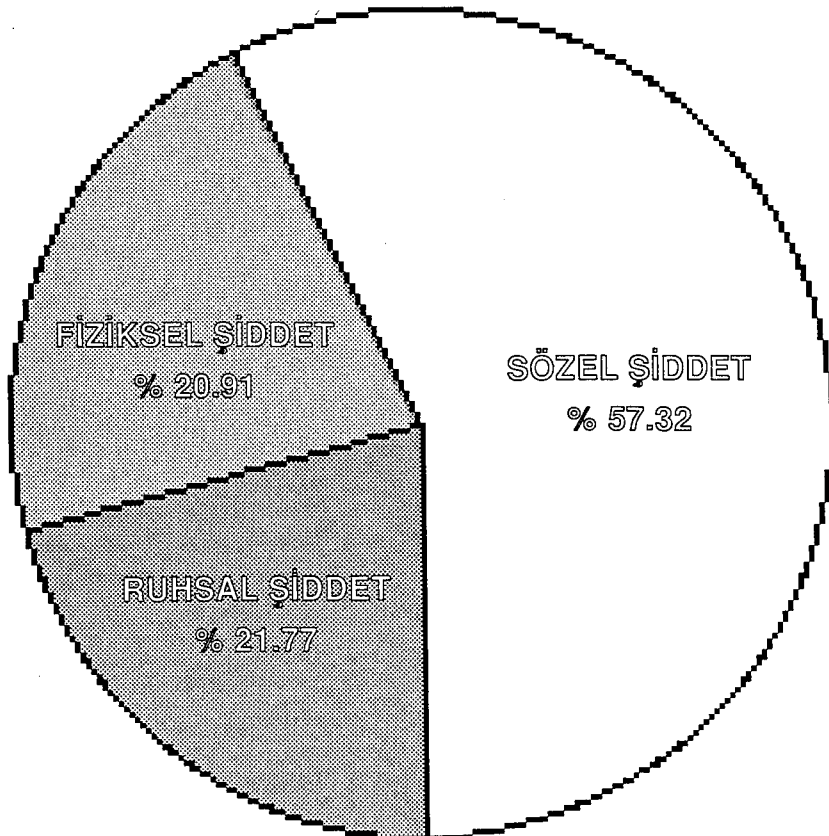
Ş İ D D E T B İ Ç İ M L E R İ (süre olarak)									
PROGRAM ADI	PROGRAM SÜRESİ (Sn)	SÖZEL ŞİDDET		RUHSAL ŞİDDET		FİZİKSEL ŞİDDET		TOPLAM ŞİDDET	
		Sn	%	Sn	%	Sn	%	Sn	%
SKORBORD	4500	49	100	-	-	-	-	49	100
SPOR EKSTRA	3300	41	20.92	118	60.20	37	18.88	196	100
SÜPER STADYUM	5400	76	19.20	102	25.75	218	55.05	396	100
KALE ARKASI	3600	766	77.78	134	13.60	85	8.62	985	100
TOPLAM	16800	932	57.32	354	21.77	340	20.91	1626	100

* Bu tabloda sadece şiddet öğeleri saptanan programlar alınmıştır

Tablo 3.3--2'de programlarda sözel şiddet görüntülerine ağırlıklı olarak yer verildiği görülmektedir. Bu durumda seyircilerin tezahüratlarıyla, yöneticilerin verdikleri demeçlerle sözel şiddet uyguladıkları söylenebilir. Tabloda 932 saniye olan sözel şiddet görüntülerini, 354 saniye ile ruhsal şiddet, 340 saniye ile fiziksel şiddet görüntüleri izlemektedir. "Süper Stadyum" programında fiziksel şiddet içeren görüntüler ağırlık kazanırken, "Kale Arkası" programında sözel şiddet , "Spor Ekstra" programında ruhsal şiddet içeren görüntüler ağırlıktadır. Programlarda toplam şiddet görüntüleri içinde sözel şiddet görüntülerinin % 19.20 ile % 100 arasında değişen oranlarda, ortalama olarak % 57.32 oranında bulunduğu görülmektedir. Ruhsal şiddet görüntülerinin toplam içinde hiç bulunmama ile % 60.20 arasındaki oranlarda, ortalama % 21.77 oranında, fiziksel şiddet görüntülerinin de hiç bulunmama ile % 55.05 arasındaki oranlarda, ortalama % 20.91 oranında bulunduğu görülebilir.

ÇİZİM 3.3--1

SPOR PROGRAMLARINDA GÖSTERİLEN ŞİDDETİN BİÇİMLERE GÖRE DAĞILIMI

3.4. SPOR MAGAZİN PROGRAMLARI

“Tele Vole” ve “Süper Frikik” programları, spor magazin programları içinde en çok izlenen iki program oldukları için seçilmiştir. “Tele Vole” programı başladığı günden itibaren en çok izlenen programdır. “Süper Frikik” programı ise yayına başladığı Şubat ayından itibaren “Tele Vole”yi zorlamaktadır (Kaynak: AGB Anadolu). Program saatlerinin *prime-time* diliminin sonlarına doğru olmasının nedeni kanalların rating kaygısına bağlanabilir. Haberlerden sonra yayınlanacak spor magazin programı hem bayan seyirciyi ekran başından kaçırabilecek, hem de program bittiğinde erkek seyirciyi. Halbuki spor magazin programlarından önce yayınlanan haber programları ve diziler izleyiciyi ekran başında tutabilecektir, dolayısıyla kanalların *prime-time* boyunca en yüksek rating almasının mümkün olduğunu söyleyebiliriz.

TABLO 3.4--1
İNCELENEN SPOR MAGAZİN PROGRAMLARI

TARİH	PROGRAM ADI	YAYIN SAATİ	SÜRE (Sn)
8.7.1996	TELE VOLE	22.00	5100
15.7.1996	TELE VOLE	22.00	4800
16.7.1996	SÜPER FRİKİK	22.50	3600
23.7.1996	SÜPER FRİKİK	22.50	4500

TABLO 3.4--2
SPOR MAGAZİN PROGRAMLARINDA FUTBOL VE FUTBOL DIŞINDAKİ
SPORLARA AYRILAN SÜRELER

PROGRAM ADI	SÜRE (Sn)	FUTBOL	DİĞER SPOR DALLARI	FUTBOL %	DİĞER SPOR DALLARI %
TELE VOLE	5100	3930	1170	77.06	22.94
TELE VOLE	4800	3732	1068	77.75	22.25
SÜPER FRİKİK	3600	3390	210	94.17	5.83
SÜPER FRİKİK	4500	4257	243	94.6	5.4
TOPLAM	18000	15309	2691	85.05	14.95

Spor magazin programlarında da , spor programlarında olduğu gibi futbol dünyasından görüntülere oldukça fazla yer verildiği görölmektedir (Bkz. Tablo 3.2--2). Örneğin, programda tenis görüntülerine de yer verilmektedir, ancak tenis oynayan futbol dünyasından bir kiŐidir. Süper Frikik programında futbola ortalama % 94 yer ayrılırken, Tele Vole programında bu oran % 77'ye düşmektedir. Tele Vole programlarında halter, karate, plaj voleybolu, güreş ve hentbol gibi sporlara iki programda 1068 sn ile 1170 sn ayrılmışken, Süper Frikik programlarından ilkinde sanatçılarla yapılan sohbetlere 210 sn diğerinde ise halter görüntülerine 243 sn yer verilmektedir.

TABLO 3.4--3
SPOR MAGAZİN PROGRAMLARINDA KİŞİYİ EĞLENDİREN VE GÜLDÜREN
GÖRÜNTÜLERİN SÜRESİ

PROGRAM ADI	SÜRE (Sn)	EĞLENDİRİCİ SAHNELER	%
TELE VOLE	5100	950	18.62
TELE VOLE	4800	1311	27.31
SÜPER FRİKİK	3600	891	24.75
SÜPER FRİKİK	4500	752	16.21
TOPLAM	18000	3904	21.68

Örnekleme yer alan programlarda amaç spor dünyasından magazin haberleri verirken izleyiciyi eğlendirmek ve televizyon karşısında hoşça vakit geçirmesini sağlayabilmektir. Ortalama % 21.68 dolayında olan eğlendirici görüntüler arasında kamera şakaları, kelime oyunları, vb. yer almaktadır. Genelde iki programda da görüntü süreleri eşit orandadır.

3.5. SPOR PROGRAMLARINDA KADIN VE EROTİZM

Erkek sporu olarak kabul edilen futbol son zamanlarda kadınların da ilgi duyduğu bir spor olmuştur. Bayanlar artık maçlara gitmeye, son üç yıldır da futbol oynamaya başlamıştır. Ancak daha henüz Türk halkının ve kitle iletişim araçlarının kadının futbol oynamasını kabullenemediğini söyleyebiliriz. Kadın sporcu maça çıktığında ya da ekranda görüldüğünde, sporculuğuyla değil kadınsılığıyla izlenmekte, dikkatler kadın sporcunun güzelliği ve fiziği üzerinde toplanmaktadır (Bkz 2.3). Kitle iletişim araçları da özellikle spor magazin programlarında kadının seksiliğini kullanarak erkek izleyiciyi ekran başına çekmeye çalıştığını söyleyebiliriz. Nitekim sunulan, genç, güzel ya da hoş kadın tipleri ve bunların giyim kuşamı zaten genelde bu erotik çağrışıma uyandırabilecek özellikler niteliğindedir.

TABLO 3.5--1
SPOR MAGAZİN PROGRAMLARINDA KADIN ÖGESİNİN KULLANIMI

PROGRAM ADI	TOPLAM SÜRE (Sn)	KADIN ÖGESİ (SN)	%
TELE VOLE	5100	1240	24.31
TELE VOLE	4800	621	12.93
SÜPER FRİKİK	3600	142	3.94
SÜPER FRİKİK	4500	455	10.11
TOPLAM	18000	2458	13.65

Spor magazin programları içerisinde her hafta bir numara olan "Tele Vole" programında da yukarıda belirtilen özellikleri sahip kadın ögesine oldukça fazla yer verildiği görülmektedir. 8.7.1996 tarihli programda % 24.31 olarak yer verilen kadın ögesine ertesi hafta % 12.93 oranında yer ayrılmıştır. "Süper Frikik" programında ise 16.7.1996 tarihinde % 3.94 kadın ögesi yer alırken ertesi hafta oran % 10.11'e çıkmıştır.

Tablo 3.5--1'e dikkat edilirse programların sürelerinin artmasıyla birlikte kadın ögesinin kullanımı da artmaktadır.

"Tele Vole" programının her hafta bir numara olmasında da kadın ögesinin kullanımının önemli payı olduğunu söyleyebiliriz.

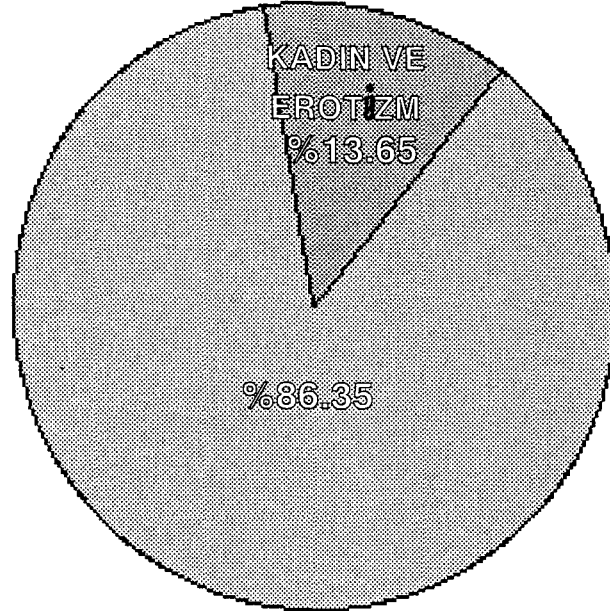
TABLO 3.5--2
KADIN ÖGESİ İÇİNDE EROTİZM

PROGRAM ADI	KADINA AYRILAN SÜRE (Sn)	EROTİZM (Sn)	%
TELE VOLE	1240	564	45.48
TELE VOLE	621	231	37.19
SÜPER FRIKİK	142	57	40.14
SÜPER FRIKİK	455	113	24.83

Genelde bu programlarda yer alan kadın tipleri zaten erotizmi uyandıracak nitelikte olmalarına karşın burada erotizmin açıkca vurgulandığı görüntüler temel alınmıştır. Erotizm içeren görüntüler olarak, yakın çekimde çekilen kadınların kalçaları, göğüsleri, oturuş biçimleri vb. seksi görüntülerin olduğu bölümler alınmıştır. Tele Vole programında kullanılan kadın ögesinin içinde yer alan erotik görüntülerin çokluğu göze çarpmaktadır. % 45.48 ile % 37.19 oranında erotik görüntüler ve konuşmalar bulunduğu gözlenebilir. "Süper Frikik programlarında ise daha az erotik görüntüler ve konuşmalar bulunmaktadır.

ÇİZİM 3.5--1

İNCELENEN SPOR MAGAZİN PROGRAMLARINDA KULLANILAN EROTİZM VE KADIN UNSURLARININ PROGRAMLARIN TOPLAM SÜRESİNE ORANI

İki "Tele Vole" ve iki "Süper Frikik" programındaki seks ortalaması % 13.65'di. Ancak "Tele Vole" programlarında (Bkz.Tablo 3.5--2) seks ve erotizmin ortalama yaklaşık % 20'lik bir oranda bulunmasına karşın diğer iki programda bu oranın düşük olması nedeniyle ortalama düşmüştür.

TABLO 3.5--3

SPOR MAGAZİN PROGRAMLARINDA SEKANSLARA GÖRE KADIN VE EROTİK GÖRÜNTÜLERİN ORANI

PROGRAM ADI	KADIN GÖRÜNTÜSÜ SAYISI	EROTİK GÖRÜNTÜ SAYISI	%
TELE VOLE	289	150	51.90
SÜPER FRİKİK	97	41	42.26
TOPLAM	386	191	49.48

8.7.1996 ve 15.7.1996 tarihinde yayınlanan "Tele Vole" programlarında 289 kadın görüntüsü yer alırken, bu görüntülerin 150'si erotik içerikli görüntülerdir. 16.7.1996 ve 23.7.1996 tarihlerinde yayınlanan "Süper Frikik" programlarında ise gösterilen 97 kadın görüntüsünün 41'i erotik içerikli görüntülerdir. Her dört programda da ortalama % 49.48 erotik görüntü bulunmaktadır. Örneğin, "Tele Vole" programında yer alan Plaj Voleybolu görüntülerindeki 33 kadın görüntüsünden 20'si erotik içerikli görüntülerdir. Aynı şekilde "Süper Frikik" programında gösterilen İsrail'in Tel Aviv şehrinin gece hayatı görüntülerinde yer alan 12 kadın görüntüsünden 6'sı erotik görüntülerdir.

3.6. TOPLUMUN GÜNDEMİNİ OLUŞTURMA VE DEĞİŞTİRMEDE TELEVİZYON VE BASININ ROLÜ VE ETKİLEŞİMİ

Tümüyle spora ayrılmış gazete, dergi ve TV kanalları da bulunmakla birlikte genelde tüm kitle iletişim araçları spora ayrı bir sayfa, bölüm ya da saat ayırırlar. Gazeteler arka sayfalarını, televizyon kanalları da belli saatlerini spora ayırır. Spor ön sayfalara ya da televizyonda ilk haber olarak geçmesi milli maçlarda, olimpiyat oyunlarında kazanılan olağanüstü başarılarından sonra ya da felaket, skandal, cinayet, seks gibi durumlarda söz konusudur. Spor karşılaşmaları böyle özel durumlarda toplumsal ve siyasal olayları gölgeleyebilmektedir.

Örneğin, 11 haziran 1996 tarihinde oynanan Türkiye-Portekiz Avrupa Şampiyonası ilk maçı öncesinde siyasi gündemi hükümeti kurma çalışmaları oluştururken bir gün sonra futbol basınının gündeminin başına geçer.

11 HAZİRAN 1996

ÖN SAYFA

- "ERBAKAN'IN KOALİSYON ARAYIŞLARI" (MİLLİYET)
- "DYP VE ANAP'TA REFAH KRİZİ" (SABAH)
- "MİLLİLERİN İLK SINAVI" (MİLLİYET)

SPOR SAYFASI

- "AY YILDIZ PARLASIN" (MİLLİYET)
- "TÜRKÜZ-YENERİZ" (SABAH)

Millilerden zafer andı

12 HAZİRAN 1996

ÖN SAYFA

- "FUTBOLDA HÜZÜN" (MİLLİYET)(Bkz. Ek:5)

Siyaseti unutmuş, nefesleri tutmuştuk, Hırvatları yenebilirdik. İyi oynadık, son 5 dakikada kaybettik

- "MEMURUN ZOR AYI"(MİLLİYET)
- "HENÜZ HERŞEY BİTMEDİ"(YENİ YÜZYIL)--Milli maç--
- "YAZIK ÇOK YAZIK" (HÜRRİYET)

SPOR SAYFASI

- "ÜZÜLME ARKADAŞ" (SABAH)
- "PUANSIZ AMA ONURSUZ DEĞİL"(YENİ YÜZYIL)
- "NE YAPTIN ARKADAŞ" (HÜRRİYET)

Hırvatistan önünde aslanlar gibi oynadık, pis bir golle yenildik.

- "FUTBOLUN ADALETİ YOK" (MİLLİYET)

Yakaladık, Yıkamadık, 5 dakika kala gelen golle Hırvatlara boyun eğdik.

- "NE YAPTIN ALPAY" (MİLLİYET)

30 Nisan-6 Mayıs 1996 tarihleri arasında Türkiye'nin gündeminde 1 Mayıs olayları ve hükümet ortağı iki partinin ayrılacağı konusu tartışılırken gündem bir anda Trabzonspor ile Fenerbahçe takımları arasında oynanacak karşılaşmaya çevrilir.

5 MAYIS 1996**ÖN SAYFA**

- "DYP BARUT GİBİ" (MİLLİYET)
- "TRABZONA ÖZEL TİM" (MİLLİYET)
- "İŞTE YILMAZ'IN AÇACAĞI PAKET" (HÜRRİYET)
- "ÜRKÜTEN GELİŞME" (POSTA)(Bkz. Ek:6)

Trabzon'da bir haftada 15 bin mermi satıldı.

SPOR SAYFASI

- "BU 90'I KAZAN YÜZDE 90" (HÜRRİYET)
- "SPORA KAN BULAŞMASIN" (MİLLİYET)
- "SAĞ DUYUYA DAVET" (MİLLİYET)

6 MAYIS 1996**ÖN SAYFA**

- "FENERBAHÇE DESTANI" (SABAH)(Bkz. Ek:7)
- (Tam sayfa spor, siyasi hiçbir haber yok)
- "SPORUN ZAFER GECESİ" (MİLLİYET)
  - "FENERBAHÇE MUCİZESİ" (YENİ YÜZYIL)

SPOR SAYFASI

- "ÖNCE TAŞ SONRA ALKIŞ" (MİLLİYET)(Bkz. Ek:8)
- "TRABZONSPOR SEYİRCİSİ FENERİ ALKIŞLADI" (SABAH)

Benzeri çoğaltılabilecek bu örneklerde görüldüğü gibi, milli maçlar ve çok önem taşıyan maçlar gazetelerin ilk sayfalarında yer alarak siyasi gündemin önüne çıkmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak da bir süre futbol kamuoyunun gündemini meşgul etmektedir.

Toplumsal ve siyasal olayları gölgeleyen spor olaylarının yanısıra bazen de yalnızca sporun gündeminde ilk sırayı alarak gerilim ve çatışma yaratan olaylarda bulunur. Burada da en azından ülkemizde hep futbol olayları egemen olmaktadır. Örneğin, futbol sezonunun ilk devresinin bitmesine rağmen Fenerbahçeli ve Galatasaraylı yöneticilerin birbirleri hakkında söyledikleri sözler kamuoyunun ilgisinin futbol üzerine çekilmesi yönünde olmuştur.

7 OCAK 1996

SPOR SAYFASI

- "ADNAN POLAT: FENER ŞAMPİYON OLAMAZ" (MİLLİYET)
- "ADNAN POLAT: GALATASARAY OLAMAZSA FENERBAHÇE DE OLAMAZ" (CUMHURİYET)

8 OCAK 1996

SPOR SAYFASI

- "FUTBOLA ARA SATAŞMAYA DEVAM" (YENİ YÜZYIL)
- "REKABET AĞIZA DÜŞTÜ" (CUMHURİYET)
- Şadan Kalkavan: Galatasaray ile Fenerbahçe arasında rekabet var dolayısıyla böyle demeçler verilmesi normal.
- "CİMBOMUN HEDEFİ FENER" (MİLLİYET)
- Selim Soydan: Adnan Polat zavallı, futbol cahili biri

Ancak yöneticiler açısından belki de olağan sayılabilecek bu sözlerin, fanatik taraftarları kışkırtıcı nitelikte olduğu söylenebilir. Bunun en güzel kanıtı da maçlar öncesinde ve sonrasında çıkan taşlı sopalı kavgalardır.

Bir diğerk ilginç örnek ise, İstanbulspor kulübünün iki hafta üst üste "haksızlıklar" sonucu puan kaybetmesi üzerine, kendilerini finanse eden televizyon kanalı vasıtasıyla ve gazetelere verdikleri tam sayfa ilanlarla (Hürriyet, 17-25 Ekim 1995) (Bkz.Ek:9-10) futbol gündemini uzun süre meşgul etmesidir. Verdikleri ilanlarda hakemleri şike yapmakla suçlamış ve futbol fedederasyonunu istifaya davet etmişlerdir.

Gündemin oluşmasında basın ile televizyon arasında karşılıklı etkileşim de söz konusudur. Bazen televizyonda söylenen bir söz ya da gösterilen olaylar spor basının gündemini oluşturmakta hele futbolla ilgiliyse gündemi uzun süre meşgul etmektedir. Örneğin, 24 Ocak 1996 tarihinde oynanan Gençlerbirliği -Fenerbahçe maçında Fenerbahçe Kulübü başkanı Ali Şen'e şeref tribününde küfür edilmesiyle başlayan olaylar basın ve televizyonun gündeminde uzun süre yer almıştır.

TV

- Bütün televizyon kanalları haberlerinde olayların görüntülerine yer verdiler. Kişilerin ağızlarından çıkan küfürlerde -bip- sesiyle kapatıldı.

SPOR SAYFASI

- "ALİ ŞEN SAVAŞ İLAN ETTİ" (SABAH)
- "ŞEREF TRİBÜNÜNDE OLAY VAR" (HÜRRİYET)(Bkz.Ek:11)
- "ŞEN KÜFÜRE ÇILDIRDI" (TÜRKİYE)

TV

Kanallarda 28.1.1996 tarihindeki spor programlarında bu konuya yoğun bir şekilde yer verilmiştir. Kanal D'de yayınlanan "Süper Stadyum" programında ise Fenerbahçe Kulübü Başkanı Ali Şen ile Gençlerbirliği Kulübü Başkanı İlhan Cavcav karşı karşıya getirilmiş, iki kulüp yöneticisi de birbirlerini yalancılıkla ve dürüst olmamakla suçlamış, ayrıca İlhan Cavcav maçın hakeminin satın alındığını ima eden sözler söylemiştir.

Bir başka ilginç örnek ise, Fenerbahçeli futbolcu Aykut'un Trabzonspor maçı kazandıktan sonra TRT 3 ekranlarında söylediği sözlerin kamuoyu ve spor gündemini uzun süre meşgul etmesidir..

- "AYKUT: Futbol ortamımız çok olumsuz. Biz maçı kazandık ama en az bizim kadar şampiyonluk için çaba göstermiş Trabzonsporlu futbolcu arkadaşlarımız da var. Hem ben, hem de Trabzonsporlu arkadaşlarım, şampiyonluğu başarı olarak nitelendiği bir ülkede yaşıyoruz. İkincinin hiçbir zaman yaşam hakkı yok. Bugün bu pozisyonda biz olabilirdik lanetlenen futbolcular olarak... Çünkü bugüne kadar hiç bir şeyin önemi yok. Tek bir şeyin önemi var. Şampiyon olursanız başarılısınız, olamazsanız tu kaka ediliyorsunuz. O golü atmak gurur verici, fakat o kadar mutlu olamıyorum" sözleri ve Oğuz'un Aykut'u desteklemesi büyük yankılar uyandırmıştır. Bu sözler spor ve futbol gündemini uzun süre meşgul ederken, bazı siyasi yazarlar da konu hakkında yazılar yazmıştır:

MELİK AŞIK: "OĞUZ İLE AYKUT"(Milliyet)

RAUF TAMER: "AYKUT'A KULAK VERİN" (Hürriyet)(Bkz.Ek:12)

HASAN PULUR: "FENERBAHÇELİ AYKUT"(Milliyet)

Oysa o hafta Çiller ve "örtülü ödenek" konusu, en önemli toplumsal sorunlardan biri ve bir siyasal skandal olarak yazılı basının ön sayfalarında ve köşe yazılarında yer alıyordu. Aykut'un sözlerinin köşe yazarlarına kadar yansımaları bu açıdan ilginçtir.

3.7. İKİ SPOR PROGRAMININ SÖZEL VE SÖZSÜZ İLETİŞİM ÖGELERİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

3.7.1 8.7.1996 TARİHLİ TELE VOLE PROGRAMI

(Erotik öğelerin yer aldığı bölümler sözel ve sözsüz iletişim açısından ayrıntılı incelenmiştir.)

Bu bölümün incelenmesinde kullanılan erotik içerikli ve imalı sözler ile kadın görüntülerinde kullanılan yakın ve ayrıntı çekimler alınmıştır.

1-Sunucu

Galatasaray'a gönül verenlerin Kuruçeşme adasında Coşkun Sabah'la coştuklarını bildirir.

2- Sunucu

Beşiktaşlı futbolculara tırı kimin durdurduğu sorusunun sorulduğunu söyler.

3-Sunucu

Trabzonlu futbolcuların sıcağa rağmen çalıştıklarını söyler.

4- Sunucu

Boliç'in katıldığı tenis turnuvasında birinci olduğunu söyler.

5- Sunucu

Klip yanlışlıklarını bildirir.

Sözel iletişim

Görüntü ve müzik uyumsuzluğundan değişik ve ilginç örnekler.

Sözsüz iletişim

Hamamda çıplak ve ıslak antrenör, üstü çıplak sporcu

6- Sunucu

Biraz sonra ekrana gelecek Saklambaç'ın tanıtımını yapar (Saklambaç, kadın seçicinin sorduğu erotik çağrışımlı sorulara, davet edilmiş üç futbolcunun yanıt vermesi üzerine kurulmuş bir bölüm)

Sözel iletişim

Soru- Karşında benim gibi kaleci olsayda ne yapardın?

Cevap- Gol atmayı düşünür, timsah yürüyüşü yapmaya çalışırdım

S- Bir gol sevincini benimle paylaşır mısın?

- C-Tabii ki paylaşmak isterdim ama timsah yürüyüşünü yapamazdım
- S- Futbolda en sevdiğin pozisyon hangisi?
- C- Gol atmak
- S- Sarışın mı yoksa esmer mi seversin?
- C- Adı güzel olsun, kalbi güzel olsun faretmez
- S- Benimle evlenseydin balayına nereye gidirdik?
- C- İngiltere'ye gider maçları beraber izlerdik
- S- Futbolcu olmasaydın ne olurdu.
- C- Şarkıcı olmak isterdim
- S- Hangi şarkıyı söylemek isterdin?
- C- Misafir ol gel bana börekler açarım sana
- S- Nasıl biriyle evlenmek isterdin?
- C- Bekar biriyle
- S- Sarışın mı, esmer mi, uzun boylu mu, güzel mi?
- C- Güzel boylu
- S- Benimle evlenmek ister miydin?
- C- Bekar mısınız? Biraz flört etmemiz gerekir.
- S- Bana aşık olsan benim için sokak ortasında takla atır mıydın?
- C- Önce aşık olmam lazım daha sonra ne yapabileceğime karar veririm.

EROTİZM

Sözsüz iletişim

Seçici kızın dekolte giyimi, göz kırpmaları, anlamlı gülücükler ve kahkahalar, yüz mimikleri

Futbolcuların el kol hareketleri, gülüşmeleri, bakışmaları

7- Sunucu

GS'in eski teknik direktörü Souness'in Türkiye'ye geldiğini bildirir.

EROTİZM

Sözsüz iletişim

Souness'in bayrak dikmesi ve baskılı tişörtler, Tişört giyerken çıplak vücudunun gösterilmesi

8- Çizgi Film

EROTİZM

Yatakta sevişme sesleri ve çıplak kadının erkeğe kırmızı kart göstermesi

9- Sunucu

Sergen'in gönlünce tatil yaptığını belirtir.

EROTİZM

Sözel iletişim

Kız arkadaşları konusunda, evlilik konusunda kız arayışları üzeine konuşmalar

Sözsüz iletişim

Dans eden dansçı kızlar, erotik gösteri kıyafetleri, alt açıdan yapılan erotik çekimler

10- Sunucu

Şenol Güneş'in ısrarlar sonucu dans ettiğini söyler.

11- Sunucu

Tarık'ın Ankara'da Tele Vole muhabirliğini yaptığını söyler.

EROTİZM

Sözel İletişim

Soru- Atakule'nin boyu ne kadar?

Cevap- 500,150,1000'i geçer,1500,20,130

Sözsüz İletişim

Erkeklik organına benzetilen Atakule'nin görüntüleri

12- Sunucu

Bayan voleybolcu Eylem'in iç çamaşırı defilesine çıktığını söyler.

EROTİZM

Sözel iletişim

"Ben iyi manken olmayı kafama taktım, erotik dans etmiyorum, vücudumu teşhir ediyorum sadece"

Sözsüz İletişim

İç çamaşırı giymiş üç genc kızın görüntüleri, kalçalarının, göğüslerinin alt açı ve yakın çekim gösterilişi

13- Sunucu

Boğaziçi üniversitesinde şölen olduğunu söyler

EROTİZM

Sözsüz iletişim

Islak elbiselerle dans eden, yatarak güneşlenen kızlar, dekolte kıyafet, mayo giyen kızlar, şehvetli dans edişler

14- Sunucu

GS'li Knup'un kapı kapı ev aradığını söyler

15- Sunucu

Beşiktaş Kulübü başkanının neden evlenmediği sorulur

16- Sunucu

Trabzonlu oyuncular ve Ogün'ün tatilde yorgunluk attığını söyler

17- Çizgi Film

EROTİZM

Gol sonrası yerde birbirlerinin üzerine atlayan oyuncuların altından ağlayarak yehni doğmuş bir bebek çıkar

18- Sunucu

Fenerbahçeli oyuncuların teknik direktörlerinin ismini bilmediklerin söyler.

19- Sunucu

Saklambaç programının devamında hangi oyuncunun seçildiğini sorar.

EROTİZM

Sözel İletişim

Seçici- Hangisi bana göre hangisi bana göre değil, Üç numaranın sesi beni çok etkiledi, bir numaranın ses tonu etkiledi, iki numaranın espiritüelliği beni etkiledi der.

Seçici şarkı söyler.

Sözsüz iletişim

Dans etmesi ve dekolte kıyafeti

20- Sunucu

Şenez Erzik'in havuzu neden bu kadar çok istediğini sorar. (Televizyon maç yayınlarında geçilen havuz sisteminden bahsediyor)

EROTİZM

Sözel iletişim

Memnun olacak tek sistem birlikte olunacak sistem o da havuz sistemi,

Sözsüz İletişim

Havuz başında mayosunun altıyla yürüyen kızlar, üstsüz güneşlenen turistler

21- Sunucu

Galatasaray'lı Ufuk'un Avusturalya'da evlendiği haberini verir.

22-Sunucu

Beşiktaşlı yöneticilere sorduğu Hülya Avşar mı yoksa Harika Avcı mı güzel sorusunu sorusuna cevap arar.

EROTİZM

Sözel İletişim

Bir yönetici- Ben kadınların hepsine güzel olarak bakarım, çirkin kadın yoktur.

Sözsüz iletişim

İki sanatçının klibinden erotik sahneler, dekolte kıyafetler, şehvetli hareketler

23- Sunucu

Trabzonlu Hami'nin Galatasaray'a gitme fikrinden vazgeçtiğini bildirir.

24- Çizgi Film

EROTİZM

Maç öncesi seremonide öpüşen iki futbolcu daha sonra dudak dadağa vererek öpüşüyor.

25- Sunucu

Fenerbahçe'nin yakışıklı kalecisi Rüstü'nün tatil yaptığı yerde meraklı bakışlara vereceği bir cevap olduğunu söyler.

EROTİZM

Sözsüz iletişim

Kalecinin yarı çıplak mayolu görüntüsü, güneşlenen kızların mayolu, üstsüz ve yakın çekim çekilmiş görüntüleri, oturuşları

26- Sunucu

Gönül Yazar ile Sibel Barış'ın dedikodu yaptıklarını söyler

EROTİZM

Sözel iletişim

G.Y.- Tatil yapmaları hakları ama herhalde Rüştü iyi yüzüyor. Fenerbahçeliyiz ya kalecimizi koruyalım, üstelik yakışıklı da

S.B.- Galiba duran toplara iyi vuramıyor, yoksa hareketli toplara mı vura-biliyor?

G.Y.- Su mani oluyor.

G.Y.- Hani biri Cindy'i ayarlamış ya, Claudia'yı bana ayarla demiş. Sibel ben orada olsaydım çocuklara ya şu Brad Pitt'i de bana ayarlasınıza derdim. Komşuda pişer bize de düşer.

Sözsüz iletişim

Mayolu erkeklerin görüntüleri, anlamlı gülücükler, kahkahalar, yüz mimik-leri

27-Sunucu

Karı koca boksörlere ilk defa rastlandığını söyler.

28- Sunucu

Fenerbahçeli bayan futbolcunun ilginç öyküsünü sunar.

29- Sunucu

İstanbulsporun açılışının muhteşem olduğunu söyler.

30- Sunucu

Aydan Şener ile Veli Çelik'in bir başka transfer için yoğun olarak çalıştıklarını belirtir.

31- Sunucu

Oğuz'un örnek insanlığından ve babalığından ilginç manzaraları tanımlar.

32- Sunucu

Wimbeldon'a havlu attığımızı söyler.

33- Sunucu

Şarkıcı Çelik'in bir başka sevdasının basketbol olduğunu belirtir

34- Çizgi film

EROTİZM

Hakem maç öncesi yazı tura atar ve futbolcuların sol taraftaki çıplak kadını kazandığını gösterir.

35-Sunucu

Saklambaçta ekrana yansımayanları belirtir

EROTİZM

Sözel iletişim

Üç numara farklıydı, ses tonu ve cevaplarının güzelliği

Sözsüz iletişim

Mimikler, gülüşmeler, dekolte kıyafet

36- Siyasilerin ekrana geleceğini söyler.

BİTİŞ

3.7.2 8.7.1996 TARİHLİ TELE VOLE PROGRAMININ SÜREYE GÖRE DÖKÜMÜ

Sunucu (Süre)	Magazin Görüntüleri (Süre)
00.00-00.25 Jenerik	
1- 0.25-0.48	0.48-2.39.40
2- 2.39.40-3.00	3.00-4.18
3- 4.18-4.37.21	4.37.21-5.49.34
4- 5.49.34-6.00.25	6.00.25-7.27.53
5- 7.27.53-7.47.41	7.47.41-9.44.59
6- 9.44.59-9.58.63	9.58.63-13.52.17
7- 13.52.17-14.11.00	14.11-15.21.00
8- 15.21-15.38	
9- 15.38-15.49	15.49-18.00
10- 18.00-18.19.51	18.19.51-20.21.30
11- 20.21.30-20.39	20.39-22.00

12-	22.00-22.16.93	22.16.93-24.05.83
13-	24.05.83-24.24.83	24.24.83-26.00
14-	26.00-26.16.33	26.16.33-27.38
15-	27.38-28.04.11	28.04.11-29.50
16-	29.50-30.01	30.01-31.57
17-	31.57-32.15	
18-	32.15-32.29	32.29-34.06
19-	34.06-34.19	34.19-36.33
20-	36.33-36.49	36.49-37.42

REKLAMLAR

21-	44.28-44.39	44.39-46.45
22-	46.45-46.59	46.59-49.04
23-	49.04-49.23	49.23-50.55
24-	50.55-51.10	
25-	51.10-51.23	51.23-53.31
26-	53.31-53.50	53.50-55.28
27-	55.28-55.49	55.49-57.47
28-	57.47-58.12	58.12-59.25
29-	59.25-59.42	59.42-1.00.57
30-	1.00.57-1.01.20	1.01.20-1.02.24
31-	1.02.24-1.02.35	1.02.35-1.03.50
32-	1.03.50-1.04.01	1.04.01-1.04.50
33-	1.04.50-1.05.04	1.05.04-1.07.03
34-	1.07.03-1.07.30	
35-	1.07.30-1.07.38	1.07.38-1.10.57

REKLAMLAR

36-	1.20.00-1.20.10	1.20.10-1.24.40
37-	1.24.40-1.25.00	

BITİŞ

3.7.3. 5.5.1996 TARİHLİ “SÜPER STADYUM” PROGRAMININ DÖKÜMÜ

(Şiddet öğelerinin yer aldığı bölümler Sözel ve Sözsüz iletişim açısından ayrıntılı incelenmiştir.)

Bu bölümde yöneticiler ve taraftarların şiddet içerikli sözleri ve görüntüler incelenmiştir.

Sunucu

Fenerbahçe-Trabzonspor ve Beşiktaş-Denizlispor maçlarından haberler verir.

(Trabzon ile canlı bağlantı yapılır)

Muhabir

Fenerbahçe-Trabzonspor maçının ilk devresi hakkında yorumlar yapar

Sunucu

Saha dışındaki birçok olaylara rağmen stad içindeki seyircinin çok olgun davrandığını söyler.

Muhabir

Saha içinde futbolcuların centilmence davrandığını söyler.

Sunucu

Trabzonspor ve Fenerbahçe maçı öncesindeki görüntülerin ekrana geleceğini söyler. Bazen üzülecek bazen sevineceksiniz ama tesellimiz saha içinde centilmence maç oynandığı yorumunu yapar.

ŞİDDET

Sözel iletişim

FB'li yönetici: Nefretle kınıyorum. O taş atırlar Trabzonlu olamazlar. Trabzonlu, Rizeli olmakla utanıyorum.

Futbolcu: Taş atıldı, O da benim kafama geldi.

Sözsüz iletişim

Taraftarların otobüsü taşlaması, Fenerbahçe bayrağı sarılı tabutun taşınması

Sunucu

Beşiktaş'ın mağlup durumda olduğunu söyler ve Trabzonlu yöneticilerin Fenerbahçe'yi havaalanında çiçeklerle karşıladığını söyler.

Trabzon Valisi: Maç için gerekli önlemlerin alındığını söyler.

Trabzon Emniyet Müdürü: Alkol alanların maçlara sokulmayacağını söyler.

Sunucu

Fenerbahçeli taraftarların Trabzon'a umuda yolculuğa çıktığını söyler

Sunucu

Trabzon'un Fenerbahçe maçına bir düğüne hazırlanır gibi hazırlandığını söyler.

ŞİDDET

Sözel iletişim

Mermi satışının arttığı, maçın ardından silahların çok patlayacağı söylenir.

Satıcı: 5000'den fazla mermi sattığını söyler.

Taraftarlar: (Tabut başında)

- Ona hakkınızı helal ettiniz mi?
- Haram olsun.
- Hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Gömün gitsin.

Sözsüz iletişim

Mermilerin gösterilişi, sarı lacivert tabut başında Trabzonlu taraftarlar fatiha okuyorlar

Sunucu

Herşeyin dostça kardeşçe olmasını söyler.

REKLAMLAR

Sunucu

Fenerbahçenin beraberliği yakaladığını söyler.

Yorumcu

Maç hakkında yorum yapar.

Sunucu

Trabzonsporlu futbolcuların eşleriyle röportaj yapıldığını söyler.

Sunucu

İki takımın da buraya kadar başarıyla geldiğini söyler ve muhabire bağlanır.

Muhabir

Trabzonda olağanüstü günlerin yaşandığını söyler.

ŞİDDET

Sözel iletişim

(Fonda ses) Fenerbahçe Başkanı Ali Şen için tabut bile hazırlanmıştı.

Taraftarlar suçunun çok konuşmak olduğunu belirtmişti.

Sözsüz iletişim

Fenerbahçe bayrağına sarılı tabut ve yanında imam sokak sokak gezdiriliyor.

Muhabir

Fenerbahçe'nin Rize'de kamp yaptığını söyler.

ŞİDDET

Sözel iletişim

(Fonda ses) FB'li yöneticilerin atış poligonunda silah atarak stres giderdiğini söyler.

Sözsüz iletişim

Yöneticilerin silah atmaları

Muhabir

Stad önünde inanılmaz güvenlik önlemleri alındığını söyler.

ŞİDDET

Sözel iletişim

Jandarmanın büyük güvenlik önlemleri aldığını söyler.

Sözsüz iletişim

Makinalı tüfekli askerler, panzerler

Sunucu

Fenerbahçe taraftarların maça gidiş görüntülerini sunar.

ŞİDDET

Sözel iletişim

(Fonda ses) Görüntülerin Beyrut'u hatırlattığını söyler.

-S..... Trabzon (Fenerbahçeli taraftarları bağırışları)

Sözsüz iletişim

Taşların atılması, taraftarların birbirine taşlı sopalı birbirine girmesi, polislin coplarla kovalamaları, kırık otobüs camları

Muhabir

Fenerbahçeli yöneticilerin stada gelirken verdikleri demeçleri sunar.

ŞİDDET

Sözel iletişim

- Taş yağmuru altında geldik

Sözsüz iletişim

Otobüsün önüne sis bombalarının atılması

Muhabir

GSli yöneticinin maça geldiğini söyler.

Muhabir

Staddan tribün manzaralarını sunar

ŞİDDET

Sözel iletişim

- Sahaya ineriz ananızı s.....

Sözsüz iletişim

FBli ve TSli taraftarların kavgaları, polisin olaya müdahalesi

Sunucu-Yorumcu

Maç hakkında konuşmalar

Sunucu

FB'nin antrenörünün sezon sonu ayrılacağını söyler ve Galatasaray maçının görüntülerini sunar.

Sunucu

Galatasaraylı taraftarların gelecek sezon için acaba neler düşündüğünü sorar.

Sunucu

Kocaelispor'un son haftalarda büyük başarılar kazandığını söyler. Maç sonrası Kocaeli cephesindeki gelişmelerin ekrana geleceğini söyler.

- Kocaelispor başkanı ile canlı telefon bağlantısı yapılır

Yorumcu

Maç hakkında yorumlara devam eder.

Sunucu

Kocaelispor başkanıyla tekrar telefon bağlantısı kurulduğunu söyler.

Muhabir

Fenerbahçe'nin 2-1 öne geçtiğini söyler.

Sunucu-Yorumcu

Futbolun adaleti yok, yorumlar yapılır.

Diğer maçlardan görüntüler

Sunucu- Yorumcu

Maçlar hakkında konuşmalar yapılır.

Trabzon-Fenerbahçe maçının görüntüleri

Muhabir

Ortamin çok gerginleştiğini ve şu anda yayın arabasının içinden konuştuğunu diğer kanalların da aynı durumda olduğunu söyler.

Sunucu

Hakem hocasıyla maç sırasındaki hakem hataları konusunda konuşur.

Sunucu

Beşiktaş maçının görüntülerinin ekrana geleceğini söyler.

Muhabir

Fenerbahçeli futbolcuların maç sonrası büyük sevinç yaşadığını söyler.

Trabzonda gerginliğin devam ettiğini söyler ve "inşallah olay çıkmaz"

diye yorum yapar

Sunucu- Yorumcu

Maç hakkında konuşmaya devam edilir.

REKLAMLAR

Sunucu

Maç hakkındaki son konuşmaları yapar

BİTİŞ

3.7.4. 5.5.1996 TARİHLİ "SÜPER STADYUM" PROGRAMININ SÜREYE GÖRE DÖKÜMÜ

Sunucu (süre-dk)	Görüntü (süre-dk)
0.00.00-0.30.00 Jenerik	
0.30.00-03.36	03.26-05.10
05.10-05.34	05.34-06.53
06.53-07.00	07.00-08.17
08.17-08.48	08.48-10.22
10.22-10.57	
REKLAMLAR	
17.21-19.00	19.00-19.35
19.35-20.09	20.09-21.57
21.57-22.03	22.03-24.04
24.04-24.20	24.20-24.56
24.56-25.05	25.05-26.35
26.35-26.48	26.48-27.42
27.42-27.53	27.53-28.28
28.28-28.57	28.57-29.28
29.28-29.32	29.32-30.27
30.27-32.09	32.09-33.30
33.30-33.40	33.40-34.47
34.47-35.05	35.05-36.25
36.25-37.06	37.06-37.35
37.35-45.33	45.33-47.40
47.40-51.25	51.25-52.50
52.50-53.44	53.44-55.15
55.15-1.00.30	1.00.30-1.01.47
1.01.47-1.02.15	1.02.15-1.04.07
1.04.07-1.07.10	
REKLAMLAR	
1.12.15 1.30.00	
BİTİŞ	

BÖLÜM 4 ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1 ÖZET

Dünyanın varoluşundan bu yana süregelen etkinliklerden biri olan spor, insanların boş zaman yaratmasıyla birlikte gelişmeye, büyük kitlelere seslenmeye ve yayılmaya başlamıştır. Boş zamanla birlikte oyuna dönüşen yarışmak, kazanmak ve kaybetmek olgusu bireyde sorumluluk ve işbirliği duygusunu geliştirmiş dolayısıyla kitlelerin toplumsallaşmasını sağlamıştır. Çok eski dönemlerden beri var olan ve 19. yüzyıldan itibaren hızlı ilerleme gösteren futbol sanayi toplumlarında diğer spor dallarının içinden sıyrılarak günümüzde her yaştaki insanı saran, peşinden sürükleyen bir tutku haline gelmiş ve insanların toplumsallaşmasına katkıda bulunur. Ancak bu toplumsallaşmanın bir boyutu olarak şiddet ve erotizm gibi olgular da spor yaşamımızın bir parçası aynı zamanda da sorunu olmuştur.

20. yüzyıldan itibaren gelişerek hem göze, hem kulağa seslenen, okuma zahmeti ve becerisi gerektirmeden izleme rahatlığı ile diğer kitle iletişim araçları arasından sıyrılarak en fazla zamanı alan iletişim aracı haline gelen televizyon da futbolun büyük kitlelere ulaşmasında yardımcı olmaktadır. Televizyon kanalları da en sevilen ve birçok kişi tarafından izlenen spor dalı olmasından dolayı futbola ayrı bir önem vermektedir. Böylece, spora ayrı bir saat ve bölüm ayırarak, karşılaşmaları yayınlayarak izleyiciye daha ayrıntılı haber iletmek hem de onları kendi ekranları başına çekmeyi hedeflemektedirler.

Özel televizyonların kurulmasıyla başlayan rekabet ortamıyla birlikte spor programlarının sunuluş biçimleri ve içerikleri konuları tartışılmaya ve insan üzerinde etkileri olduğu yolunda sorular gündeme gelmeye başlamıştır. Bu sorundan hareketle, bu araştırmada, spor yayınlarına bir haftalık yayın süresi içinde önemli yer ayrılması, televizyonda spor programlarında futbolun öncelikli yer alması, programlarda yer alan şiddet biçimleri, spor magazin programlarında kadının erotik bir nesne olarak sunulması gibi özellikler saptanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla 13-19 Mayıs 1996 tarihleri ve 1-7 Temmuz 1996 tarihleri arasında yayınlanan spor yayınları ve ayrıca 1995-1996 futbol sezonunda yayınlanan spor programlarından Mayıs ayı içinde 3 hafta boyunca yayınlanan 7 spor programı ile bütün bir yıl boyunca devam eden spor magazin programlarından Temmuz ayı içerisinde yayınlanan 2 program içindeki sahneler değişik yönleriyle taranarak değerlendirilmiştir .

4.1 SONUÇ

Çalışmanın amacı doğrultusunda uygulanan yöntem ve tekniklerle aranan sorular şunlardır?

- 1- Spor yayınlarına bir hafta boyunca önemli ölçüde yayın süresi ayrılıyor mu?
- 2- Programlarda futbola ayrılan süre ile diğer sporlara ayrılan süreler arasında farklılık var mıdır?
- 3- Futbol sezonunda ve sezon dışında futbol programlarındaki ağırlık ne ölçüdedir?
- 4- Programlarda futbol kulüplerine ayrılan süreler arasında farklılıklar var mıdır?

5- Programlarda şiddet gösteriminin, fiziksel, ruhsal ve sözel biçimleri yer almakta mıdır?

6- Programlarda kadın ve erotizm unsurları var mıdır?

7-Spor programları ve yazılı basın, spor olaylarıyla gündemi belirlemede etkili olabiliyorlar mı ve birbirleriyle etkileşim içinde midirler?

Bu çalışmanın araştırma bölümünde elde edilen bulgular şöyle sıralanabilir.

* Televizyon kanallarında sezon içinde bir hafta boyunca 63 saat 50 dakika spora yer verilmektedir. Bu rakkamın 44 saat 35 dakikalık bölümünü spor programları oluşturmaktadır . Sezon dışında bir hafta boyunca 65 saat 35 dakika spor yayınlarına yer ayrılmışken,sürenin 15 saat 10 dakikalık bölümünü spor programları oluşturmaktadır (Bkz 3.1)

* Sezon içinde futbol programlarına % 37.59'luk zaman ayrılırken, diğer spor dallarına ayrılan süre sadece % 26.54'dür. Sezon dışında futbol programlarına % 2.7'lik zaman ayrılmışken, diğer sporlara ayrılan süre % 8.76'dır. (Bkz 3.1)

* Sezon içinde bir hafta boyunca futbolla ilgili 21 program yapılmışken sezon dışında sadece 2 program yer almaktadır, diğer spor programlarının sayısı ise sezon içinde 16 sezon dışında 5'dir.(Bkz 3.1.3)

* Spor programlarında futbol dışında diğer sporlara hiç yer verilmezken Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş ve Trabzonspor'un maçlarına ayrılan süre % 76.25'dir (Bkz 3.2)

* Spor programlarında 1626 saniye gösterilen şiddet biçimlerinin % 57.32'sini sözel şiddet, % 21.77'sini ruhsal şiddet ve % 20.91'ini fiziksel şiddet oluşturmaktadır (Bkz 3.3).

* Spor magazin programlarında futbol ögesi ağırlıkta olmakla beraber % 13.65 kadın ögesi kullanılmıştır. Kullanılan kadın ögesinin süresinin % 40'ını erotik görüntüler oluşturmaktadır (Bkz 3.5).

* Bazı zamanlarda spor olaylarının siyasi gündemin önüne geçerek ön sayfada yer aldığı görülmektedir. Ayrıca televizyonda yer alan bir haberin etkisinin basında görebildiğimiz gibi, basında yer alan spor haberinin görüntülerini de televizyonda izleyebilmekteyiz.

4.2 ÖNERİLER

Araştırmanın amacı çerçevesinde toplanan verilerle ulaşılan sonuçlara dayalı olarak geliştirilen öneriler şöyle sıralanabilir:

“Televizyon ve Spor” adlı bu çalışma spor programlarında gösterilen futbol ve diğer spor dalları, şiddet, kadın ve erotizm konusunda yapılan ya da yapılacak olan çalışmalara eksiklikleri ve sınırlılıkları içinde yardımcı olabilir niteliktedir. Bu konuda yapılacak yeni bir çalışmada bir yıllık yayın dönemini temsil edecek örneklem üzerinde araştırmanın yapılması yararlı olabilir. Ayrıca, programlarda yayınlanan şiddet biçimlerine, kadın ve erotizm görüntülerine kişilerin verdiği tepkiler ve kişiler üzerinde bıraktıkları etkiler de uzmanlar tarafından incelenebilir. Böylece, sporda şiddet ve erotizmin özellikle çocuklar ve gençler tarafından nasıl algılandığı saptanabilir. Bu bulgular bilimsel bilgiye katkıda bulunacağı gibi eğitimciler ve televizyon yapımcıları için de uyarıcı olabilir.

Sporun sadece futbol olmadığı konusunda kanalların yapacakları yayınlarla izleyiciyi yönlendirmeleri ve diğer sporlara yer vermeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

KAYNAKÇA

- Alemdar, Korkmaz.Erdoğan, İrfan. **Popüler Kültür ve İletişim**. Birinci Basım.
Ankara: Ümit Yayıncılık, 1994
- İletişim ve Toplum**, Kitle İletişim Kuramları Tutucu ve Değişimci
Yaklaşımlar, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1990
- AnaBritannica. 15. Basım, **Cilt 9**, 1990
- Arıpınar, Erdoğan.(Kurul Başkanı) **Türk Futbol Tarihi**. 1904-1991. Türk Futbol
Federasyonu Yayınları. İstanbul: Gül Basım Yayın A.Ş., 1992
- Aziz, Aysel. **Elektronik Yayıncılıkta Temel Bilgiler**. Eğitim Dairesi Başkanlığı
Yayınları. No.3, TRT Basım ve Yayın Müdürlüğü Yayınları Yayın No:210
Ankara: 1989
- Radyo ve Televizyona Giriş**, Ankara: A.Ü. S.B.F. Yayınları No: 460, 1981
- Berger, Arthur Asa. **Kitle İletişiminde Çözümleme Yöntemleri**. Çev. Aslı Tunç,
Anadolu Üniversitesi Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları
Yayınları No.91 Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Matbaası, 1993
- Büker, Seçil. **Tenisten Sonra Sodasız Viski**. Ankara: İmge Yayınları, 1992
- De Fleur, N.L. ve E.E. Denis **Understrarding Mass Communication**. USA:
Houghton Mifflin Company, 1985
- Doğan, Yalçın. **Fenerbahçe Cumhuriyeti**. Birinci Basım, İstanbul: Tekin
Yayınevi, 1989

Dominick, Joseph R. Fletcher, James **Broodcasting Research Methods**. Ally and Bocan Inc., 1985

Dunning, Eric. Patrick, Murphy. John Willam, **Antropolojik Açidan Şiddet**. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1989

Erkal, Mustafa. **Sosyoloji Açidan Spor**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1986

Fişek, Kurthan. **Spor Yönetimi**. Dünya'da ve Türkiye'de. A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 445. Ankara: SBF Basım Yayın Yüksekokul Basımevi, 1980

-----**100 Soruda Türkiye Spor Tarihi**. Birinci basım. Ankara: Gerçek Yayınevi, 1985

Groombrige, Brian. **Televizyon ve İnsanlar**. Çev. İbrahim Şener. İstanbul: Der Yayınları

Güvenç, Bozkurt. **İnsan ve Kültür**. Beşinci Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1991

Hiçyılmaz, Ergun. **Türk Spor Tarihi**. Cep Üniversitesi. İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları, 1995

Horak Roman, Reiter Wolfgan/Bora Tanıl. **Futbol ve Kültürü** Birinci Basım. İstanbul: İletişim Yayınları, 1993

Kıvanç Halit, **Gool Diye Diye**. İstanbul: Hürriyet Ofset 1983

Klose, Andreas. **"Televizyon Futbolu"**. Futbol ve Kültürü, Der. R. Horak, W. Reiter, Tanıl Bora. İstanbul: İletişim Yayınları, 1993

Köknel, Özcan. **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik**. Altın Kitaplar Yayınevi, 1982

Mc Quail, Denis. "**Kitle İletişim Araçlarının Etkileri**" Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar Çev. Z. Alemdar, R. Kaya, Ankara: Savaş Yayınları, 1983

Meydan Larousse. **Cilt 4**, Paris: Librairie Larousse Paris, 1960

Oskay, Ünsal, **Kitle İletişimin Kültürel İşlevleri**. İstanbul: Der Yayınları, 1993

Parker, W.E., Schram W. **Understanding Human Communication** New York: Harper And Row, Publister, 1982

Severin, Werner J. Tankard, Wr James W. **İletişim Kuramları**. Çev. Ali Atif Bir. Arş. Gör. N. Serdar Sever? Birinci Basım, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Matbaası, 1983

Şenel, Alaaddin. **Siyasal Düşünceler Tarihi**. Dördüncü Basım, Ankara: Bilim Sanat Yayınları, 1993

TDK. **Türkçe Sözlük**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983

Tamer, Kezban. **Televizyon Etkileme Süreci ile ilgili Savlar**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 1983

Thomas, Raymond. **Sociologie du Sport**. Que Sais Je. Paris: Presses Universitaires de France, 1993

Yıldız, Doğan. **Türk Futbol Tarihi**. İstanbul: Eko Matbaası, 1979

Zillioğlu, Merih, **Sinematografik Bilim-Kurgu Yayınlarının Çocukların Dünya Görüşünün Oluşumu Üzerindeki Etkileri**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 159, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları No: 68, 1986

-----**İletişim Nedir?** Birinci Basım, İstanbul Cem Yayınevi, 1993

PERİYODİKLER

Aktüel 1995, sayı 193

Aktüel 1996, Sayı 237

Güçhan, Naci. **“Kitle İletişim Araçlarının Sanatın Yayılmasındaki Rolü”**.

Kurgu 11. Anadolu Üniversitesi Yayınları No.689, İletişim Bilimleri

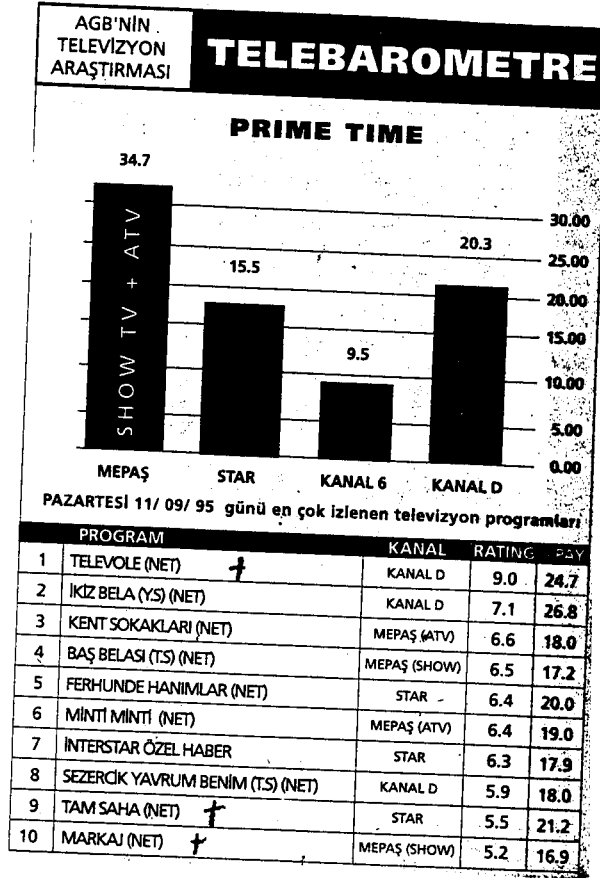
Fakültesi Yayınları No.11 Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi, 1993

Uğur, Aydın. **“Zihinlerin Yeni Efendileri Medyalar”** Birikim Dergisi Sayı: 25,

İstanbul: Birikim Yayınları,1991

EKLER

EK 1

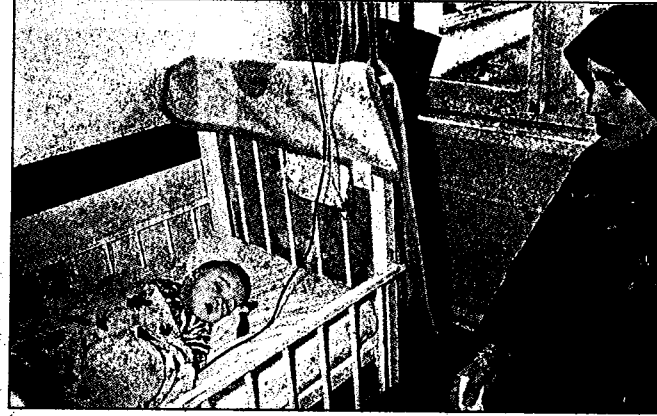

EK 2

Ruslar artık daha kadınsı

SOVYETLER Birliği'nin dağılmasından sonra hemen her alanda yaşanan akıl almaz değişim, doğal olarak Rus sporcuları da etkiledi. Artık Rus sporcular, forma ve mayolarına büyük paralar karşılığında reklam alabiliyorlar. En büyük değişim ise Rus kadın sporcularda gözleniyor. Kullandıkları hormonlar ve uyguladıkları çalışma programları ile uzaktan erkeği andıran o eski robot kadınlar gitti, yerlerine makyajlarıyla, saç stilleriyle, etkili vücut kıvrımlarıyla yürekleri hoplatan kadınlar geldi. Tıpkı üç adımçı **Jolanda Chen** gibi...

USLANMIYORUZ Onca uyarıya rağmen sevincini kurşun sikarak kutlayan yaklaşık 50 kişi gözaltına alındı. Paşabahçe'de mermi ile vurulan 11 aylık Ömer Faruk Yılmaz'ın durumunun ise ağır olduğu belirtildi.

Böyle sevinç olmaz olsun

**Galibiyet
kutlamalarının
faturası: 1 ölü
33 yaralı**

BÜYÜK zaferlere imza atmaya öğrendik ama bu başarımızı kutlamayı öğrenemedik. Macaristan maçından sonra yine silahlar konuştu. Sonuç: 1 ölü, 33 yaralı.

Batman'da maçın bitiş düdüğü ile birlikte otomatik silahlar havaya ateşlendi. Sevinç gösterilerini, Batman 1631 Sokak'taki evlerinin damından izleyen 3 ya-

şındaki **Kübra İpek**, başına isabet eden mermi sonucu öldü. İstanbul başta olmak üzere birçok kentte de 1'i ağır 33 kişi çeşitli yerlerinden kurşun yedi. Paşabahçe'de, balkondan gösterileri izleyen anesinin kucağında bulunan 11 aylık **Ömer Faruk Yılmaz**, kafasına isabet eden bir mermi ile ağır yaralandı. Gü-

venlik kuvvetleri, silahla havaya ateş açan 50 kişiyi gözaltına aldı. İzmir'de Milli Takımın başarısını bir barda kutlayan 32 yaşındaki **Ufuk Okancan** dönüş yolunda trafik kazasında, Erzurum'da **Nedim Vural** da **Hakan**'ın ikinci golünden sonra kalp krizi geçirerek öldü.

Milli maça kan bulandı

Türkiye-Portekiz maçını bir restoranda seyreden Kasım Kurga, milli takımın gol yemesine sinirlenerek küfür eden garsonu, sokak ortasında kafasından kurşunlayarak öldürdü

Önce kavga çıktı

Kasım Kurga (36) Avrupa Futbol Şampiyonası'nda Türkiye'nin Portekiz'le yaptığı maçı, Kadıköy Altıyol'daki Ocakbaşı Restoran'da izlemeye başladı. Maçın ikinci yarısında millilerimiz Portekiz'den golü yeyince, Davut Ovacık (29) adlı garson sinirlenerek Milli Takım'a küfür etti. Bunun üzerine garsonla Kurga arasında tartışma çıktı. Diğer müşteriler araya girerek sinirli Kurga'yı dışarı çıkardı. Ancak Kurga, dün sabah saat 10.30'da yeniden restorana geldi. Temizlik yapan Ovacık'ı, kafasına tabanca dayayarak sokağa çıkardı

Acımadan tetiği çekti

Kurga, vatandaşların kendisini ikna etmeye çalışmasına karşın kimseyi dinlemeyerek, tetiği çekti. Ovacık, kanlar içinde yere düştü. Talihsiz garson, vatandaşlar tarafından kaldırıldığı Haydarpaşa Numune Hastanesi'nde yaşamını yitirdi. Cinayetten sonra kaçmak isteyen katil Kasım Kurga, polislerin kısa süren takibi sonucunda yakalandı. Gözaltına alınan Kurga, "Ben Türküm, hiçkimse'nin milli takıma küfür etmesine izin vermem. Garson, oyunculara küfür edince kendimi tutamadım. Pişman değilim" diye konuştu.

Kasım Kurga (üstte) "Milli takıma küfür edilmesine izin vermem" dedi ve tetiği çekti. Davut Ovacık, bir hiç yüzünden öldü. (yanda)

Milliyet

BASINDA GÜVEN

12 Haziran 1996 Çarşamba 50.000 TL

İŞİNİ
MİLLİYET
BİLİR

OYS
Deneme Sınavı
SÖZEL
86. sayfa

Futbolda hüüzün

DYP'de Refah'a bakış

● Mehmet Gönen'i göre DYP'de çoğunluğun görüldüğü söyler. "Geçmişte Demirel der

Eoelil de Erbakan'a kurdu. Biz niçin kumeyalım?" 16'da

Bunalımı çözecek formül

● Mecidi içinde, krize karşı arzusu var. CHP'nin Karakaş'ın seçimi yassası önerisi gibi.

Öneri, seçim ittifaklarını kolaylaştırması hedefliyor. 17'de

Hoca'dan ANAP'a taarruz

● RP lideri, partisine talimat verdi: "Tabii ki ANAP'a, ilçe ve belediye başkanlarıyla

yakın temas kurun. ANAP'ın RP'le koalisyon için yüklendi." 19'de

Atina'da savaş havası

● Yunan silahlı kuvvetleri ile denedece hazırlık durumuna getirildi. Savunma Bakanı Arsenis'e özel yetkiler verildi. 20. sayfa

Erbakan'a Le Pen benzetmesi

● DYP'nin ağır topu ismet Seçim, "Geçmişte bize kan kumeyalım" dediği Erbakan'ı, Fransız ırkçı lider Le Pen'e benzetti: "Kendini bilen hiçbir sağ parti onunla kıyaslanmaz." 19'de

Siyaseti unutmuş, nefesleri tutmuştuk. Hırvatları yenebilirdik. İyi oynadık, son 5 dakikada kaybettik

Yıkıldığımız an...

1 - 0 yenildik

● Bütün Türkiye'nin aldığı dün milli takımdaydı. Avrupa şampiyonasındaki ilk sınavda herkes Hırvatistan'a karşı galibiyet bekliyordu. Milli takımımız maça iyi başladı, iyi götürdü ama sonunu getirmedi.

Hak etmedik

● Yıldızlar topluluğu Hırvatistan'a karşı yıldızişan milliler, yağmura rağmen tempolu oyunlarıyla göz doldurdu. Ekran başında Türkiye ve stadta 17 bin Türk seyirci her an bir gol bekliyordu.

Kontratak golü

● Ancak, 85'inci dakikada yapılan bir hata yüzünden Vlaović'in kontratak golüyle hayal kırıklığı yaşadık. Yine de herkesin ortak kanısı "biz bunu hak etmedik" oldu. Umutları ikinci maça kaldı...

● Spor'da

85 dakika süren coşku... 17 bin seyirciyle sınavı boydu.

Alpay kahroldu: Düşürmeliydim

● Maçın sonra Alpay, "Bir anda basiretim bağlandı. Orada Vlaović'i düşürmem gerekirdi. Çok üzgünüm" dedi. Fabih Tarrı herşeyin bitmediğini söyledi: "Hırvatistan gibi bir devin aciz durumunda zursudık. Oynadığımız futbolun hakkını alamadık. Portekiz'i yenerek telif edeceğiz." 18'de

8 kalemde şok maçın eleştirisi

● Spor'da

Memurun zor ayı

Yılmaz'dan Erbakan'a DYP tavsiyesi

● Başbakan Mesut Yılmaz, kendilerine koalisyon teklif eden ve, "Kaldığımız yere den başlayabilmiz" diyen RP Lideri Erbakan'a önce hükümet yıkılmak için birlikteliği yaptığı DYP'ye gitmesini tavsiye etti. 19. sayfa

● RP lideri partinin grup toplantısından sonra turlarını CHP Genel Başkanı Baykal ile sürdürdü. Ancak Baykal, "Biz muhalefette kalmak istiyoruz" diyerek Hoca'nın koalisyon önerisini reddetti. 19. sayfa

Zülfikar DOĞAN

● Maliye Bakanlığı, yılın ikinci yarısı için memur ve emekli maaşlarına asgari yüzde 20, azami yüzde 30 zam önerdi. Başbakanlığa iletilen Bakanlık görüşünde "Daha fazla zam bütçe açığı ve enflasyonun zorlar" dendi.

● Maliye'nin bu girişimine rağmen, Temmuz zammı sekiide, Günlük "müstah" durumdaki Bakanlar Kurulu'nun ne zaman toplanacağı, hükümetin "maaş zammı ve kıstası kararname"ni ne zaman ele alacağı belirsizliğini koruyor. 11'de

5 kala

GÜNERİ CİVAOĞLU

NAVATAN Başkanlık Divanı dağılıştır. Anavatan Partisi Genel Başkan Yardımcısı Cengiz Altınkaya açıklama yapmıştır. "Anavatan, Refah Partisi ile ortaklık yapmamak kararmıştır. Bu durumda Erbakan'ın öncelikle DYP'ye gitmesi daha uygun olur." Haber Refah Partisi karargahında sikinti vardır. Bu sırada Anavatan'ın üst düzey yöneticilerinden İlker Tuncaç ile Refah Partisi'nin kurmaylarından Necati Çelik bir arava geliyor. Çelik'in RP adına isteği şudur:

● Devamı 21. sayfa

İşkenceye 700 yıl ceza

● Manisa'da 16 gençle sorgu sırasında işkence yaptıkları iddia edilen 10 polis için savcı 70'er yıl hapis cezası istedi. Her sanık 5'er yıl hapis istemiyle yargılanacak, suç 14 kez yinelenirdi gerekçesiyle ceza 14 kat artırılacak. 16'da

Yüksek kazanç, Güvenli kazanç

Repo, Hazine Bonusu, Devlet Tahvili, Yatırım Fonları, VDMK, Hisse Senetleri...

MENKUL DEĞERLER DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Tel: (0-312) 244 11 4314447

ANKARA MENKUL DEĞERLER MERKEZİ

Tel: (0-312) 435 47 3732

İZMİR MENKUL DEĞERLER MERKEZİ

Tel: (0-332) 499 14 98 - 499 01 80

www.TUPT-SUSELEN

EMLAK BANKASI

EMLAK BANKASI

Trabzon'da bir haftada 15 bin mermi satıldı

Trabzon'da bir haftada 15 bin mermi satıldı

TRABZON'DA BİR HAFTADA 15 BİN MERMİ SATILDI

Avni Aker'e ele çikalm

yonlarcı taraftarın gözü de, lağı da bugün Avni Aker'de olacak. Fenerlisi, Trabzonlusu diğer takımların taraftarları, n herkesin nabzi, futbolda yonluk düğümünü çözecek maçında atacak.

abzonspor-Fenerbahçe aradaki maç öncesi tansiyon hiç emeyen biçimde yükseltildi. değil savaş yapılacak hava di. Birkaç gün önce 1 Mayıs ini yaşayan Türkiye, yeni bir ilk ortamına sürüklendi.

gergin ortamdan kurtulma yolu, futbolcusuyla, yönetici- le, taraftarıyla, bir avuç tah- fırsat vermemek. Trabzonspor-Fenerbahçe rekabetini gerginli- tenlere en iyi cevabı, sahada ular, tribünde taraftarlar ver- ki güzide takımın futbolcuları, a elele çikmalı, yöneticiler, tri- deki taraftarlara örnek olacak yapmalı. Sahada sportmen- larında misafirperverlik ön pla- malı. Türkiye, bugün her za- den daha çok kardeşlik orta- niyaç duyuyor.

oru, kavga çıkartacak, kan kecek bir ortama çevirmeye- çevirmek isteyenlere de fir- meyim.

SPOR MU, SAVAŞ MI? Fanatik taraftar gruplarının, önce- ki gün öğleden sonra geldiği Trab- zon'dan Rize'ye giden Fenerbahçe kafilesine karşı giriştiği çirkin saldırıda, yalnız taş ve sopaların değil, pompalı tüfek ve tabancalar- ın da devreye girdiği görüldü. Av bayil Adem Yazıcı'nın (yanda) mermi satışıyla ilgili açıklaması deşet vericiydi. Futbolun savaş de- ğil spor oyunu olduğunu öğrenemeyen bazı fanatikler ise, Fener- bahçe tabutları ile gösteriler yaptılar. Taşkınlıklar yüzünden, Fener- bahçe'yi bulunduğu kampa bir tabur asker korumak zorunda kaldı.

Bayilerde mermi kalmadı

Fenerbahçe kafilesini taşıyan kendi- ni bilmezlerce rağmen Trabzonspor ve Fenerbahçe bu akşam karşı karşı- ya gelirken, son bir hafta içinde Trab- zon'daki av bayilerinde bulunan bü- tün mermilerin satıldığı ortaya çıktı. Öldürücü memilerin yanı sıra, ses çı- kartan av fişegi, kuru sıkı mermiler satıldı. Taraftarların yürüyen cepha- nelige dönüşmesi 'maç sonunda kı- yamet kopabilir' endişesine yol açtı.

Trajedî olmasın

Taraftarların "Trabzonspor'un galibi- yetini kutlamak" için mermi aldıklarını söylemesine karşın, daha önce yaşan- an tecrübeler sevinç gösterilerini tra- jediye dönüştürmüştü. Trabzonspor'un yenilmesi durumunda, bazı kendi- ni bilmezlerin yaratabileceği olaylar da ihtimal dışı değil. Maç öncesi ya- şananlar herkes için son ders olsun.

Pet sise yasak

• Önceki gün yaşanan olaylar. Trabzonspor ve Fenerbahçeli futbolcuların üzerindeki stresi artırırken, Avni Aker Stadi'nda olaganüstü güvenlik önlemleri alındı. Başbakan Yılmaz, bu ma- çın kader macı olduğunu hatırla- tarak, gereken önlemlerin alındığını açıkladı. Stada giren- lerin tepeden tırnaga aranması ve pet siselelerin bile içeri sokul- maması kararlaştırıldı. Trabzon- spor Kulübü ayrıca tacizcile- ri "provokator" olarak niteledi.

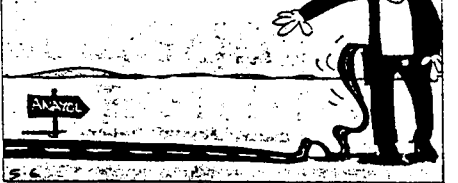
EK 6

SABAH

TÜRKİYENİN
EN
ÇOK
SATILAN
GAZETESİ

10
NUMARA

vergiler koyma
hazırlıkları içinde.

6 MAYIS 1996 PAZARTESİ

FİYATI 45.000 LİRA

Fener destanı

Trabzon'u Avni Aker'de 2-1 yenmeyi başaran Kanarya lig bitimine iki hafta kala 2 puan farkla zirveye yerleşti

Türkiye'nin sonucunu merakla beklediği herkesin "Ligin final maçı" olarak nitelendirildiği Trabzonspor-Fenerbahçe maçında sahneden taraf Fenerbahçe oldu. Trabzon'un Abdullah ile kazandı golu, Oğuz ve Aykut ile cevap veren Fenerbahçe, yığın ortasını 3 puanla kapattı. Bu galibiyetle Fenerbahçe puanını 70'e çıkardı ve son iki haftaya Trabzonspor'un 2 puan önünde girdi.

7 yıllık hasret

Bu galibiyet, en son 1988-89 sezonunda şampiyonluk için gogüşleyen Fenerbahçe'ye 7 yıllık hasretin de sona erdiğini müjdeliyordu. Fenerbahçe son iki maçta İstanbulspor ve deplasmanında Vanşpor ile yapacak. Trabzonspor'un son iki haftadaki rakipleri ise kümeden düşmesi kesinleşen Karşıyaka ve Eskişehirspor.

Rüştü yıldızlaştı

Maça kötü başlayan ve Abdullah'ın ayarından ilk golü yiyen Fenerbahçe, özelliikle ikinci yarıda oynadığı iyi futbolla sonuca gitti. Kaleci Rüştü kaleinde devleşirken bir çok golük pozisyonu ustaca oynadı. Fenerbahçe Kulübü Başkanı Ali Şen maç sonrası yaptığı açıklamada "Yüzde 99 şampiyonuz" dedi.

Başbakan'dan kutlama

Fenerbahçe, zaten tüm yurta coşkuya kutsarken, Ali Şen ve takımı, güvenlik nedeniyle uzun süre stadın dışına çıkarıldı. Maçtan hemen sonra Ali Şen'i cep telefonundan arayıp tebrik eden Başbakan Yılmaz, Fenerbahçe'nin kutlamasına dilkarak çıkarak "Taraf tutarından şikayetçiyim, sokakta dökülen müzler, gününüzden paylaşmıyorum" dedi.

Parreira gözyaşlarını tutamadı... Bülent, Tolunay'ı teselli etti

Zorlu Trabzon deplasmanında elde edilen galibiyet, Fener'i sevince boğdu. Hakemleri bitiş düdüğü ile birlikte sahaya koşan Teknik Direktör Parreira, Oğuz ile sarıya dokunmuş. Gözyaşlarını tutamayan Brزیyalı çalıştırıcı, "Sizlere gurur duyuyorum" diyerek oyuncuları kutladı. Bülent ise, sevincini frenleyip, yenilgiye katılan Trabzonlu Tolunay'ı teselli emeye çalıştı.

Feridun NİGDELİOĞLU

Trabzonspor seyircisi Fener'i ayakta alkışladı

Özlenen tablo

Cuma günü Fenerbahçe kalfesinin taslanması, maçtan önce ise maçı izlemek üzere İstanbul'dan gelen san' laciverti taraftarların uğradığı sahin ile 'arsivyonun yasa yükseldiği dev maçın bitiminde kullu' değil, akış vardı.

Centilmen seyirci

Orta hakem Metin Tokat'ın 90 dakikadan ortığı beirten düdüğü ile birlikte Avni Aker Stadi'nin doldurulan binlerce Trabzonsporlu taraftar 2-1 galo gelen San' laciverti futbolcuların ayakta alkışları ve şeritlenmek örneği verdi.

Dev maçta ilgili haber yorum ve fotoğraflar **SÜPERSPOR'DA**

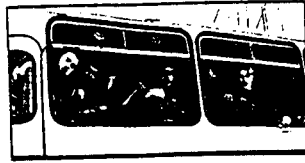
Taraf tar geceyi sokakta geçirdi

Fenerbahçe'ye gönü' vererek, Trabzon galibiyeti sonrası sokaklara döküldü. Türkiye'nin dört bir yanında coşkuya eğlenen San' laciverti taraftarlar, beki de şampiyonluğu getirecek galibiyet kutladılar. Kutlamaları en önemlisi ise İstanbul'un Taksim Meydanı'nda oldu. Dev Fenerbahçe bayrağıyla zafar turu atan taraftarlar "En büyük Fenerbahçe... Şampiyon Fenerbahçe" sloganlarıyla ortalığı inlettir.

Tuncer TURAN

EK 8

Trabzonsporlu ve F.Bahçeli taraftarların maç öncesindeki kaygısı zor önlendi

(Transmitter: Fomik ATA)

Milliyet

28

Pazartesi 6 Mayıs 1996

İste görmek istemediğimiz olaylar. Maç öncesi otobüslerle Trabzon'a gelen Fenerbahçeli taraftarlarla Trabzonsporlu taraftarlar taşlı, sopalı kavgaya tutuşuyor. Emniyet güçleri olayları durdurmak için çaba harcıyor. (Transmitter: Vedat DANACI)

Önce taş, sonra alkış

TRABZONSPOR - F.Bahçe maçı için, sokak, caddeler cennete döndü. Otobüsler 500'ye yakın otobüsle Trabzon'a gelen F.Bahçeli taraftarlarla, Beşik - Mavi'den gelen Beşikdüzü taraftarları arasında tartışma çıktı. İki tarafta otobüsler taşlı, sopalı ve silahlı çatışmaya giriştiler. Karşılaşmanın bitiminde ise Trabzonsporlu taraftarlar tüm emniyetle karşılaşarak önceki günlerde ve Sarı - Lacivertli futbolcuları alkışlarla uğurladılar.

TRABZONSPOR - Fenerbahçe maçını izlemek üzere 50 otobüsle Trabzon'a gelen Sarı - Lacivertli taraftarlar, kendin Beşikdüzü mevkiinde rakip taraftarlarla taşlı, sopalı ve silahlı çatışmaya giriştiler. Çok sayıda polis ve askerler bulunmasına rağmen çıkan olaylarda, Trabzon-

sporlu taraftarlar otobüslere taş ve yabancı madde yağdırırken, Fenerbahçelilerin güdüldükleri silahlılar yanıt verdikleri görüldü. Güvenlik güçlerinin olayları önlemekte güçlük çekmesi üzerine silahlıların ardi ardına patlamasıyla büyük bir panik yaşandı.

Trabzonsporlu taraftarların geri çekilmesiyle Sarı - Lacivertli seyirciler, çevrede bulunan bir çok ev ve işyerini talip ettiler. İki tarafta grubu arasında meydana gelen kavgaya zaman zaman göğüs göğüse devam ederken, Trabzon Emniyet Müdürü Aydın Genç'in çağrıları sonuçsuz kaldı. Emniyet kuvvetlerinin "Burada silahlı çatışma var. Binalar taşlanıyor. Acile yardım gelin" diye telazı mesajı göndermesi üzerine, Trabzon'dan gelen takviye güçlerin vardımıyla olaylar daha fazla büyümeye başladı. Polis gerginliğin sona ermesini sağlamak için Beşikdüzü taraftarları tutuklamak istedi. Ancak diğer Sarı - Lacivertliler, otobüslerden inerek, güvenlik güçlerinin üzerine yürüdüler ve otobüse bindirtiler. Bu sırada polis, olayların yeniden alevlenmemesi için müdahale etmekten kaçındığı da söylenebilir. Sarı - Lacivertli katle daha sonra yeniden polis eskortu eşliğinde Avni Aker Stadi'na getirilerek, tribünlere sokuldu.

Beşikdüzü'ndeki olaylarda iki polis memuru uç kusunur tasarımları hatlı vatalandıkları ve ayakta tedavi gördüğü anlaşıldı. Karşılaşmanın bitiminden sonra ise Trabzonsporlu taraftarlar "am bur emniyetlik öncesi destekler". Sarı - Lacivertli futbolcuları Avni Aker Stadi'ndan alkışlarla uğurladılar. Fenerbahçeli oyuncular da tribünlerin alkışlarına aynı şekilde karşılık verdiler.

Ver Beşikdüzü, Trabzon a 45 kilometre var. Taşlı kavgalar meydana geliyor. Silahlar parlıyor. Zorlar, sopalar havada uçuşuyor. Halk sevinen. Aynı zamanda, bazı emniyet kuvvetleri de emniyetin önlemlerini yapıyor. (Transmitter: Vedat DANACI)

EK 9

UTANMIYORMUSUNUZ?

UYDURMA PENALTİNİN RESMİDİR

Istanbulspor'un 2. golünden 30 saniye sonra, G.Saray'lı SAUNDERS, ceza alanına girer girmez resmen kendini yere atıyor... İten yok, tutan yok, pozisyonun "Penaltı" ile uzaktan yakından ilgisi yok.

Saunders'ın, "Hakemi kandırdığı için" bir de SARI KART görmesi gerekir.

- BUNU KİM GÖSTERECEK?
- HAKEM Mİ?
- GALATASARAY'IN HAKEMİ VARDI AMA, "MAÇIN HAKEMİ" VAR MIYDI ACABA?..

"Kırmızı Kart" için NAKAVT MI LAZIM?

Sanırsınız ki, Serdar Çakır, futbol hakemi değil, boks hakemi... Fethi'nin Saffet'i indirişinde sanıyorsunuz saymaya başladı... Saffet ayağa kalktığı için de Fethi'ye lütfedip bir sarı kart çıkardı...

Kural "Kırmızı kart" diyor ama, Çakır bey, kuralları, Galatasaray'ı koruma uğruna yiyor...

Bunun adı taraflı yönetimdir, bunun adı "ÇİFTE STANDART" dir...

Çok değil bir hafta öncesinde Beşiktaşlı Orhan'a aynı hareketi yapan Fenerbahçe'li UCHE oyundan atılıp 2 maç ceza almadı mı?..

FUTBOLU YÖNETENLERE SORUYORUZ

- HUZUR İÇİNDE MİSİNİZ

- VİCDANINIZ RAHAT MI

- YÜZÜNÜZ KIZARMIYOR MU

BU MAÇIN DEVRE ARASINDA İSTANBULSPOR SOYUNMA ODASI SOYULMUŞ, EŞYALARI MEÇHUL KİŞİLER TARAFINDAN ÇALINMIŞTIR.

BU İLAN, FUTBOL FEDERASYONU VE MERKEZ HAKEM KOMİTESİ'NE İTHAF OLUNUR.

EK 10

OYUN DEVAM EDİYOR

B
A
S
I
N
ve

Artık tüm Medya gerçeği gözleriyle gördü ve yaşadı. İşte birkaç örnek.
ŞİMDİ TÜM TÜRKİYE DOĞRUYU BİLİYOR.

TV

ŞANSAL BÜYÜKA - SERDAR ÇAKMAN ve RIDVAN DILMEN'in KANAL D CANLI YAYININDA AKTARDIKLARI GÖRÜŞLER

- RIDVAN : Su gördükleri gördükten sonra, ben de isyan ederdim. Hakikaten enteresan, YÜZDE YÜZ PENALTI...
- SERDAR ÇAKMAN : Saffet'e yapılan hareket, YÜZDE YÜZ PENALTI'ya gerektiren bir pozisyon. İddiaya ve kiraza gerek yok. Bu kesin penaltı... (Görüntü tekrar izleniyor) Bu da çok açık bir gol...
- ŞANSAL BÜYÜKA : Vallahi, biz bizim serviste ON KİŞİ, bunu ON DEFA İZLEDİK, KİMSE BİRŞEY BULAMADI. Peki Serdar Hoca, sezon başından beri İSTANBULSPOR feryat ediyor, ilan veriyor, acaba hakemlerin iğdüdü olarak İSTANBULSPOR'a bir tepkisi var mı?
- SERDAR ÇAKMAN : Sezon başından beri birtakım haklılıklar var, bunu da kabul etmemek mümkün değil.
- ŞANSAL BÜYÜKA : Bir takım düşünün 8 hafta 8 hafta hakem hatasından kaybediyor, ama hakem hatasız hiç kazanmıyor. Bu hane rakama olursa olsun, biraz şanssızlık değil mi? 8 maç fazla hakem hataları, hepse bir takımın aleyhinde. Bu kadar büyük rakamların olur mu? (Görüntüler tekrar izleniyor.)
- SERDAR ÇAKMAN : Vallahi ben de birşey göremiyorum. Çok açık bir gol.
- ŞANSAL BÜYÜKA : Ben şanssızlık olarak değerlendirilmek istiyorum ama hepimizin de İSTANBULSPOR'a denk gelmesi çok büyük bir tesadüf değil herhalde...
- ŞANSAL BÜYÜKA : Biz de bunun artık tesadüf sınırnı aşmış inaniyoruz. Dileyelim ki, hakemler temiz maç yönetsinler.

CAN BARTU - BÜLENT TULUN - KENAN ONUK'UN ATY CANLI YAYININDA AKTARDIKLARI GÖRÜŞLER

- KENAN ONUK : Evet verilmeyen iki penaltı, sayılmayan bir gol ve Hakem M.Çulcu'ya söylenenler. Sayın Can Bartu, bunlara siz ne diyorsunuz?
- CAN BARTU : Bu İSTANBULSPOR'a da, bu hatalar hep üst üste geliyor. Cem Uzan tabii ki sinirlenecek, hizamı bir gol attığı çünkü, kaleciye hiçbir engelleme yok, kim engellemiş, nasıl engellemiş? Ben onu göremedim. İstersen bir daha seyredeyim. (Görüntüler izlenirken konuşma devam ediyor.)
- BÜLENT TULUN : İlk devre verilmeyen bir penaltısı var. Golden evvel İSTANBULSPOR'un bir penaltısı daha var.
- KENAN ONUK : (Golfe ilgili olarak) Yani kimsenin kimseye dokunduğu filan yok.
- CAN BARTU : Ve hakemin gözü önünde oluyor.

AKILLARA BAZI SORULAR GELİYOR

ACABA BU

ŞİKE

- KİMİN TALİMATLARIYLA YAPTIRILIYOR?..
- FEDERASYON ve MERKEZ HAKEM KOMİTESİ FUTBOLU KIRLETME HAKKINA SAHİP Mİ?..
- İSTANBULSPOR'UN SEZON BAŞINDAN BERİ GASPEDİLEN 11 PUANI NE OLACAK?..

İSTANBULSPOR

Seref Tribünü'nde olay var

Gençlerbirliği yöneticilerinden Muammer Akyüz ve Metin Karakan, Ali Şen'e küfür edince ortaklık karıştı.

Bülen'in attığı gol

Camlar kırıldı

G.Birliği-F.Bahçe maçında Şeref Tribünü'nde de gerilim vardı. İkinci yarıda ortaklık birbirine girerken, tribünü ayıran camlı bölme kırıldı. F.Bahçe Başkanı Ali Şen, kendisine küfür eden Gençlerbirliği yöneticileri Muammer Akyüz ve Metin Karakan'ın üzerine yürüdü.

Takımı çekecektim

Ali Şen, hakem Oğuz Sarvan'ın iyi bir yönetim gösterdiğini ve üç penaltı kararında da haklı olduğunu belirtirken, G.Birliği Başkanı İlhan Cavcav, ağır suçlamalarda bulundu. Maçta hakem faciası yaşandığını belirten Cavcav, "Bir ara takımımı sahadan çekmeyi bile düşündüm" dedi.

Tayfun BAYINDIR

28. SAYFADA

F.Bahçe defansının belkemiği Högh, G.Birliği forvetlerini durdurmakta zorlandı. Önce bir penaltı kaçırdı, daha sonra da bir penaltıya sebebiyet verdi. (Atılay KAYAOĞLU)

FUTBOL YOK, OLAY ÇOK - F.Bahçe, G.Birliği deplasmanında ikinci yarı başında 15 dakikalık bölüm dışında kötü bir futbol sergilerken, Atkinson sadece direkt olarak bir şutuyla sahneye çıktı... F.Bahçe Ankara'da futboldan çok Seref Tribünü'ndeki olayla gündeme geldi. Bir G.Birliği yöneticisinden küfür işiten Ali Şen, maçtan sonra İlhan Cavcav'a bu idarcıyı şikayet etti.

Rauf TAMER

Aykut'a kulak verin

Büyük maçın ardından, mikrofonlar Aykut'a uzanıyor:

- **Neler söyleyeceksin Aykut?**

- Ne söyleyeyim... Bugün burada **maçtan da mühim, golden de mühim** başka bir olay var.

Televizyoncular şaşırıyor... Çünkü alışmışlar beylük lâflara... **Çok mutluym, güzel bir maç oldu... Yolumuza devam edeceğiz... İyi bir avantaj yakaladık... Falan filan.**

Hayır.

Aykut dertlidir.

Bunların hiçbirini söylemeyip bambaşka bir konuya, çok önemli bir noktaya parmak basıyor:

- **İkinci'ye yaşam şansı yok. Bu mantık değişmelidir...**

Ve devam ediyor:

- **O gol olmasaydı, lânetlenecektik. Şimdi biz kahramanız, onlar lânetleniyor. Olur mu böyle saçma şey?**

Sahiden de bütün duygular şampiyonluğa endekslenmiştir. **Taraftar, asla ikincilik**'le tatmin olmuyor...

Parreira'nın akibeti bile o gole bağlı...

Top **öbür kaleye** girse, Allah bilir **Parreira** yolcu.

İşte Aykut, bu mantığa isyan ediyor.

Gol kralı olduğu sene, **kral lâfi**'ni da yadırgamıştı:

- **Ne demek kral?.. Biz kral filan değiliz. Sadece sporcuyuz.**

Bravo Aykut.

★
Tribünde **ikincilik** beğenmeyen şu insanlara bakar mısınız? Sanırsınız ki herkes mesleğinde **birinci**...

Öğrenciyse, sanki **sınıfta birinci**.

Öğretmense, sanki **eğitciliğe birinci**.

Politikacıysa, sanki her seçimde **birinci**...

Allah...

- Tornacılıkta, elektrikçilikte, şoförlükte **birinci**...

- Maşallah... doktorlukta, avukatlıkta, mimarlıkta, mühendislikte, gazetecilikte **daima birinci**, öyle mi?

Kendi mesleklerinde en arkadan koşan insanların bile, sıra klüp tutmaya geldi mi **ikinciliğe tahammülsüzlüğü**, bence ruh bilimcilerin uzmanlık dalına girer... Maçtan sonra intihar eden gence ne demeli?

Aykut haklı.

Defolup gitmesi gereken mantık, önce budur...

★
Bereket ki siyasette böyle **tahammülsüzlükler** yok. Demirel taa 1969'dan 1991'e kadar, hiç bir genel seçimde birinci olamadı. Ama liderlikten de onu kimse indiremedi. İndirmeyi düşünmedi.

Mesut Yılmaz'a bakın. Girdiği 2 genel 1 yerel seçimde, asla birinci çıkamadı. Ama yine lider... **Tansu Çiller** henüz seçim kazanamadı. Ama kongre cepte keklik...

Futbolda öyle mi?

Ali Şen Başkan / Fenerbahçe Şampiyon iyi bir slogan ama Başkanın başkanlığı **şampiyonlukla kaim** olduğu sürece, **ikinciliğe tahammülsüzlük** daha da sakıncalı boyutlara ulaşabilir.

Aykut'a kulak verin.

İkincilik dünyanın sonu değildir... Bilakis, ikincilik **çok yanık bir duygu**'dur. Adale ve kaslardan beyne yücelen **müthiş bir ruh eğitimi**'dir.

Üçüncülük ise zaten tehlikesiz bir bölge.

Hattâ mazeret gibi.

Oh ne rahat.